

**Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Львівська обласна універсальна
наукова бібліотека»**

ЛЬВІВЩИНА в 2022 році

Знаменні і пам'ятні дати краю

Львів – 2022

УДК 006.95(477.83)
Л 89

Львівщина в 2022 році. Знаменні і пам'ятні дати краю
[Текст] : календар / упоряд.: І. Зінченко, І. Сварник, М. Гема; ред.
Д. Дигас; наук. ред. І. Сварник; ЛОУНБ. – Львів, 2022. – 104 с.

Календар містить інформацію про пам'ятні події, ювілеї
видатних людей, життя і творчість яких пов'язані з Львівщиною.

Видання розраховане на педагогів, просвітян, краєзнавців,
молодь та всіх небайдужих до минулого і сучасного рідного краю,
подій, особистостей та ін.

Авторський колектив:

*Вахула О., Кришталович У., Крупський І, Леськів Ю.,
Лешинівська І., Лєтунова Л., Москович Г., Муравський В.,
Сварник І., Сватко Я., Цюцюра Л., Чорновол І., Шейка О.*

Упорядники: І. Зінченко, І. Сварник, М. Гема

Редактор Д. Дигас

Науковий редактор І. Сварник

Макетування Д. Дигас

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПЕРЕЛІК ДАТ

СІЧЕНЬ

- 1 145 років від дня народження **Степана Шухевича** (1877-1945), громадського і військового діяча, адвоката, отамана УСС та УГА, професора Українського (таємного) університету у Львові, письменника
- 125 років (1897) з початку виходу у Львові щоденного суспільно-політичного часопису «Руслан», неофіційного пресового органу християнсько-суспільного руху – консервативного крила галицьких народовців на чолі з Олександром Барвінським, що виходив у Львові в 1897-1914 рр.
- 115 років від дня народження **Данила Фіголя** (1907-1967), музеєзнавця, фотографа, етнографа, співзасновника Українського фотографічного товариства у Львові, редактора журналу «Світло і тінь» (1933-1939)
- 85 років від дня народження **Василя Лизанчука** (1937), професора, доктора філологічних наук, завідувача кафедри радіомовлення і телебачення факультету журналістики ЛНУ ім. І. Франка, заслуженого журналіста України (1997), лауреата премії ім. І. Огієнка в галузі науки (2001)
- 55 років від дня народження **Ігоря Павлюка** (1967), письменника, перекладача, науковця, доктора наук із соціальних комунікацій, члена НСПУ та Асоціації європейських письменників, лауреата Народної Шевченківської (альтернативної) премії «Залізний Мамай» за збірку «Лірика» (2008)
- 2 540 років (1482) з часу першої згадки про місто Моршин
- 130 років від дня народження **Ярослава Пастернака** (1892-1969), археолога, етнографа, доктора філософії, професора, дійсного члена НТШ, завідувача кафедри археології Львівського університету, організатора експедиції 1934-1941 рр. з розкопок княжого Галича, де було знайдено поховання князя Ярослава Осмомисла
- 90 років від дня народження **Любомира Винара** (1932-2017), видатного українського та американського історика, наукового і громадського діяча, бібліографа, члена НТШ та УВАН у США, голови Українського історичного товариства та наукової ради при Світовому конгресі вільних українців
- 85 років від дня народження **Ігоря Кудина** (1937-1992), громадського діяча, заступника голови правління Львівської обласної організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, одного з ініціаторів спорудження пам'ятника Т. Шевченкові у Львові
- 65 років від дня народження **Романа Вархола** (1957), поета, члена НСПУ, лауреата обласної премії ім. М. Шашкевича за книгу «Співочий птах на мисленному дереві» (2012)
- 3 155 років від дня народження **Євгенії Бохенської** (1867-1944), педагога, письменниці, публіцистки, громадської діячки
- 4 150 років від дня народження **Максиміліана Губера** (1872-1950), вченого в галузі теоретичної та прикладної механіки, доктора технічних наук, ректора Львівської політехніки (1914, 1921-1922)

- 6 60 років від дня народження **Богдана Волошина** (1962), журналіста, письменника-гумориста, публіциста
- 7 185 років від дня народження о. **Василя Чернецького** (1837-1900), священника УГКЦ, письменника, публіциста, просвітянина, громадського діяча, засновника політичного товариства «Руська Рада» в Сокалі (1895), яке допомагало у формуванні національної свідомості мешканців краю; одного з організаторів і засновників читалень, краєзнавця
- 95 років від дня народження **Ростислава Братуня** (1927-1995), поета, державного і громадського діяча, головного редактора журналу «Жовтень» (нині – «Дзвін») (1963-1966), голови Львівської організації СПУ (1966-1980), одного з організаторів демократичного руху в Україні, депутата Верховної Ради СРСР (1989-1991)
(див. *Загрова. Імена на літературній карті Львівщини: календар-альманах на 2007 рік*)
- 80 років від дня народження **Тараса Салиги** (1942), літературознавця, критика, професора, завідувача кафедри української літератури ім. М. Возняка ЛНУ ім. І. Франка, члена НСПУ, дійсного члена НТШ, заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата обласної премії ім. Б. Лепкого за книгу «Вокатив» (2004)
- 8 110 років від дня народження **Ярослава Гайваса** (1912-2004) (псевдо «Андрух», «Бистрий», «Камінь», «Рудий»), уродженця с. Соколівка на Золочівщині, провідника крайової ексекутиви ОУН (Мельника) в Польщі (1940), керівника південної похідної групи (1941), керівника Проводу Центральних і Східних земель України (1941), керівника ОУН(м), громадсько-політичного діяча; журналіста, працював у редакціях «Свободи», «Шляху перемоги». Автор праць «Коли кінчається епоха» (1964), «Воля ціни не має» (1972)
- 9 165 років від дня народження **Юліана Дуткевича** (1857-1925), священника УГКЦ, письменника, публіциста, громадського діяча, засновника першого українського хліборобського товариства «Сільський господар» (1898)
- 12 455 років від дня народження **Яна Щасного Гербурта** (1567-1616), діяча пізнього Ренесансу, галицького шляхтича, гуманіста, поета, публіциста, видавця, політика, королівського секретаря; вишенського, мостиського та добромиського старости; засновника друкарні в Добромилі, мецената, захисника прав русинів
- 190 років від дня народження **Єлизавети Милорадович-Скоропадської** (1832-1890), громадської діячки і меценатки, яка спонсорувала НТШ у Львові (спільно з Василем Симиренком та ін.) та товариство «Просвіта»
- 50 років (1972) з часу масових арештів інтелігенції в Україні (у т. ч. В. Чорновола, С. Шабатури, І. Стасів-Калинець, З. Антонюка, І. Геля, І. Калинця, Ю. Шухевича, о. В. Романюка та ін.)
- 14 140 років від дня народження **Івана Огієнка** (1882-1972), державного, церковного та громадського діяча, мовознавця, історика церкви, педагога, митрополита Іларіона, автора наукових праць з мовознавства, історії церкви, канонічного права, перекладача Святого Письма (*Всеукр.*)

- 120 років від дня народження **Романа-Степана Зубика** (1902-1941), історика, економіста, дійсного члена НТШ, дослідника цін XV-XVIII ст., громадського діяча, члена «Пласту»; доктора права (1940), заарештованого НКВС, розстріляного в «Бригідках»
- 30 років (1992) з часу відкриття першого пам'ятника на честь Незалежної України в селі Ріпчиці Дрогобицького району
- 15 65 років від дня народження **Івана Макара** (1957), педагога, юриста, учасника правозахисного руху, політв'язня, депутата Верховної Ради України I скликання (1990-1994)
- 30 років (1992) з часу прийняття Указу Президії Верховної Ради України про Державний гімн України (затверджено музичну редакцію М. Вербицького) (*Всеукр.*)
- 17 80 років від дня народження **Романа Горака** (1942), письменника, заслуженого працівника культури України, члена НСПУ, лауреата Шевченківської премії (у співавторстві) за 10-томне видання «Іван Франко» (2011); обласної премії ім. М. Возняка за книгу «Іван Франко. Книга шоста. В поті чола» (у співавторстві)
(див. *Заграва. Імена на літературній карті Львівщини: календар-альманах на 2007 і 2012 роки*)
- 80 років від дня народження **Юрія Ковалю** (1942), письменника, публіциста, головного редактора журналу «Дзвін» (з 2014 р.), члена НСПУ
- 18 170 років від дня народження **Івана Бартошевського** (1852-1920), священника, богослова, доктора теології, педагога, професора, декана теологічного факультету Львівського університету, церковного письменника і проповідника
- 19 110 років від дня народження **Ярослава Стецька** (1912-1986), політичного та військового діяча, першого заступника провідника ОУН С. Бандери (1941), голови Проводу ОУН (1968-1986), автора праці «За зміст державного життя», очільника Українських національних зборів, які 30 червня 1941 р. проголосили Акт відновлення Української Держави, прем'єра Українського Державного Правління, очільника Антибільшовицького блоку народів (1946-1986)
- 28 30 років (1992) з часу затвердження Верховною Радою України національного синьо-жовтого прапора Державним прапором України (*Всеукр.*)
- 29 185 років від дня народження **Антоня Кобилянського** (1837-1910), культурно-освітнього діяча, винахідника «фізіократичної камери» для лікування органів дихання, пристрою для вловлювання та корисної переробки диму, літальної машини; літератора (обстоював розвиток української літератури на основі народної розмовної мови в латинській абетці), лікаря

ЛЮТИЙ

- 1 215 років від дня народження о. **Антоня Лужецького** (1807-1891), священника УГКЦ, одного з найстаріших поетів Галичини (писав українською, польською, частково – латинською мовами)
- 3 375 років від дня народження о. **Варлаама Шептицького** (1647-1715), єпископа УГКЦ, з червня 1710 р. – єпископа Галицького

- 8 75 років від дня народження **Степана Давимуки** (1947), депутата Верховної Ради України IV-VI скликань, одного з засновників Народного руху України, автора понад 150 наукових праць, заслуженого економіста України, колекціонера, мецената
- 12 115 років від дня народження о. **Володимира Стернюка** (1907-1997), архієпископа, митрополита, одного з провідників підпільної УГКЦ, глави УГКЦ (1972-1991)
- 16 230 років від дня народження о. **Григорія Яхимовича** (1792-1863), єпископа УГКЦ, митрополита Галицького та архієпископа Львівського (з 1860), доктора богослов'я, філософії і вільних мистецтв, професора Львівського університету, ректора Львівської духовної семінарії (1837-1848)
- 115 років від дня народження **Івана Ковалика** (1907-1989), мовознавця, педагога, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри української мови ЛДУ ім. І. Франка (1950-1973)
- 17 130 років від дня народження о. **Йосифа Сліпого** (1892-1984), визначного церковного і наукового діяча, Блаженнішого патріарха УГКЦ, першоієрарха УГКЦ, верховного архієпископа Львівського і митрополита Галицького, кардинала, дійсного члена НТШ
- 18 110 років від дня народження **Романа Бариляка** (1912-1987), професора, завідувача кафедри Львівського державного медичного інституту
- 19 135 років від дня народження **Теодора (Федора) Замори** (1887-1937), уродженця с. Великі Бірки (Тернопільщина), педагога та громадського діяча, делегата УНРади ЗУНР, арештованого НКВС за участь у «контрреволюційній українській націоналістичній фашистській організації», за що був розстріляний. Реабілітований в 1988 році
- 70 років від дня народження **Дмитра Чобота** (1952), політика, історика, письменника, публіциста, краєзнавця, члена НСПУ, НСЖУ і Національної спілки краєзнавців України; депутата Верховної Ради України I-IV скликань
- 30 років (1992) з часу затвердження Верховною Радою України Тризуба як малого герба України (*Всеукр.*)
- 20 120 років від дня народження **Миколи Андрусяка** (1902-1985), вченого-історика, дійсного члена НТШ, професора УВУ (Мюнхен) і Гарвардського університету (США), публіциста, краєзнавця, громадського діяча, літературознавця, есеїста
- 80 років від дня народження **Василя Стефака** (1942), письменника, журналіста, перекладача, члена НСПУ, заслуженого працівника культури України, лауреата обласної премії ім. Б. Лепкого за роман «По той бік ночі» (2009)
(див. *Загрова. Імена на літературній карті Львівщини: календар-альманах на 2012 рік*)
- 22 75 років від дня народження **Йосипа Фиштика** (1947), журналіста, редактора, поета-пісняра, громадського діяча, заслуженого діяча мистецтв України
- 23 130 років від дня народження **Агатона Добрянського** (1892-1945), уродженця с. Знесіння під Львовом, четаря Легіону УСС, сотника Армії

УНР, довголітнього секретаря і заступника голови Організації українців Львова (1941), керівника референтури східних і центральних українських земель при Крайовій екзекутиві ОУН у Львові, що координувала скерування похідних груп у Центральну та Східну Україну; вояка дивізії «Галичина»

- 40 років від дня народження **Катерини Міхаліциної (Онішук)** (1982), письменниці, перекладачки, редакторки, заступниці головного редактора «Видавництва Старого Лева», переможниці літературного конкурсу «Гранослов» за збірку поезій «Ангело'о'ліття» (2008)
- 24 180 років від дня народження **Юліана Романчука** (1842-1932), літературознавця, публіциста, педагога, громадсько-політичного діяча, лідера народовців, співзасновника УНДП, члена-засновника товариства «Просвіта» (1868) та довголітнього його голови (1896-1906); одного з засновників НТШ (1873), «Рідної школи» (1881), Учительської громади
- 140 років від дня народження **Антон Цурковського** (1882-1955), письменника, перекладача, публіциста, редактора, журналіста, громадського діяча (США)
- 115 років від дня народження **Віталія Байрака** (1907-1946), церковного діяча, ієромонаха-василіянина, проповідника, місіонера, письменника, блаженнішого священномученика УГКЦ (беатифікований 2001 р. Папою Іваном Павлом II)
- 50 років від дня народження **Лесі Демської** (Будзуляк) (1972), письменниці, літературознавиці, літературного критика, перекладачки
- 25 160 років від дня народження **Станіслава Гломбінського** (1862-1941), правника, економіста, публіциста, громадсько-політичного діяча, ректора Львівського університету (1908-1909), уродженця міста Сколе
- 28 115 років від дня народження **Юрія Старосольського** (1907-1991), вченого-правника, професора УВУ у Мюнхені й УКУ в Римі, громадського і пластового діяча, дійсного члена НТШ

БЕРЕЗЕНЬ

- 1 205 років від дня народження о. **Теодора Лисяка** (1817-1900), священника УГКЦ, громадського діяча, письменника, публіциста, етнографа, автора патріотичних віршів, уродженця м. Угнева (Сокальщина)
- 3 110 років від дня народження **Льва Ребета** (1912-1957) (псевдо: Кіл, Кліщ, Левко, Лисий, Стар), політичного діяча, провідного теоретика та ідеолога націоналізму, адвоката, публіциста, уродженця Стрия, проти якого КДБ було здійснено атентат 12 жовтня 1957 р. в Мюнхені. Його останки перепоховані у Львові на Личаківському цвинтарі 2010 р.
- 6 130 років від дня народження **Юрія Полянського** (1892-1975), геолога, географа, археолога, старшини УГА, першого крайового команданта УВО, професора університету Буенос-Айреса (Аргентина)
- 130 років від дня народження **Івана Чмоли** (1892-1941), військового та педагогічного діяча, одного з основоположників Пласту та стрілецького руху; 1914 воював у Легіоні УСС, 1917 – один з організаторів січових стрільців у Києві. Згодом викладав у Яворові й Дрогобичі. У 1941 році заарештований більшовиками, страчений у Дрогобицькій в'язниці

- 75 років від дня народження **Івана Вакарчука** (1947-2020), професора-фізика, політичного і громадського діяча, міністра освіти і науки України (2007-2010), ректора Львівського національного університету ім. І. Франка (1990-2007, 2010-2013), заслуженого діяча науки і техніки України, Героя України (2007)
- 7 140 років від дня народження **Григорія Коссака** (1882-1939), громадського і військового діяча, команданта УСС, полковника УГА, репресованого і розстріляного в Москві. Посмертно реабілітований 1989 року
- 90 років від дня народження **Володимира Фрайта** (1932-2021), професора кафедри фтизіатрії і пульмонології Львівського медичного університету ім. Данила Галицького
- 8 **200 років від дня народження Ігнатія Лукаsevича (1822-1882), фармацевта, винахідника газової лампи, батька нафтопереробної промисловості, філантропа**
- 10 **300 років від дня народження о. Юрія-Онуфрія Братковського (1722-1790), священника УГКЦ, ігумена Унівського монастиря, засновника василіянського монастиря в Дрогобичі (1774), проповідника, педагога**
- 135 років від дня народження **Павла Лисяка** (1887-1948), діяча українського національного руху, адвоката, публіциста, посла від УНДО до сейму II Речі Посполитої (1938-1939), редактора газети «Український прапор» (1919-1921)
- 12 185 років від дня народження о. **Йосифа Мільницького** (1837-1914), священника УГКЦ, письменника, віцеректора Львівської духовної семінарії, доктора богослов'я
- 16 160 років від дня народження **Павла Кирчіва** (1862-1916), письменника, перекладача, літературознавця, педагога, громадського і культурного діяча
- 17 125 років від дня народження **Олеся Бабія** (1897-1975), письменника, літературознавця, громадського діяча, автора гімну ОУН «Зродились ми великої години»
- 105 років тому (1917) у Києві утворилась Українська Центральна Рада – Парламент Великої України на чолі з Михайлом Грушевським (*Всеукр.*)
- 18 70 років від дня народження **Юрія Винничука** (1952), письменника, журналіста, редактора, перекладача, режисера Львівського естрадного театру «Не журись», члена Українського ПЕН та віцепрезидента Асоціації українських письменників, лауреата премії «Книга року Бі-Бі-Сі» за романи «Весняні ігри в осінніх садах» (2005) та «Танго смерті» (2012), премії «Золотий письменник України» (2012)
- 19 635 років (1387) з часу першої писемної згадки про Борислав
- 20 110 років від дня народження о. **Миколи Царика** (1912-1998), священника підпільної УГКЦ; репресованого 1946 р.
- 55 років від дня народження о. **Богдана Дзюраха** (1967), церковного діяча, єпископа курії Верховного архієпископа УГКЦ, секретаря Синоду єпископів УГКЦ, з 18 лютого 2021 р. – апостольського екзарха для українців греко-католиків Німеччини та Скандинавії

- 22 90 років від дня народження **Романа Бачинського** (1932), письменника, члена НСПУ
- 23 130 років від дня народження **Олекси Дереша** (1892-1958), юриста, старшини УГА, учасника кооперативного руху, громадського діяча
- 24 **100 років від дня народження Богдана Надраги (1922-2018), лікаря-педіатра, почесного члена Українського лікарського товариства у Львові, репресованого**
 - 90 років від дня народження **Івана Губки** (1932-2014), учасника визвольного руху 40-х років, багаторічного політв'язня радянських таборів (1948-1957), учасника Норильського повстання, громадського діяча, члена Української Гельсінської спілки, одного з засновників Спілки політичних в'язнів України (1991), письменника, члена НСПУ
 - 70 років від дня народження **Івана Сварника** (1952), директора комунального закладу Львівської обласної ради «Львівська обласна універсальна наукова бібліотека», історика, археографа, голови Археографічної комісії НТШ, засновника і заступника голови Українського геральдичного товариства, автора наукових праць з історії, джерелознавства, сфрагістики, громадського діяча
- 25 65 років від дня народження **Василя Левицького** (1957-1989), письменника, автора збірок новел «Великий день» (1985) та «Пізнє літо» (1989); трагічно загинув улітку 1989 р.
- 27 160 років від дня народження **Володимира Кульчицького** (1862-1936), зоолога, анатома, орієнталіста, першого українця – ректора Львівської академії ветеринарної медицини (1917-1919), колекціонера
- 28 180 років (1842) з часу відкриття театру Скарбека у Львові (нині – Національний академічний український драматичний театр ім. М. Заньковецької)
- 29 140 років від дня народження **Володимира Чапельського** (1882-1956), лікаря, письменника, громадського діяча, голови Дрогобицької філії товариства «Просвіта» (1921-1925), ремісничого товариства «Зоря»; ініціатора відновлення української гімназії ім. І. Франка; мецената
- 30 130 років від дня народження **Стефана Банаха** (1892-1945), вченого-математика, одного з творців сучасного функціонального аналізу, співзасновника Львівської математичної школи, доктора філософії, професора університету Яна Казимира у Львові (нині – ЛНУ ім. І. Франка)
- 31 110 років від дня народження **Уляни Старосольської** (1912-2011), журналістки, письменниці, співробітниці жіночого журналу «Нова хата», журналів «Господарсько-кооперативна часопись» (1937-1939) та «На сліді» (1936-1939), редакторки журналу Союзу українок Америки «Наше життя» (з 1972 р.), репресованої; авторки книги спогадів «Розкажу вам про Казахстан»

КВІТЕНЬ

- 1 115 років від дня народження **Дмитра Грицяя (Перебийноса)** (1907-1945), політичного і військового діяча, члена УВО, референта Крайової езекутиви ОУН у західноукраїнських землях (1933-1934), генерала-

хорунжого УПА, з січня 1944 р. – начальника її головного штабу. Загинув у Празі

- 115 років від дня народження **Зенона Коссака** (1907-1939), політичного і військового діяча, члена УВО і ОУН, заступника начальника генштабу Карпатської Січі (січень-березень 1939 р.). Загинув у бою
- 2 60 років від дня народження **Василя Терещука** (1962), поета, журналіста, вебредактора радіо «Свобода» (з листопада 2010 р.)
- 3 85 років від дня народження **Михайла Шалати** (1937-2020), професора Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка, поета, журналіста, перекладача, літературознавця, члена НСПУ, лауреата обласної премії ім. М. Шашкевича за книги віршів «Перед Покровом», «Ім'я Шашкевича» (2014)
- 6 130 років від дня народження **Гаврила Ковтуновича** (1892-1961), професора, завідувача кафедри загальної хірургії Львівського державного медичного інституту
- 8 170 років від дня народження **Романа Заклинського** (1852-1931), письменника, літературознавця, історика, педагога, етнографа, мемуариста, громадського і культурно-просвітницького діяча
- 12 155 років від дня народження **Олександра Колесси** (1867-1945), мовознавця, історика літератури, дослідника пам'яток української писемності, фольклориста, громадського і політичного діяча, дійсного члена НТШ, професора Львівського, Празького та Українського вільного університетів
- 140 років від дня народження **Івана Галущинського** (1882-1944), педагога, професора гімназій у Рогатині, Коломиї, Тернополі, голови товариства «Рідна школа» у Львові (1933-1934, 1938-1939), ветерана УГА, громадського діяча, журналіста
- 21 75 років (1947) з початку операції «Вісла» у Польщі – примусової депортації українців з їхніх етнічних територій – Лемківщини, Надсяння, Підляшшя і Холмщини (*Всеукра.*)
- 24 150 років від дня народження **Юрія Кміта** (1872-1946), священника УГКЦ, письменника, публіциста, літературознавця, перекладача, етнографа Бойківщини, громадського діяча, капелана Українських січових стрільців, члена НТШ
- 27 75 років від дня народження **Івана Фідика** (1947), поета журналіста, редактора газети «Гомін лісу»

ТРАВЕНЬ

- 1 95 років від дня народження **Івана Лозинського** (1927-1992), літературознавця, бібліографа, завідувача відділу літератури іноземними мовами ЛДОНБ (1960-1992), (нині – КЗ ЛОР «Львівська обласна універсальна наукова бібліотека»)
- 3 240 років від дня народження графа **Станіслава Яна Дуніна-Борковського** (1782-1850), вченого-мінералога і геолога, засновника геологічного музею Львівського університету, літератора, бібліофіла, мандрівника, громадського діяча

- 105 років від дня народження **Остапа Тарнавського** (1917-1992), поета, перекладача, літературознавця, журналіста, культурного діяча, голови Асоціації письменників «Слово»
- 5 115 років від дня народження **Ірини Вільде (Дарини Полотнюк)** (1907-1982), письменниці, педагога, журналістки, голови Львівської організації Спілки письменників України (1965-1966), лауреатки Шевченківської премії за роман «Сестри Річинські» (1965)
- 9 70 років від дня народження **Надії Мориквас** (1952), письменниці, есеїстки, літературознавиці, журналістки, кандидатки філологічних наук, членкині НСЖУ та НСПУ
- 15 165 років від дня народження **Андрія Чайковського** (1857-1935), письменника, доктора права, адвоката, діяча УНДП, згодом УНДО, одного з організаторів УСС, повітового комісара ЗУНР у Самборі, громадського діяча, голови Товариства письменників ім. І. Франка
(див. *Загрова. Імена на літературній карті Львівщини: календар-альманах на 2012 рік*)
- 17 130 років від дня народження **Юліана Манька** (1892-1977), священника УГКЦ, репресованого, громадського діяча, самодіяльного композитора
- 23 115 років від дня народження **о. Теофіла Коструби** (1907-1943), історика церкви, краєзнавця, літературознавця, журналіста, редактора, перекладача
- 25 80 років від дня народження **Мирона Нестерчука** (1942), поета, перекладача, художника, члена НСПУ
- 26 95 років від дня народження **Катерини Мандрик-Куйбіди** (1927-2004), поетеси, члена ОУН, зв'язкової УПА, довголітнього політв'язня радянських тюрем і таборів, громадсько-політичної діячки
- 27 95 років від дня народження **Лесі Храпливої-Щур** (1927), письменниці, пластової діячки, педагога, журналістки дитячих і жіночих журналів у США й Канаді
- 29 130 років від дня народження **Івана Лизанівського** (1892-1937), літературознавця, видавця, публіциста, громадсько-політичного діяча, редактора першого багатотомного зібрання творів Івана Франка; члена Української Центральної Ради
- 30 150 років від дня народження **Костянтини Малицької (Віри Лебедової, Чайки Дністрової)** (1872-1947), письменниці, педагога, перекладачки, редакторки, бібліографа, діячки культосвітніх товариств у Галичині
- 65 років від дня народження **Оксани Білозір** (1957), співачки, народної артистки України (1994), депутата Верховної Ради України IV-VI і VIII скликань, очільниці Соціально-християнської партії (2004-2005); народного посла України (1999); очільниці Нацкомісії з питань закордонних українців (з 2006 р.); міністра культури і мистецтв України (з 4 лютого до 16 травня 2005 р.), міністра культури і туризму України (з 16 травня до 27 вересня 2005 р.)

ЧЕРВЕНЬ

- 4 70 років від дня народження **Наталії Дзюбенко-Мейс** (1952), письменниці, членкині НСПУ, лауреатки літературної премії ім. Олеса Гончара (2000), літературно-мистецької премії ім. П. Куліша (2019)
- 5 130 років від дня народження о. **Михайла Вовчика** (1892-1953), священника УГКЦ, просвітянина, репресованого в 1946 р.
- 6 65 років тому (1957) селище Брюховичі було приєднане до Львова
- 7 145 років від дня народження о. **Никити Будки** (1877-1949), церковного діяча, єпископа-помічника Андрея Шептицького, префекта Львівської духовної семінарії, вікарія Львівської митрополії, редактора, письменника, репресованого 1945 р.; беатифікованого Папою Іваном Павлом II 27 червня 2001 р.
- 9 75 років від дня народження **Володимира Козявкіна** (1947), доктора медичних наук, професора, члена-кореспондента Національної академії медичних наук України, керівника клінік у Трускавці та Львові, Героя України (2001)
- 9-12 30 років тому (1992) у Києві відбувся I Всеукраїнський конгрес бібліотекарів (*Всеукр.*)
- 12 110 років від дня народження о. **Павла Брицького** (1912-1999), підпільного священника УГКЦ, який допомагав священникам отримати теологічну освіту і висвячення; нагороджений Папою Іваном Павлом II Папською медаллю та грамотою за особливі заслуги перед Церквою (1998)
- 15 175 років від дня народження о. **Андрія Білецького** (1847-1926), священника УГКЦ, церковного діяча, папського прелата, генерального вікарія і офіціала митрополичої капітули у Львові
- 18 135 років від дня народження о. **Павла Олінського** (1887-1955), церковного діяча, священника УГКЦ, василіянина, педагога, репресованого 1946 р.
- 20 85 років від дня народження **Петра Гоця** (1937-2013), поета, бібліофіла, бібліотекаря, музейника
- 24 90 років від дня народження **Ореста-Нестора Мацюка** (1932-1999), історика, архівіста, доктора історичних наук, професора, історика паперу, краєзнавця, заслуженого працівника культури України, директора Центрального державного історичного архіву України у Львові (1981-1999)
- 29 **100 років від дня народження Маріяна Павла Коця (1922-2011), журналіста, дослідника Голодомору, видавця, мецената, громадського та культурного діяча, завдяки якому побачило світ понад 100 документальних та художніх творів**
- 30 115 років від дня народження **Романа Шухевича** (1907-1950), видатного військового, політичного і державного діяча, члена крайового проводу ОУН, генерала-хорунжого, головнокомандувача УПА, голови Секретаріату УГВР (1943-1950), Героя України (2007, посмертно)
- **100 років від дня народження Марти Гай (Галини Голояд) (1922-2003), поетеси, діячки ОУН-УПА, зв'язкової і помічниці ідеолога УПА Петра Федуна-Полтави**

- 85 років від дня народження **Михайла-Петра Лоби** (1937-1997), лікаря-хірурга, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри шпитальної хірургії Львівського медичного інституту (1991-1997) (нині – Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького)

Цього місяця виповнюється

125 років (1897) з початку будівництва Оперного театру у Львові

ЛИПЕНЬ

- 5** 130 років від дня народження **о. Петра Голинського** (1892-1974), священника УГКЦ, церковного і педагогічного діяча, прелата, підхорунжого УГА
- 6** 140 років від дня народження **Зенона Кузелі** (1882-1952), історика, етнографа, бібліографа, редактора, видавця, фольклориста, педагога, перекладача, громадського діяча, дійсного члена НТШ
- 8** 115 років від дня народження **Олекси Гасина-Лицаря** (1907-1949), політичного і військового діяча, члена УВО, ОУН, полковника, начальника Головного військового штабу УПА
- 70 років від дня народження **Ігоря Мельника** (1952-2017), журналіста, краєзнавця, дослідника історії Львова, громадсько-політичного діяча
- 9** 40 років від дня народження **Юлії-Ванди Мусаковської** (Ванди Нової) (1982), поетеси, перекладачки шведської літератури, лауреатки численних літературних премій
- 12** 140 років від дня народження **Романа Цегельського** (1882-1956), фізика, професора, доктора філософії, громадського діяча, дійсного члена НТШ
- 13** **100 років від дня народження о. Євстахія Смаля (1922-1991), священника підпільної греко-католицької церкви в Україні (1946-1991), який служив Богові 33 роки; був репресований**
- 14** 110 років від дня народження **Платона Лушпинського** (1912-1997), лікаря-стоматолога, лікував митрополитів Андрея Шептицького та Йосифа Сліпого, був лікарем дивізії «Галичина». Заарештований у 1945 році за звинуваченням у зв'язках з УПА та греко-католицькою церквою, засуджений до 15 років каторги
- 15** 130 років від дня народження **Мілені Рудницької** (1892-1976), письменниці, журналістки, редакторки, громадсько-політичної діячки, голови центральної управи Союзу українок, піонерки українського фемінізму
- 17** 185 років від дня народження **Юліана-Октавіана Захаревича** (1837-1898), архітектора, одного з засновників Львівської архітектурної школи, професора, ректора Львівської політехніки (1877-1878, 1881-1882)
- 85 років від дня народження **Івана Геля** (1937-2011), правозахисника, політв'язня радянських тюрем і таборів, голови Комітету захисту УГКЦ, одного із засновників товариства «Меморіал» і Народного руху України, заступника голови Львівської облради (1990-1994)
- 20** 135 років від дня народження **Олени Цегельської** (1887-1971), дитячої письменниці, педагога, громадсько-культурної діячки

- 21 115 років від дня народження **Олега Ольжича (Кандиби)** (1907-1944), поета, археолога, політичного діяча, очільника культурно-освітньої референтури ОУН і Революційного трибуналу ОУН(м). Загинув у фашистському концтаборі Заксенгаузен
- 22 140 років від дня народження **Ярослава Гординського** (1882-1939), літературознавця, історика літератури, перекладача, педагога, доктора філософії, професора Львівської академічної гімназії, У(т)У у Львові
- 85 років від дня народження **Богдана Климчака** (1937-2018), письменника, довголітнього політв'язня радянських концтаборів, автора книг «Оаза-гора», «Оновлений Декалог поневоленого Українця»
- 25 335 років (1687-1704) з часу обрання Івана Мазепи гетьманом України (*Всеукр.*)
- 26 120 років від дня народження **Зенона Пеленського** (1902-1979), політичного діяча, члена УВО, крайового провідника ОУН, в'язня польських тюрем, діяча УНДО, члена-засновника УГВР
- 27 165 років від дня народження **Петра Стебельського** (1857-1923), правника, професора Львівського університету, дійсного члена НТШ
- 110 років від дня народження **Олега Лисяка** (1912-1998), прозаїка, драматурга, журналіста, члена пресового корпусу дивізії «Галичина». Працював у редакціях газет «Українська трибуна» (1946-1948), «Український самостійник» (1950-1952)
- 20 років (2002) з часу трагедії на Скнилівському летовищі: у результаті падіння літака СУ-27 загинуло 77 осіб
- 30 85 років від дня народження **Євгена Титикайла** (1937-2012), поета, журналіста, педагога

Цього місяця виповнюється

- 30 років (1992) з часу створення Львівської гуманітарної гімназії для юнаків, з 1996 р. – Львівська державна гуманітарна гімназія при Львівському держуніверситеті ім. І. Франка, з 1999 р. – класична гімназія при ЛНУ ім. І. Франка
- 20 років тому (2002) біля храму Різдва Пресвятої Богородиці на Сихові встановлено пам'ятник Папі Римському Іванові Павлові II

СЕРПЕНЬ

- 3 120 років від дня народження о. **Михайла Блозовського** («Сноб'яка», «Священника») (1902-1949), священника УГКЦ, капелана, повстанця; діяча Фронту національної єдності
- 70 років від дня народження о. **Ігоря Возняка** (1952), архієпископа Львівського УГКЦ з 2005 р., митрополита Львівського – з 2011 р.
- 8 130 років від дня народження **Дмитра Конюха** (1892-1952), члена Легіону УСС, громадського діяча, першого коменданта новоствореного Дому інвалідів у Львові (1920)
- 9 155 років від дня народження **Остапа Макарушки** (1867-1931), філолога, педагога, видавця, директора учительської семінарії Українського педагогічного товариства у Львові (1910-1921), дійсного члена НТШ
- 65 років від дня народження **Івана Гентоша** (1957), поета, пародиста, члена НСПУ і Української асоціації письменників

- 15 50 років від дня народження **Андрія Боржієвського** (1972), доктора медичних наук, професора кафедри урології Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького
- 16 125 років від дня народження **Герша Лаутерпахта** (1897-1960), юриста, професора, спеціаліста з міжнародного права, члена Британської академії
- 17 355 років від дня народження **Йова Кондзелевича** (1667-бл. 1740), іконописця, автора іконостасу Скиту Манявського
- 250 років тому (1772) відбувся перший поділ Речі Посполитої, в результаті якого Галичина відійшла до Австрії
 - 170 років від дня народження о. **Йосипа Комарницького** (1852-1920), священника УГКЦ, доктора богослов'я, церковного письменника, декана богословського факультету і ректора Львівського університету (1896-1897), члена митрополичної консисторії, крилошанина Львівської капітули
- 18 50 років від дня народження **Ліліани Косановської** (1972), поетеси, членкині НСПУ
- 19 70 років від дня народження **Марії Чумарної** (1952), поетеси, педагога, журналістки, громадсько-культурної діячки, членкині НСПУ, засновниці авторської українознавчої школи, фольклористки, лауреата обласної премії ім. В. Чорновола за книгу «За тебе молюсь... штрихи до портрета пророка» (2014)
- 22 670 років (1352) з часу першої згадки про місто **Винники**
- 130 років тому (1892) **Андрей Шептицький** був висвячений єпископом **Юліаном Пелешем** у **Перемишлі** на священника
- 23 155 років від дня народження **Осипа Маковея** (1867-1925), письменника, публіциста, критика, літературознавця, перекладача, редактора, педагога, громадсько-політичного діяча
- 135 років від дня народження **Володимира Ільницького** (1887-1942), адвоката, громадсько-політичного діяча, керівника повітової філії «Рідна школа» в **Дрогобичі**, організатора приватного шкільництва, репресованого
- 24 85 років від дня народження **Ніни Бічуї** (1937), письменниці, журналістки, редакторки газети «Просвіта», членкині НСПУ
- 30 років тому (1992) у Львові відкрито пам'ятник **Тарасові Шевченку**
- 27 65 років від дня народження **Ольги Кушнір** (1957), письменниці, журналістки
- 30 років (1992) з часу перепоховання **Патріарха Йосипа Сліпого**. Понад мільйон вірних були присутні на жалобних заходах
- 28 85 років від дня народження **Степана Гунька** (1937), професора, ректора Української академії друкарства (1989-2003), академіка Академії інженерних наук України, заслуженого працівника народної освіти України

ВЕРЕСЕНЬ

- 1 135 років від дня народження о. **Василя Лаби** (1887-1976), священника УГКЦ, професора Львівської богословської академії, дійсного члена НТШ, капелана УГА, організатора і керівника польового духовенства

дивізії «Галичина»; засновника і ректора Української духовної семінарії в Німеччині та Голландії

- 6** 140 років від дня народження **Мар'яна Панчишина** (1882-1943), лікаря, організатора і голови Українського лікарського товариства, засновника першого в Галичині протитуберкульозного диспансеру (1926), ректора У(т)У у Львові (1924-1925), громадського діяча, особистого лікаря Андрея Шептицького
- 8** 135 років від дня народження **Олександра Марітчака** (1887-1981), адвоката, політичного діяча, професора міжнародного права У(т)У у Львові, діяча УНДО, дійсного члена НТШ, у 30-х роках – адвоката під час політичних процесів над Дмитром Данилишином, Василем Біласом, Мар'яном Жураківським, Зеноном Коссаком (1932), Миколою Лемиком (1933); заступника міністра закордонних справ в уряді Ярослава Стецька (1941)
- **100 років від дня народження Володимира Кибальчича (1922-1992), вченого, педагога, журналіста**
- 9** 125 років від дня народження **Марії Струтинської** (1897-1984), письменниці, педагога, журналістки, громадської діячки, активістки Союзу українок, членкині об'єднання українських письменників «Слово»
- 12** **100 років від дня народження Мирослава Кушніра (1922-1945), поета, перекладача, мемуариста, діяча ОУН (псевдо «Лунь»), опосередкованого автора книги «Слова із книги бою» (1994), куди увійшли його вірші, рукописи, а також книги «Невкоєне серце» (2005), в якій вміщено його нариси й щоденник (1938-1943)**
- **80 років від дня народження Дмитра Герасимчука (1942-2001), письменника, члена НСПУ, журналіста**
- 17** **150 років від дня народження Івана Макуха (1872-1946), державного і громадсько-політичного діяча, доктора права і філософії, посла до Галицького сейму (1908-1918), делегата Української Національної Ради ЗУНР, з січня 1919 р. – державного секретаря внутрішніх справ ЗУНР**
- 19** 120 років від дня народження **Михайла Марченка** (1902-1983), історика, професора, ректора ЛДУ ім. І. Франка (1939-1941), діда правозахисника Валерія Марченка
- 20** 125 років від дня народження о. **Романа-Мар'яна Береста** (1897-1941), релігійного та громадського діяча, священника УГКЦ, діяча українського підпілля в Західній Україні, одного з учасників судового процесу 59-ти 1941 р. у Львівському НКВС, розстріляного, ймовірно, 14 квітня 1941 р. Реабілітований в 1992 р.
- 20** 120 років від дня народження **Івана Габрусевича** (1902-1944), політичного діяча, одного з організаторів молодіжного націоналістичного руху на Львівщині, крайового провідника ОУН, пластуна, редактора журналу «Юнак». Загинув у Заксенгаузені
- 21** 140 років від дня народження о. **Володимира Лиска** (1882-1964), священника УГКЦ, релігійного і громадського діяча, батька блаженного священномученика УГКЦ о. Романа Лиска

- 23 135 років від дня народження о. **Андрія Іщака** (1887-1941), священника УГКЦ, дійсного члена НТШ та Богословського наукового товариства у Львові; мученика, беатифікованого 2001 р. Папою Іваном Павлом II
- 24 110 років від дня народження **Андрія Бодника** (1912-1986), мовознавця, етнографа, художника-аматора, репресованого (1947), реабілітованого у 1957 р.
- 27 70 років від дня народження **Богдана Смоляка** (1952), письменника, редактора, видавця, перекладача, члена НСПУ
- 29 **150 років від дня народження Осипа Роздольського (1872-1945), теолога, педагога, класичного філолога, перекладача, етнографа, фольклориста, колекціонера та дослідника українського побуту, народної музики, дійсного члена НТШ**
- 55 років від дня народження о. **Василя Тучапця** (1967), єпископа УГКЦ, екзарха Харківського

ЖОВТЕНЬ

- 2 90 років від дня народження **Богдана Мацелюха** (1932), мікробіолога-генетика, завідувача відділу Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. Заболотного НАН України, члена-кореспондента НАН України, доктора біологічних наук, професора, лікаря, поета, учасника національно-визвольного руху
- 6 135 років від дня народження **Івана Панькевича** (1887-1958), мовознавця, літературознавця, фольклориста, етнографа, педагога, мистецтвознавця, історика, просвітянина, дійсного члена НТШ
- 115 років від дня народження **Володимира Кліпка** (1907-1965), лікаря-хірурга, члена Українського лікарського товариства у Львові, військового лікаря, кандидата медичних наук
- 11 80 років від дня народження **Володимира Яворівського** (1942-2021), письменника, політика, лауреата Шевченківської премії за повість «Вічні Кортеліси» (1984), депутата Верховної Ради України I, II, IV-VI скликань
- 12 85 років від дня народження **Степана Хмари** (1937), політика, правозахисника, довголітнього політв'язня радянських концтаборів, депутата Верховної Ради України I, II та IV скликань; Голови Всеукраїнського комітету захисту політв'язнів (від 2001 р.), Героя України (2006)
- 13 135 років від дня народження **Луки Мишуги** (1887-1955), історика, журналіста, редактора, юриста, дійсного члена НТШ, громадсько-політичного діяча, учасника Легіону УСС, повітового комісара ЗУНР (Радехівщина)
- 14 90 років від дня народження **Розалії Тарнавської** (1932-2020), поетеси, авторки понад 10 поетичних збірок, громадської діячки, членкині Української асоціації письменників, Всеукраїнського об'єднання «Письменники Бойківщини», Ліги українських жінок
(див. *Митці Львівщини: календар знаменних і пам'ятних дат на 2012 рік*)
- 80 років (1942) з часу створення Української повстанської армії (УПА) – військово-політичного формування, що діяло в Україні протягом 1942-

- 1954 рр. Командувачі Василь Івахів, Дмитро Клячківський, Роман Шухевич, Василь Кук
- 25 років (1997) з часу освячення фігури Матері Божої у центрі Львова
 - 20 років (2002) з часу створення Музею-галереї українського військового однострою у Львові. Власник і автор галереї – Богуслав Любів
- 17 110 років від дня народження о. **Олексія Зарицького** (1912-1963), священника УГКЦ, репресованого, беатифікованого Папою Іваном Павлом II 27 червня 2001 року
- 18 110 років від дня народження **Миколи Туркевича** (1912-1989), ученого в галузі хімії, фармації, професора, завідувача кафедри фармхімії Львівського державного медичного інституту (1946-1977), академіка
- 19 165 років від дня народження о. **Петра-Франца Крип'якевича** (1857-1914), священника УГКЦ, вченого-теолога, катехита гімназій у Львові, педагога, письменника, доктора богослов'я
- 35 років (1987) з часу створення у Львові Товариства Лева – однієї з перших незалежних молодіжних організацій УРСР (перший голова – Орест Шейка)
- 20 135 років від дня народження **Ростислава Заклинського** (1887-1974), історика, письменника, літературознавця, редактора, публіциста, педагога, доктора права, фольклориста, музикознавця, громадсько-політичного діяча
- 130 років від дня народження о. **Володимира Ратича** (1892-1969), священника УГКЦ, репресованого; таємно виконував душпастирські обов'язки
- 21 350 років від дня народження **Пилипа Орлика** (1672-1742), гетьмана України, автора першої Конституції України, дипломата (*Всеукр.*)
- 22 110 років від дня народження **Дарії Гнатківської** (1912-1989), дружини Миколи Лебеда, діячки УВО, ОУН (псевдо «Ода»); зв'язкової КЕ ОУН; члена бойової розвідувальної групи ОУН (1933-1934) під керівництвом Марії Кос разом з Катериною Зарицькою, Вірою Свенціцькою та Оленою Недзвєцькою; авторки спогадів «Бачу як сьогодні», «Катруся Зарицька»
- 25 75 років від дня народження **Нелі Шейко-Медведєвої** (1947), письменниці, драматургині, літературознавиці, кандидатки філологічних наук, членкині НСПУ
- 60 років від дня народження **Тараса Лучука** (1962), літературознавця, поета, перекладача, доцента кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства ЛНУ ім. І. Франка (з 2002 р.), лауреата премії ім. М. Рильського (2021), літературної премії ім. Романа Гамади (2020), Львівської обласної премії ім. Михайла Возняка (2020)
- 26 160 років від дня народження о. **Йосипа Фолиса** (1862-1917), священника УГКЦ, громадсько-політичного діяча, мецената
- 29 115 років від дня народження о. **Василя Галія** (1907-1997), священника УГКЦ, репресованого в 1953 р.
- 85 років від дня народження **Миколи-Ярослава Гнатіва** (1937-2015), письменника, члена НСПУ; лауреата Шевченківської премії за 10-томне дослідження «Іван Франко» (у співавторстві, 2011), обласної премії

ім. М. Возняка за книгу «Іван Франко. Книга шоста. В поті чола» (у співавторстві, 2006)

- 30 145 років від дня народження **Дмитра Левицького** (1877-1942), правника, адвоката, доктора права, громадсько-політичного діяча, репресованого
- 31 190 років від дня народження о. **Климентія-Кароля Сарницького** (1832-1909), священника УГКЦ, професора біблійних наук Львівського університету (4 рази – декана богословського факультету і двічі ректора – 1880-1881, 1889-1890)

ЛИСТОПАД

- 3 100 років від дня народження **Василя Колодія** (1922-1992), поета, перекладача, автора 16-ти поетичних збірок, члена СПУ
(див: *Заграва. Імена на літературній карті Львівщини: календар-альманах на 2012 рік*)
- 4 150 років від дня народження **Богдана Лепкого** (1872-1941), педагога, письменника, літературознавця, перекладача, публіциста, художника, видавця, мистецтвознавця, громадсько-культурного діяча
- 150 років від дня народження **Броніслава Овчарського** (1872-1943), лікаря, мецената, члена Українського лікарського товариства, одного з організаторів Львівського рятукового товариства, директора Народної лічниці (1916-1918), особистого лікаря Івана Франка
- 6 180 років від дня народження о. **Данила Танячкевича** (1842-1906), священника УГКЦ, громадсько-політичного діяча, публіциста, почесного члена «Просвіти», посла до Австрійського парламенту (1897)
- 155 років від дня народження о. **Дмитра Йосифовича** (1867-1942), священника УГКЦ, письменника, перекладача
- 8 135 років від дня народження **Дмитра Вітовського** (1887-1919), військовика, сотника Легіону УСС, політика, творця Листопадового чину, полковника УГА, Державного секретаря військових справ ЗУНР (1918), літератора, батька поручника УПА Дмитра Вітовського
- 9 90 років від дня народження **Івана Путили** (1932-2019), педагога, краєзнавця, поета, громадського діяча
- 11 110 років від дня народження о. **Михайла Коржана** (1912-1977), священника УАПЦ, учасника українського національно-визвольного руху, члена ОУН з 1929 р., референта КЕ ОУН західноукраїнських земель – опікувався мережею на Волині (1935-1937)
- 14 145 років від дня народження о. **Миколи Лиска** (1877-1971), священника УГКЦ, релігійного і громадського діяча, педагога, вихователя, магістра василіянських новіціятів у Крехові і Прудентополісі
- 17 85 років від дня народження **Олени Антонів** (1937-1986), лікарки, правозахисниці, другої дружини В'ячеслава Чорновола; розпорядниці фонду Олександра Солженіцина в Галичині
- 18 130 років від дня народження **Володимира Гребеняка** (1892-1915), археолога, мистецтвознавця, співробітника музею НТШ у Львові, автора першого каталогу його археологічного відділу (1913)

- 22 130 років від дня народження **Івана Блажкевича** (1892-1969), двоюрідного брата Андрія Мельника, політичного і громадського діяча, правознавця, репресованого в 1941 р.
- 25 70 років від дня народження **Володимира Мельника** (1952), доктора філософських наук, професора, ректора ЛНУ ім. І. Франка, члена-кореспондента НАН України
- 26 45 років (1977) з часу відкриття пам'ятника Івану Федорову (Федоровичу) у Львові
- 27 155 років від дня народження **Вацлава-Даміана Морачевського** (1867-1950), вченого-біохіміка, перекладача, літературознавця, мистецтвознавця, ректора Львівської академії ветеринарної медицини (1925-1927)
- 30 90 років від дня народження **Миколи Дубаса** (1932-2019), поета, публіциста, редактора, члена НСПУ, громадського діяча, репресованого

ГРУДЕНЬ

- 1 85 років від дня народження **Андрія Содомори** (1937), письменника, перекладача, науковця, дійсного члена НТШ, члена НСПУ
(див. *Загрова. Імена на літературній карті Львівщини: календар-альманах на 2007 рік*)
- 3 **300 років від дня народження Григорія Сковороди (1722-1794), видатного філософа, богослова, поета, педагога (Всеукр.)**
- 145 років від дня народження **Степана Рудницького** (1877-1937), вченого, основоположника української географічної науки, картографа, історика, дійсного члена НТШ, доцента Львівського університету ім. Франца І, професора УВУ в Празі, директора Інституту географії й картографії у Харкові, репресованого
- 5 120 років від дня народження **Миколи Гнатишака** (1902-1940), вченого-літературознавця, доктора філософії, журналіста
- 6 130 років від дня народження **Романа-Миколи Дашкевича** (1892-1975), громадсько-політичного і військового діяча, генерала-хорунжого армії УНР, правника, засновника товариства «Луг»
- 125 років від дня народження **Костя Паньківського** (1897-1973), адвоката, громадсько-політичного діяча, публіциста, автора спогадів про II Світову війну й українську еміграцію
- 7 130 років від дня народження **Олени Степанівни (Степанів-Дашкевич)** (1892-1963), ученої, історика, географа, військової та громадської діячки, активної учасниці кооперативного руху в Галичині, хорунжої УСС – першої у світі жінки-офіцера, чотаря УГА; в'язня радянських таборів
- 9 155 років від дня народження **Миколи Сабата** (1867-1930), класичного філолога, педагога, директора гімназій у Станиславові і Львові, професора У(т)У у Львові (1924-1925)
- 10 110 років від дня народження о. **Андрія Гози** (1912-1997), священника УГКЦ, який провадив відправи в лісі поблизу сіл Берендовичі і Конюша на Яворівщині для вояків УПА, давав шлюби діячам підпілля, репресованого в 1947 році

- 11 140 років від дня народження о. **Андрія Бандери** (1882-1941), батька С. Бандери, священника УГКЦ, капелана, культурно-громадського діяча, політика ЗУНР, ветерана польсько-української війни, члена НТШ, репресованого
- 14 65 років від дня народження **Богдана Кушніра** (1957), журналіста, письменника, члена НСЖУ; лауреата премії «Золоте перо» (1992, 1997), премії ім. В. Здорогеги (2010); заслуженого журналіста України
- 15 155 років від дня народження **Івана Кохановського** (1867-1931), правника, судді, громадсько-політичного діяча, посла до Галицького сейму, члена УНР, судді в УГА
- 17 55 років від дня народження **Дзвінки Коваль** (1967), перекладачки, літературознавиці, членкині НСПУ, викладачки Українського католицького університету і Львівського національного медичного університету ім. Данила Галицького
- 20 125 років від дня народження о. **Йосафата Йосифа Федорика** (1897-1979), доктора богослов'я, монаха ЧСВВ, ігумена, єпископа підпільної УГКЦ; репресованого в 1952 р.
- 23 140 років від дня народження **Адама Коцка** (1882-1910), діяча українського студентського руху в Галичині, борця за український університет у Львові, загинув у сутичці з студентами-поляками
- 130 років (1892) з часу зміни назви Літературного товариства ім. Т. Шевченка на Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ), ліквідованого радянською владою у 1940 році і відновленого в Україні у 1989 році
 - 125 років від дня народження **Дмитра Бандрівського** (1897-1983), письменника, мовознавця, літературознавця, етнографа, кандидата філологічних наук
 - **100 років від дня народження Дмитра Макара (1922-2004), професора, завідувача кафедри загальної хірургії Львівського державного медичного інституту (нині – Львівський національний медичний університет ім. Данила Галицького), почесного члена Українського лікарського товариства у Львові**
- 24 85 років від дня народження **В'ячеслава Чорновола** (1937-1999), політика, публіциста, редактора, політв'язня, лідера Народного руху України, голови Львівської облради (1990-1992), депутата Верховної Ради України I-III скликань, лауреата Шевченківської премії за збірки «Правосуддя чи рецидиви терору?», «Лихо з розуму», «Хроніки таборових буднів» (1996); Героя України (2000, посмертно)
- 65 років тому (1957) відбувся перший ефір Львівського телебачення – трансливали балет «Есмеральда» з Львівської опери. Ведучою ефіру була Стефанія Харчук
- 26 110 років від дня народження **Вадима Андрієвського** (1912-1994), фехтувальника, заслуженого майстра спорту, тренера, творця львівської школи фехтування, професора, ректора Львівського державного інституту фізичної культури (1967-1974)
- 110 років від дня народження **Євгена Лазаренка** (1912-1979), геолога-мінералога, професора, академіка АН УРСР (1969), ректора ЛДУ ім. І. Франка (1951-1963), засновника факультетів – геологічного,

іноземних мов, журналістики, організатора науки і подвижника української культури

- 28** 120 років від дня народження **Лідії Бурачинської-Рудик** (1902-1999), журналістки, редакторки журналу «Нова хата» у Львові (1930-1939), членкині НТШ, громадської діячки
- 115 років від дня народження **Івана Гриньоха** (1907-1994) (псевдо: Всеволод, Герасимівський, Данилів, І. М. Коваленко), громадсько-політичного діяча, богослова, капелана батальйону «Нахтігаль», другого віцепрезидента УГВР, голови Закордонного представництва УГВР; члена ОУН, Пласту, дійсного члена НТШ
 - 20 років тому (2002) у Львові відкрито пам'ятник В'ячеславу Чорноволу
- 31** 150 років від дня народження **Володимира Левицького** (1872-1956), математика, фізика, доктора філософії, редактора, професора Львівського університету, голови і дійсного члена НТШ, громадського діяча
- 145 років від дня народження **Гната Хоткевича** (1877-1938), письменника, бандуриста, композитора, актора, режисера, мистецтвознавця

Цього місяця виповнюється

90 років (1932) з часу заснування Львівської кооперативної фабрики домішок до кави «Суспільний промисл» – Львівської кавової фабрики, з 1993 року – ЗАТ «Галка»

ЦЬОГО РОКУ ВИПОВНЮЄТЬСЯ

- 925 років** (1097) з часу першої літописної згадки про місто Буськ
- 750 років** (1272) з часу перенесення князем Левом, сином Данила Романовича, столиці Галицько-Волинського князівства з Холма до Львова
- 730 років** (1292) з часу найдавнішої в Україні документальної згадки про водяний млин у жалувальній грамоті Лева Даниловича Спаському монастиреві
- 695 років** (1327) з часу першої згадки про Олеський замок
- 645 років** (1377) з часу створення міщанами у Львові шпиталю св. Духа для хворих, немічних і бідних
- 645 років** (1377) з часу надання місту Белз магдебурзького права
- 645 років** (1377) з часу першої згадки про місто Сокаль (сучасна назва; вперше згадано у 1098 р. як Всеволож)
- 640 років** (1382) збудовано Галицьку браму; перша згадка про вулицю Галицьку у Львові
- 635 років** (1387) з часу першої згадки про місто Дрогобич
- 635 років** (1387) закладено маєток Андреаса Зоммерштайна; село, що з'явилося довкола нього, отримало назву Замарстинів
- 630 років** (1392) з часу відкриття німцем Клеменсом у Львові першої в Україні аптеки
- 630 років** (1392) з часу першої згадки про місто Мостиська
- 625 років** (1397) з часу першої згадки про місто Сколе
- 600 років** (1422) з часу надання Дрогобичу магдебурзького права

- 585 років** (1437) з часу першої згадки про місто Перемишляни
- 580 років** (1442) з часу першої згадки про вулицю Шевську у Львові
- 570 років тому** (1452) у Львові забруковано площу Ринок і вісім вулиць, що прилягають до неї
- 560 років** (1462) з часу надання Угневу магдебурзького права
- 550 років** тому (1472) Казимир IV дав привілей для українців міста Львова щодо організації ярмарку на святу Трійцю
- 550 років** (1472) з часу першої згадки про вулицю Руську у Львові (первісна назва – вул. Соляників)
- 550 років** (1472) з часу згадки про місто Великі Мости Сокальського району
- 550 років** (1472) з часу першої згадки про місто Радехів
- 550 років** (1472) з часу першої згадки про місто Рудки Самбірського району
- 510 років** тому (1512) у Львові за західноєвропейським взірцем засновано цех цирульників; учнів цеху вчили голярській справі, вмінню робити кровопускання, ставити банки, виривати зуби, вправляти вивихи, перев'язувати рани, виготовляти пластирі для лікування ран
- 500 років** (1522) з часу заснування в Янові першої папірні в Україні
- 500 років** (1522) з часу заснування у Львові при церкві Успення Богородиці Львівським Успенським (пізніше – Ставропігійським) братством одного з перших українських шпиталів (проіснував понад 200 років)
- 450 років** (1572) з початку будівництва вежі Корнякта – пам'ятки архітектури національного значення у Львові, частини ансамблю (дзвіниці) Успенської церкви
- 450 років** (1572) з часу прибуття до Львова друкаря Івана Федоровича (Федорова)
- 425 років** (1597) з часу закладення міста Жовкви на землях давнього поселення Винники
- 410 років** (1612) з часу заснування Крехівського василіянського монастиря святого Миколая
- 410 років** (1612) з часу створення Жовківського братства при церкві Різдва Христового
- 400 років** (1622) з часу надання Раві-Руській магдебурзького права
- 360 років** тому (1662) Ставропігійське братство побудувало у Львові на території Онуфріївського монастиря шпиталь
- 330 років** тому (1692) у Жовкві почали будувати міську синагогу (архітектор Петро Бебер) – пам'ятку архітектури, історії і культури; будівництво завершили в 1698 або в 1700 році
- 330 років** (1692) з часу заснування міста Христинополя (з 15 лютого 1951 року – Червоноград)
- 270 років** (1752) з часу надання Радехову магдебурзького права
- 250 років** (1772) з часу завершення будівництва собору св. Юра у Львові (архітектор Бернард Меретин, скульптор – Іван Георг Пінзель)
- 250 років** (1772) з часу утворення в складі Габсбурзької імперії Королівства Галичини і Володимирії зі столицею у Львові
- 245 років** від дня народження **Дениса Зубрицького** (1777-1862), історика, етнографа, етнолога, мовознавця, архівіста, члена Ставропігійського інституту, упорядника архіву магістрату Львова та Львівського братства

- 240 років** від дня народження **Івана Товарицького** (1782-1869), одного з перших українських промисловців у Львові, колекціонера, мецената, куратора Галицької ощадної каси (з 1850), почесного члена музичного товариства, співзасновника Галицько-руської матиці
- 240 років** (1782) з часу створення першої львівської лікero-горілчаної фірми родини Бачевських – одного із найбільших підприємств мануфактурного типу Галичини XIX-XX ст.
- 200 років** від дня народження **Йосифа Делькевича** (1822-1912), священника УГКЦ, доктора богослов'я, педагога, посла до Галицького сейму (1868-1869), ректора Львівського університету (1867-1868), громадського діяча, першого викладача педагогіки українською мовою у Львівському університеті
- 190 років** тому (1832) у Львові відкрито клінічну інфекційну лікарню
- 185 років** (1837) з часу виходу українського альманаху «Русалка Дністровая», виданого «Руською трійцею»
- 180 років** від дня народження **Павла Бачинського-Лешковича** (1842-1930), священника УГКЦ, культурно-освітнього діяча, члена «Просвіти»
- 170 років** (1852) з часу заснування професором Гіацинтом Лобажевським Ботанічного саду Львівського університету на базі старого саду ченців-тринітаріїв
- 170 років** (1852) з часу заснування Мінералогічного музею у Львівському університеті (засновник – професор Гіацинт Лобажевський). З 1999 року – Мінералогічний музей імені Євгена Лазаренка ЛНУ ім. І. Франка
- 170 років** від дня народження **Михайла Балтаровича** (1852-1933), повітового комісара ЗУНР у Золочеві, громадського діяча
- 170 років** від дня народження **Фелікса (Щасного) Сельського** (1852-1922), лікаря, громадського діяча, дійсного члена НТШ, голови товариства «Народна торгівля»
- 170 років** від дня народження **Герміни Шухевич** (1852-1939), громадської діячки, ініціаторки та співзасновниці перших українських жіночих товариств у Львові
- 160 років** тому (1862) у Львівському університеті на правничому факультеті відкрито дві кафедри (цивільного права та кримінального права і процесу) з викладанням українською мовою
- 160 років** від дня народження **Теодора Ваня** (1862 – кінець 1950-х років), громадсько-політичного діяча, адвоката, міністра економіки ЗУНР, видавця, редактора, співзасновника товариств «Бесіда», «Родина», «Січ», «Сокіл», ощадних кас у Золочеві; репресованого у 1944 році
- 160 років** від дня народження **Северина Відта** (1862-1912), професора, завідувача кафедри геодезії у Львівській політехніці; члена Політехнічного товариства у Львові, Галицької інженерної палати
- 160 років** від дня народження **Тадея Гриневича** (1862-1911), лікаря, архівіста, етнографа
- 155 років** від дня народження **Антоня Кнігиницького** (1867-1915), галицького поміщика, філантропа, який свій маєток записав товариству «Просвіта» у Львові на стипендії для бідних учнів
- 150 років** тому (1872) перші переселенці з Галичини висадилися в Бразилії. Це була сім'я М. Морозовича із Золочівщини

- 150 років** від дня народження **Євстахії Тишинської** (1872-1944), громадської діячки, педагога, співзасновниці та голови товариства домашніх помічниць і робітниць «Будучність» у Львові
- 145 років тому** (1877) розпочато спорудження будинку Галицького сейму (архітектор – Юліуш Гохбергер), у 1923 будівлю передали Львівському університету імені Яна Казимира (нині – ЛНУ ім. І. Франка)
- 145 років тому** (1877) у Моршині відкрито перший водолікувальний заклад
- 140 років** від дня народження **Лева Ясінчука** (1882-1963), народного вчителя, громадського і освітнього діяча (товариство «Рідна школа» у Львові), інспектора народних шкіл Галичини, публіциста
- 135 років** від дня народження **Михайла Таранька** (1887-1956), видавця, редактора, педагога, засновника видавництва «Світ дитини» у Львові, діяча Взаємної помочі українського вчителства, репресованого
- 130 років** (1892) з часу заснування у Львові страхового товариства «Дністер»
- 130 років тому** (1892) засновано Личаківський парк у Львові (ландшафтний архітектор Арнольд Рерінг)
- 130 років** тому (1892) вийшла перша краєзнавча праця Болеслава Лімановського «Галичина пером і олівцем»
- 130 років** (1892) з часу заснування товариства «Просвіта» в Кам'янці Струмиловій, Стрию
- 125 років** (1897) з часу початку будівництва церкви Вознесіння Господнього на Знесінні у Львові
- 125 років** (1897) з часу заснування з ініціативи Андрея Шептицького українського греко-католицького часопису «Місіонар»
- 125 років тому** (1897) було створено Львівську картинну галерею (з 12 квітня 2013 р. – Львівська національна галерея мистецтв імені Б. Г. Возницького) – найбільший художній музей України
- 125 років тому** (1897) на вулицях Львова з'явився перший автомобіль «Benz Viktoria», який належав власникові нафтових свердловин Казимирові Одживольському
- 125 років** (1897) з часу заснування студентами Львівської політехніки товариства «Основа»
- 120 років** тому (1902) головою лікарської комісії НТШ у Львові обрано доктора Євгена Озаркевича, який заснував товариство «Народна лічниця» (1902)
- 100 років** тому (1922) при Вищому музичному інституті ім. М. Лисенка у Львові засновано Українську драматичну школу
- 100 років** від дня народження **Остапа Волинця** (1922-1945), лікаря УПА, який загинув у боротьбі за волю України
- 55 років** тому (1967) вийшов у світ збірник В'ячеслава Чорновола «Лихо з розуму (Портрети двадцяти «злочинців»)»
- 40 років** тому (1982) відкрито нову Лікарню швидкої допомоги (нині – клінічна лікарня швидкої медичної допомоги міста Львова)
- 20 років** тому (2002) Богословську академію у Львові реорганізовано в Український католицький університет; першим ректором був Борис Гудзяк

**30 років з часу прийняття ДЕРЖАВНОГО ГЕРБА УКРАЇНИ,
ДЕРЖАВНОГО ПРАПОРА УКРАЇНИ і ДЕРЖАВНОГО ГІМНУ УКРАЇНИ**

СВЯТИНІ, ЩО ОБ'ЄДНУЮТЬ НАРОД У НАЦІЮ

*Український народ виніс зі своєї історії
перервану традицію державності
Київської Русі, зате безперервність
боротьби за державність і волю.*

Євген СВЕРСТЮК

Державні символи є важливим атрибутом сучасної держави, складовою її конституційного ладу. Символи нації, створені нею в процесі власного державотворення, з часом, як правило, стають державними у результаті їхнього закріплення на законодавчо-правовому рівні. Історична традиція, унаочнена в символіці, перетворює населення на народ, формує націю.

Формування української державної символіки має глибокі історичні корені. Історію не можна повернути назад. А тому жодна ідеологія не зможе ніколи викинути з минулого народу жодної сторінки, особливо тих, які пов'язані з боротьбою за свободу і незалежність.

Кожна держава прагне виявити себе і свою сутність у національних символах, якими є герб, прапор і гімн. 28 червня 1996 року була прийнята Конституція України, де в статті 20 визначено: «Державними символами України є Державний прапор України, Державний герб України і Державний гімн України».

Ці державні символи є концентрованим виразом провідної ролі нації у становленні власної держави. Державні символи України – це закріплені законодавством офіційні графічні і звукові вираження, в яких втілюються національні ідеї. Затверджуються вони Верховною Радою України. Їхні характерні ознаки:

- вони виражають національний менталітет, національні ідеї політичного чи історичного змісту
- вони мають загальнообов'язковий характер

Основою державних символів є державний суверенітет.

У 2022 році минає 30 років з часу прийняття Постановами Верховної Ради України від 19 лютого 1992 року Державного Герба України; від 28 січня 1992 року – Державного прапора України; від 15 січня 1992 року – Державного Гімну України.

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН УКРАЇНИ

Державним гімном України є національний гімн на музику Михайла Вербицького зі словами, затвердженими законом. Музика до гімну народилася в 1863 році, а виконана у 1864 р., коли український театр показав драму К. Гейнча «Запорожці». Тут вперше було виконано пісню на музику М. Вербицького «Ще не вмерло Запороже», яку із захватом зустріла публіка і мелодія якої в майбутньому стала гімном України.

Мелодія «Ще не вмерла Україна» була затверджена Верховною Радою України 15 січня 1992 року.

6 березня 2003 року Верховна Рада України затвердила текст Державного гімну України у другій редакції історичного тексту П. Чубинського, яким є національний гімн України (музика М. Вербицького, слова П. Чубинського) зі змінами слів першого куплету та приспіву, викладених у такій редакції:

*Ще не вмерла України, і слава, і воля,
Ще нам, браття молодії, усміхнеться доля.
Згинуть наші воріженьки, як роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці.*

Приспів:

*Душу, й тіло ми положим за нашу свободу,
І покажем, що ми, браття, козацького роду.*

ДЕРЖАВНИЙ ПРАПОР УКРАЇНИ

У статті 20 Конституції України зазначено, що Державний Прапор України є одним із державних символів України. Постанова Верховної Ради України від 28 січня 1992 року затвердила Державний Прапор, що являє собою «...прямокутне полотнище, яке складається з двох рівних за шириною горизонтально розташованих смуг: верхньої – синього кольору, нижньої – жовтого кольору зі співвідношенням ширини прапору до його довжини 2:3».

Синій і жовтий – традиційні національні українські кольори, і тому цілком закономірно, що із здобуттям незалежності Державним Прапором України затверджено синьо-жовтий прапор.

До давньоруських державних кольорів належали синій (блакитний), помаранчевий, жовтий. Домінування жовтого та блакитного кольорів на прапорах Київської Русі простежується ще з часів прийняття християнства. Ці кольори набули значного поширення не лише на гербах та прапорах, а і на щитах, шоломах воїнів, їхньому одязі, зброї тощо.

Синьо-жовте колірне сполучення було і на гербі Галицько-Волинського князівства – золотий лев на синьому полі, який з'явився у другій половині XIII ст. Поєднання блакитного і жовтого кольорів на корогвах і прапорах мало місце в більшості козацьких полків України: у Київському, Лубенському, Полтавському, Миргородському, Ізюмському та інших.

4 січня 1918 року Центральна Рада ухвалила Закон про флот Української Народної Республіки, прапор якого був блакитно-жовтим. Таким він залишився і за Гетьманату та після встановлення влади Директорії. Блакитно-жовті прапори були затверджені урядами Західноукраїнської Народної Республіки (13 листопада 1918 року у Львові) і Підкарпатській Русі як складової частини Чехословаччини.

Законом, ухваленим Першим українським собором Карпатської України 15 березня 1939 року, було прийнято блакитно-жовтий прапор як державний.

У квітні 1990 року відбулося перше офіційне підняття українського національного прапора у Львові.

Що означають кольори на Державному Прапорі України, пояснюють по-різному. Окрім погляду, що синій колір символізує небо, а жовтий – пшеничне поле, є й інші трактування цих барв. У геральдиці синій колір уособлює вірність і чесність, жовтий (золотий) – знатність і багатство.

ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ УКРАЇНИ

Постанова Верховної ради України «Про Державний Герб України» від 19 лютого 1992 року законодавчо закріпила Тризуб як малий Герб України та визначила його головним елементом Великого Герба.

У Конституції України, прийнятій 28 червня 1996 року (стаття 20), зазначено, що Державний Герб

України є одним із державних символів України. Конституцією передбачено наявність великого та малого Державних Гербів України. **Малий Державний Герб – золотий Тризуб** (знак Княжої держави Володимира Великого) на синьому щиті. Великий Державний Герб містить як головний елемент – малий Державний Герб України; також герб Війська Запорозького – козака з мушкетом.

Тризуб – традиційний національний символ України і зі здобуттям державної незалежності його затверджено як державний символ України.

Археологічні матеріали підтверджують, що на землях України тризуб був відомий як символ влади, знак родових старійшин або племінних вождів ще з неоліту. Перша згадка про тризуб як князівський знак Київської Русі датована X ст. Спочатку цей знак виступав лише в ролі родового знака князів. Проте з часом він почав передаватися у спадок як символ влади, тобто набув статусу герба. Тоді тризуби з'явилися на срібних та золотих монетах князя Володимира Великого та його нащадків. Були тризуби і на печатках Київської княжої держави.

Занепад Київської Русі призвів до тимчасової втрати тризубом ролі загальнодержавного символу. Фактично аж до початку XX ст. він використовувався лише у дворянських гербах, геральдиці міст, книжкових заставках тощо. Нове життя для цього національного символу настало після проголошення Центральною Радою у січні 1918 року IV Універсалу, яким Українська Народна Республіка (УНР) була оголошена незалежною державою. Тоді було визнано за необхідне використати знак князівської влади київських князів – тризуб як герб УНР, що символізувало б спадкоємність державної традиції на українських землях.

Державний герб УНР – Тризуб на синьому тлі – був схвалений 12 лютого 1918 року Малою радою в Коростені та затверджений Центральною Радою 22 березня 1918 року у формі малого та великого герба з орнаментальним облямуванням. Нова державна емблема – Тризуб – була оформлена митцем, професором В. Кричевським. Тоді ж було схвалено велику і малу печатки УНР зі знаком Тризуба.

Як герб Тризуб залишався і в часи Гетьманату (1918), і за Директорії (1918-1920). Після Акта Соборності України 22 січня 1919 року, коли об'єдналися УНР і ЗУНР, спільним державним гербом об'єднаної Соборної України став золотий Тризуб на синьому тлі.

Тризуб як головний елемент Великого Державного Герба України є донині символом незалежності й соборності української нації.

Нині існує багато версій, які пояснюють походження та тлумачать суть Тризуба. Залежно від того, що саме автори цих версій кладуть в основу свого обґрунтування, їх умовно можна поділити на три групи – предметну, графічну та філософську.

Предметні гіпотези. Тризуб як відтворення форми завершення скіпетра скіфських царів, візантійських кесарів, зображення корони – тобто предметів, що символізують державну владу. Інші дослідники вважають, що тризуб повторює контури птаха, уособлюючи норманського сокола або голуба Святого Духа. Значна частина фахівців переконана, що цей символ – емблема, пов'язана з конкретним предметом людської життєдіяльності – якорем, норманським шоломом, сокирою, рибальським знаряддям, луком зі стрілою, колоском тощо.

Графічні гіпотези. Одні науковці вбачають у цьому символі монограму, тобто сплетіння кількох початкових літер у вигляді вензеля для позначення імені, слова або ж виразу. Авторство цієї монограми приписують не тільки українцям, а й візантійцям, скіфам, грекам... Інші дослідники пов'язують зображення тризуба з орнаментом, тобто візерунком, побудованим на ритмічному чергуванні та поєднанні геометричних елементів або стилізованих зображень живих і неживих предметів. Вважається, що цей орнамент міг мати візантійське, східне, слов'янське або ж варязьке походження.

Філософські гіпотези. Тризуб – це символ ідеї державної влади, символ влади над трьома світами – небесним, земним і підземним. Інші шукають витoki цього знака у триєдності та тривимірності світобудови, співвідношенні до ідеї Трійці.

Не слід забувати, що у міжвоєнний період ХХ століття тризуб став символом боротьби українців за свободу. Його використовували Уряд УНР на еміграції, різні політичні організації, Організація українських націоналістів (на її емблемі був тризуб із мечем на місці середнього зуба). Тризуб був у символіці і мельниківської, і бандерівської гілок ОУН. Після проголошення Акта відновлення Української Держави (1941) похідні групи отримали інструкцію «Боротьба й діяльність ОУН під час війни», яка зобов'язувала вивішувати тризуби, національні й організаційні прапори на всіх «видних місцях» (будівлях державних установ).

Символіка державності використовувалася і в Українській повстанській армії: на елементах одягу, передусім головних уборах – мазепинках, петлюрівках, а також ременях (бляхи). Інколи на одностроях були нарукавні нашивки з тризубом.

За СРСР тризуб вважався ознакою націоналізму і був заборонений. У 1960-1980 роках КДБ неодноразово займалося справами про використання націоналістичної символіки.

Після відновлення незалежності України 24 серпня 1991 року тризуб як малий державний герб був затверджений Постановою Верховної Ради України, а 28 червня 1996 року закріплений у Конституції України.

У Конституції України записано:

«Захист Вітчизни, її незалежності та територіальної цілісності, шанування її державних символів є обов’язком громадян України».

Ірина ЛЕШНІВСЬКА

ЛІТЕРАТУРА

Історія України: суспільство, культура, державність [Текст] / В. Вербицька [та ін.]; М-во освіти і науки України. – Львів, 2019. – 268 с.

Футей Б. Становлення правової держави в Україні. 1991-2011 [Текст] / Б. Футей. – 3-тє вид., переробл. і доповн. – Київ, 2011. – 456 с.

Якемчук Р. Незалежність України [Текст] / Р. Якемчук. – Львів, 2018. – 328 с.

* * *

Головецька О. Ідентифікатори української самобутності [Текст] / Ольга Головецька // Жінка. – 2018. – № 7/8. – С. 12, 13.

Головко О. Тризуб: задоване повідомлення від наших предків [Текст] / Оксана Головко // Урядовий кур’єр. – 2018. – 27 лют. – С. 3.

Інформаційні матеріали до Дня Незалежності [Текст] // Українське слово. – 2019. – 13-27 серп. – С. 13, 17, 18. – Підпис: Український інститут національної пам’яті.

Кінько Т. А що сказав би Чубинський? Правда – то не гріх: роздуми допитливого довкола Державного Гімну України [Текст] / Тарас Кінько // Україна молода. – 2020. – 9 верес. – С. 8, 9.

Тризуб є міцним історичним містком між модерною Україною та княжою Руссю [Текст] // Голос України. – 2021. – 20 лют. – С. 3.

Чорна С. Тризуб – більше ніж Державний Герб [Текст] / Світлана Чорна // Голос України. – 2018. – 28 лют. – С. 1, 4.

Василь ЛИЗАНЧУК (1937) До 85-річчя від дня народження

Василь Лизанчук – відомий український вчений, громадсько-політичний діяч, доктор філологічних наук, професор. Народився у селі Ганів Коломийського району Івано-Франківської області у національно свідомій патріотичній хліборобській родині. Його батько ще в 1926 р. був ініціатором заснування в селі товариства «Просвіта», а відтак став одним з її керівників. Саме від батька юнак отримав любов до друкованого слова, бо вже з 8 класу почав дописувати до місцевої районної газети. І з цього часу, коли 21 жовтня 1951 р. була надрукована його перша замітка, читачі багатьох українських видань мають змогу читати цікаві актуальні статті професора в українських газетах і журналах «Дзвоні», «Слові «Просвіти», «Україні молодій», «Дні»... Видається, немає в Україні такого друкованого органу, на сторінках якого В. Лизанчук не був би бажаним автором. Саме ця любов до друкованого слова визначила його подальший життєвий шлях: після закінчення школи працював коректором коломийської районної газети «Червоний промінь», потім був призваний до лав Радянської армії, де відслужив аж три роки.

Звільнившись у запас, почав працювати у різних районних газетах. Молодого, кмітливого хлопця помітили і в області, запросивши його до штату творчих працівників Івано-Франківської обласної газети «Прикарпатська правда», журналістську професію вдосконалював на посаді старшого редактора обласного радіо та кореспондента Українського радіо по Івано-Франківській області. У результаті журналістських відряджень, знайомств і спілкування з людьми найрізноманітніших професій виникла потреба узагальнити побачене, осмислити його. Саме це і лягло в основу його кандидатської дисертації, яку захистив у липні 1977 р.

Із грудня 1978 р. почав працювати на викладацькій роботі у Львівському університеті імені Івана Франка – спочатку асистентом, а через два роки і доцентом факультету журналістики. Творчий неспокій, постійний пошук нового вилилися в написання докторської дисертації, яку успішно захистив в Київському університеті імені

Тараса Шевченка. Став професором. Саме з його ініціативи у 1993 р. на факультеті журналістики у Львові була створена кафедра радіомовлення і телебачення, яку професор В. Лизанчук очолює вже більш як 28 років. Йому присвоєно звання заслуженого журналіста України (1997) і заслуженого професора (2013).

Книги професора В. Лизанчука є вагомим джерелом для опанування майбутніми журналістами свого фаху, вони неодноразово відзначалися як найкращі на різних конкурсах: підручник «Журналістська майстерність» посів перше місце в університетському конкурсі «Найкращий підручник гуманітарного напрямку 2010-2011 навчального року», такою ж нагородою за підсумками 2014-2015 навчального року був відзначений підручник «Інформаційна безпека України: теорія і практика», а за 2020-2021 навчальний рік так само відзначений підручник за його редакцією «Телевізійна та радіокомунікація: історія, теорія, новітні практики».

Активна життєва позиція професора В. Лизанчука ніби сфокусована в його чисельних монографіях, виступах на телебаченні і радіо, на сторінках преси. І вони належним чином поціновані не лише вдячною читацькою та глядацькою аудиторією, а й відзнаками наукових товариств та громадських організацій. Так, за праці «Завжди пам'ятай: Ти – Українець», «Творімо разом Україну», «Шевченкове слово» був відзначений дипломами і преміями Президії Академії наук вищої освіти України, за книгу «Так! Я – Українець!» був визнаний лауреатом Львівської обласної премії імені В. Чорновола. І це далеко не повний перелік його монографій, підручників. Під керівництвом В. Лизанчука захищено 8 кандидатських і одна докторська дисертація, він удостоєний ордена «За заслуги» III і II ступеня.

Іван КРУПСЬКИЙ

ЛІТЕРАТУРА

Кроки... Василь Лизанчук – публіцист, вчений, педагог [Текст] : бібліогр. покажч., листи, рецензії, есеї, відгуки. Кн. 3 / М-во освіти і науки України, ЛНУ ім. І. Франка. – Львів, 2013. – 550 с.

* * *

Лешнівська І. Болить усе, що відбуло, болить усе, що з нами буде [Текст] : до 80-річчя від дня народж. Василя Лизанчука / Ірина Лешнівська // **Львівщина в 2017 році. Знаменні і пам'ятні дати краю: календар** / ЛОУНБ. – Львів, 2017. – С. 20-23.

7 січня

Тарас САЛИГА (1942) **До 80-річчя від дня народження**

Біографічна довідка

Письменник, журналіст, літературний критик, науковець Тарас Салига народився в с. Вікторів Галицького району Івано-Франківської області. 1965 року закінчив Львівський державний університет імені Івана Франка. Захистив кандидатську дисертацію «Сучасна українська балада у взаємодіях з баладою російською і білоруською (проблеми типологічного розвитку)» (1977) і докторську дисертацію «Стильова диференціація в західноукраїнському та українському еміграційному поетичному процесі міжвоєнного періоду (1914-1941 рр.)» (1993).

Читає курс історії української літератури 20-30-х рр. ХХ ст. та курс історії української літератури 60-80-х рр. ХХ ст. Науковий керівник кандидатських дисертацій, член спеціалізованої ради зі спеціальності «українська література» при Львівському національному університеті імені Івана Франка; член експертної ради ВАК України; член редколегій збірників наукових праць «Українське літературознавство», «Літературознавчі зошити. Студії. Публікації. Рецензії. Бібліографія» (Львів), журналів «Дзвін», «Дивослово», «Київ», «Слово і час», «Урок української», «Наукові обрії» (Івано-Франківськ), «Наукових записок ВДУ» (Луцьк), дійсний член Наукового товариства імені Т. Шевченка, член правління Львівської організації Спілки письменників України.

Автор книжок «Право на себе», «У глибинах гармонії», «У спектрі поетичних жанрів», «Микола Вінграновський», «Продовження», «Високе світло», «Імператив», «Відлитий у строфи час», «Вокатив», «Вогнем пречистим»; упорядник антологій «Стрілецька Голгофа», «Слово Благовісту», творів Є. Маланюка, Р. Купчинського, М. Лужницького та ін. Лауреат премій ім. О. Білецького та ім. Б. Лепкого.

За вагомий особистий внесок у розвиток національної освіти, підготовку висококваліфікованих фахівців, багаторічну плідну науково-педагогічну діяльність та з нагоди 350-річчя Львівського

національного університету імені Івана Франка Тарас Салига удостоєний ордена «За заслуги» III ст. (2011), він є заслуженим діячем науки і техніки, заслуженим професором Львівського університету, лицарем ордена Князя Ярослава Мудрого.

ЛІТЕРАТУРА

Вертій О. Вогненний декалог української літератури від Тараса Салиги [Текст] / О. Вертій // Українська літературна газета. – 2018. – 14 груд. – С. 14. – Рец. на кн.: Вогонь, що не згаса... / Т. Салига. – Київ: Либідь, 2017. – 640 с. : іл.

Іванишин П. Національні імперативи Тараса Салиги [Текст] / П. Іванишин // Українська літературна газета. – 2018. – 23 лют. – С. 14, 15.

Різник Л. Дорога, і правда, і життя [Текст] / Левко Різник // Дзвін. – 2017. – № 11. – С. 190-199.

Слабошпицький М. Моральний імператив дружби [Текст] / М. Слабошпицький // Літературна Україна. – 2019. – 14 верес. – С. 5. – Рец. на кн.: «...Отут я жив... Отут могого предка слід...» / Т. Салига. – Львів: Сполом, 2019. – 80 с.

Шевчук В. Імперативи та вокативи Тараса Салиги [Текст] / Валерій Шевчук // Слово і час. – 2012. – № 1. – С. 33-35.

3 березня

Лев-Роман РЕБЕТ (1912-1957) До 110-річчя від дня народження

Знаний діяч націоналістичного руху, публіцист, педагог, політичний в'язень народився у Стрию на Львівщині в родині поштового урядовця Михайла Ребета й Катерини (з дому – Недокіс). Середню освіту здобув у Стрийській гімназії. З юнацьких років був членом 5-го пластового куреня ім. Ярослава Осмомисла у Стрию. З 1927 року – учасник націоналістичного підпілля, спершу УВО, а пізніше – ОУН. У підпіллі у різні періоди використовував псевда «Кіл», «Кліщ», «Лисий». Вищу освіту здобував на юридичному факультеті Львівського університету.

Повітовий (1930-1932) та окружний (1933, 1935) провідник ОУН Стрийщини. Заарештований у листопаді 1933 р., тривалий час перебував під слідством, яке закінчилось звільненням з-під варти, вірогідно, у другій половині 1934 р. У 1935 р. очолив Крайову

екзекутиву ОУН на західноукраїнських землях. Точна дата цієї події наразі не встановлена. Проте, найбільш імовірно, це відбулось після серпня, коли був заарештований його попередник – Олекса Гасин. Під керівництвом Ребета діяльність організації зосередилась на відновленні мережі після масової хвилі арештів, подоланні т. зв. «Сокальського кордону» та зміцненні осередків ОУН на Волині, вишколі власного членства.

7 лютого 1939 р. на вимогу внутрішньої опозиції зрікся посади крайового провідника та передав пост Мирославу Турашу. У березні цього ж року був заарештований у зв'язку з Конгресом українського студентства. До початку Другої світової війни перебував у львівській в'язниці «Бригідки», з якої вийшов 20 вересня 1939 р.

З приходом радянських військ розконспіровані члени ОУН масово покидали Галичину, переходячи нелегально кордон на Захід. Активним осередком українського життя став Краків. У цьому місті Лев Ребет одружився з діячкою підпілля Дарією Цісик. Разом із дружиною брав участь у Другому Великому зборі ОУН 31 березня – 3 квітня 1941 р., який остаточно затвердив створення нового революційного Проводу на чолі зі Степаном Бандерою.

Початок радянсько-німецької війни поставив нові завдання. Одразу після вступу німецьких військ та батальйону «Нахтігаль» до Львова 30 червня 1941 р. на вантажній машині у місто заїхала група провідних діячів ОУН – Ярослав Стецько, Ярослав Старух, Василь Кук, Іван Равлик, Дмитро Яців та Лев Ребет. За дорученням Я. Стецька разом з Я. Старухом Л. Ребет займався організацією проголошення Акта про відновлення Української держави на Львівській радіостанції. Зі створенням уряду – Українського державного правління – Л. Ребет був призначений другим заступником голови. Очікуючи арешту, прем'єр-міністр Я. Стецько призначив Л. Ребета своїм наступником. Не «засвічений» перед німцями, Ребет залишився на волі після липневої хвилі арештів. Впродовж літа брав активну участь у засіданнях Ради сеньйорів, перейменованої на Українську національну раду у Львові.

Заарештований німцями 15 вересня 1941 р. Спочатку його вивезли до Кракова, де він перебував у тюрмі «Монтелюпіх», а 8 серпня 1942 р. у складі другого транспорту членів ОУН

перевезений до концтабору «Аушвіц-Біркенау», табірний номер 57368. Звільнений 9 грудня 1944 р. Сам Л. Ребет в документах вказував дату 19 грудня. Можливо, йдеться про дві події – звільнення з табору та остаточний вихід на волю.

З 1945 р. постійно проживав у Мюнхені, де захистив докторську дисертацію «Держава і нація», працював доцентом (з 1952 р.) та професором (з 1954 р.) Українського вільного університету. Лев Ребет залишався у політиці, беручи активну участь у створених закордонних частинах ОУН. Програмні розходження всередині організації стали причиною розколу, що стався у 1954 р. Частина членів на чолі з Левом Ребетом та Зеноном Матлою утворили нову структуру під назвою «Організація українських націоналістів за кордоном», більш знаною як «двійкарі».

Окрім численних публікацій у газетах «Сучасна Україна», «Українська трибуна», «Час», Лев Ребет був головним редактором журналу «Український самостійник» (з 1955 р.). Він є автором праць «Держава і нація», «Світла і тіні ОУН», «Теорія нації», «Формування української нації» та ін.

Залишаючись знаним політичним діячем, Лев Ребет звертав на себе увагу радянських органів безпеки. В оточення Ребета були інфільтровані агенти КДБ, зокрема член ОУН, вояк дивізії «Галичина» Іван Бисага-«Надійчин». Після невдалих планів про викрадення було прийняте рішення про ліквідацію. 12 жовтня 1957 р. Л. Ребет був убитий агентом КДБ Богданом Сташинським. Тим самим Сташинським, який через два роки з подібного пістолета, що стріляв синильною кислотою, уб'є Степана Бандеру. Лев Ребет був похований на цвинтарі «Вальдфрідгоф» у Мюнхені. 30 жовтня 2010 р. останки Лева Ребета були перепоховані на полі почесних поховань Личаківського кладовища у Львові.

Володимир МУРАВСЬКИЙ

ЛІТЕРАТУРА

Ребет Л.-Р. ОУН, нація, демократія [Текст] / Лев-Роман Ребет. – Київ, 2013. – 336 с.

* * *

Романюк М. Ребет Лев [Текст] / М. Романюк // Українська журналістика в іменах / за ред. М. Романюка. – Львів, 1995. – Вип. 2. – С. 155, 156.

6 березня

Іван ЧМОЛА (1892-1941) **До 130-річчя від дня народження**

Полковник січових стрільців Іван Чмола увійшов до історії України як визначний військовик. Професор, знаний як талановитий педагог, під псевдо «Чмоль» глибоко шанований в патріотичному середовищі в Україні та за її межами, взірцевий пластун та співзасновник цієї виховної організації. Народився в Солотвині (Богородчанський повіт, Гуцульщина), його батько Симеон був суддею, а мати Кароліна походила з сім'ї львівських німецьких купців Бунцлів. Народну школу він закінчив у Бережанах, гімназію – у Перемишлі. Уже з гімназійних років І. Чмола активно долучився до громадського життя: видавав україномовний учнівський журнал, на сторінках якого закликав гімназистів прагнути до того, щоб приносити користь своїй Батьківщині. Після закінчення гімназії вступив на філософський факультет Львівського університету. Полюбив мандрівництво, пройшов багатьма карпатськими стежками, подорожував Великою Україною.

Студент І. Чмола пропагував ідею створення українського війська, став співзасновником організації «Пласт». Восени 1911 року у Львові він організував перший студентський пластовий гурток, з яким проводив військові справи. Улітку 1912 року на Говерлі пройшло двотижнєве таборування. Учасники мали нагоду відбути скаутський та військовий вишкіл. Мабуть, це перший пластовий табір в історії організації. Тож Івана Чмолу справедливо можемо вважати засновником пластового таборування, його заслужено визнано найкращим скаутмайстром.

У 1914 році Іван Чмола очолив студентську стрілецьку організацію (центр стрілецького руху у Львові). З початком Першої світової війни увійшов до складу стрілецького мобілізаційного комітету, який організував першу бойову сотню Українських січових стрільців. Під проводом Івана Чмоли ця сотня відзначилася у боях з російським військом. У 1916 році під горою Лисонею, що на Бережанщині, стрільці сотні разом зі своїм командиром потрапили в полон. До 1917 року І. Чмола перебував у таборі австрійських

військовополонених неподалік Царицина, з якого після Лютневої революції втік в Україну, до Києва. Там став найближчим соратником полковника Євгена Коновальця, створив підрозділ київських січових стрільців, командував другою сотнею Галицько-Буковинського куреня, другою сотнею першого куреня січових стрільців, згодом очолив кіш січових стрільців. Війну закінчив у ранзі полковника Армії УНР.

Після поневірянь країнами Європи у 1921 році Іван Чмола повернувся до Галичини. Одружився з Парасковією з козацького роду Мокроус. Працював вчителем історії, географії і тіловиховання у гімназії «Рідної школи» в Яворові. У той час закінчив студії у Краківському університеті, захистив дипломну працю з геології Карпат, отримав звання магістра природничих наук.

У 1922-1930 рр. Іван Чмола повернувся до активної пластової діяльності. Заснував і став зв'язковим куреня ч. 17 УУПЮ ім. Драгоманова в Яворові, будівничим пластової оселі «Сокіл» в Горганах, відтак комендантом багатьох таборів на цій оселі. І. Чмола був курінним куреня УПС ч. 1 ім. Степана Тисовського і комендантом першого табору пластунів УПС у Підлютому (1930). Він належить до найвизначніших пластових діячів в галузі виховання, головно табірництва, мандрівництва та вишколів. Можна сміливо твердити, що Іван Чмола створив систему пластового таборування, яка існує досі. За значні заслуги провід Пласту відзначив І. Чмолу медаллю «За значне діло» і відзнакою «Свастика заслуги». Він одним з перших отримав ступінь скаутмайстра.

Після заборони Пласту польською владою Івана Чмолу заарештовано. У польській в'язниці він провів 20 місяців (до 1932 р.). Після звільнення і до 1939 р. вчителював у гімназії «Рідної школи» в Дрогобичі. На початку німецько-польської війни був заарештований поляками вдруге. Звільнений з приходом на Західну Україну більшовиків. У 1939-1941 рр. виконував обов'язки завідувача педагогічним домом десятирічки.

У червні 1940 року здійснив невдалу спробу втечі від радянського режиму на Захід. 22 червня 1941 року Івана Чмолу заарештували енкаведисти. За непідтвердженою версією, страчений у Дрогобицькій тюрмі 27 червня того ж року.

На честь цього талановитого педагога і взірцевого пластуна названо кілька пластових куренів в Україні та діаспорі. Його як визначного військовика та патріота України пошановано назвами вулиць у Львові та Дрогобичі, а в Боярці, на будівлі залізничної станції, розміщено барельєф. Саме тут під командуванням полковника Івана Чмоли січові стрільці захищали місто у лютому 1919 р.

Юрій ЛЕСЬКІВ

ЛІТЕРАТУРА

Співзасновник Пласту. Проф. Іван Олександр Чмола – «Чмоль» [Текст] / редакц. ст. // Альманах 100-ліття Пласту. – Нью-Йорк, Торонто, Львів, 2012. – С. 55-58.

Субтельний О. Іван Чмола [Текст] / Орест Субтельний // Пласт: унікальна історія українського скаутського руху. – Торонто, 2019. – С. 5.

6 березня

Іван ВАКАРЧУК (1947-2020) До 75-річчя від дня народження

Відомому вченому-фізику, ректорові Львівського університету протягом 1990-2007 і 2010-2013 років судилося прожити не надто довге, але багате й насичене подіями життя. Він справив великий вплив на розвиток українського суспільства завдяки реформам у галузі освіти, був моральним авторитетом, з думкою якого мусили рахуватися всі, хто був при владі.

Іван Вакарчук народився у повоєнний 1947 рік в Старих Братушанах (нині Молдова), вищу освіту здобув у Львові 1970 р. (фізичний факультет ЛДУ), після чого обдарованому випускникові запропонували продовжити навчання в аспірантурі Інституту теоретичної фізики АН УРСР. 1974 р. захистив кандидатську, а 1980-му (у 33 роки!) докторську дисертацію. З 1973 р. почав працювати молодшим науковим співробітником у Львівському відділенні Інституту теоретичної фізики, а 1980-го очолив відділ квантової статистики. 1984 р. розпочав викладацьку роботу як професор на кафедрі теоретичної фізики своєї alma mater, а вже 1985-го очолив цю кафедру. Водночас активно займався громадською діяльністю, брав участь в установчому з'їзді Народного Руху України, протягом 1989-

1991 рр. відстоював інтереси України як народний депутат Верховної Ради СРСР, входив до Міжрегіональної групи, яку очолював його колега Андрій Сахаров.

З огляду на високий авторитет вченого й викладача, його активну громадянську позицію 1990-го був обраний ректором Львівського університету. Саме як ректор Вакарчук здійснив важливі кроки для зміни ситуації в освіті, для того, аби полегшити шлях до освіти обдарованій сільській молоді, щоб школярі заздалегідь орієнтувалися на конкретні спеціальності й приходили в університет краще підготовленими (для цього була створена Мала академія наук). Особливо важливим у цьому плані було запровадження тестування, яке усувало фактор суб'єктивізму й протекції при вступних іспитах. Серед новацій ректора була гуманізація природничих дисциплін, повернення до традиційних принципів університету, таких як інтердисциплінарність, обов'язкове вивчення латинської мови всіма студентами. За його ректорства в університеті організували п'ять нових факультетів: міжнародних відносин, філософський, культури і мистецтв, електроніки, доуніверситетської підготовки, сім науково-дослідних інститутів. Іван Вакарчук був серед ініціаторів створення при університеті загальноосвітніх закладів – шкіл, ліцеїв, гімназій. Завдяки цим змінам кількість студентів університету зросла майже втричі.

Важливим етапом у житті науковця стало призначення його на посаду міністра науки та освіти (2007). Однак спроби реформувати галузь, зокрема запровадити болонську модель в університетах, зіштовхнулися з опором бюрократів, небажанням багатьох ректорів здійснювати будь-які зміни. Досить швидко визрів також світоглядний конфлікт з Д. Табачником, віцепрем'єром з гуманітарних питань, який орієнтувався на Москву і сповідував цілком інші життєві цінності. Усе це змусило Івана Вакарчука покинути міністерське крісло й повернутися до Львова. В останні роки життя він хворів. Помер учений 2020 року, похований на Личаківському цвинтарі.

Як науковець-фізик Іван Вакарчук займався цілою низкою проблем, які до нього були маловивченими: фізика квантових рідин, теорія надплинного гелію, теорія зоряних спектрів, теорія фазових

переходів і критичних явищ, фізика неупорядкованих систем, фізика магнітних систем, математичні методи в теоретичній фізиці, проблеми квантової механіки. Як теоретик він глибоко цікавився філософією науки, зв'язками між природничими й гуманістичними дисциплінами, виявленням спільних математичних механізмів, які керують явищами в гуманістичній і соціальній сферах. Іван Вакарчук є автором понад 250 наукових праць у фахових виданнях України і світу, книжок («Лекції з загальної теорії відносності», «Квантова механіка», «Вступ до проблеми багатьох тіл», «Теорія зоряних спектрів», «Система тестувань для вступників до Львівського національного університету ім. І. Франка»). Він заснував у Львові й редагував фахові періодичні видання «Журнал фізичних досліджень» та популярний «Світ фізики».

За наукову й громадську діяльність професора Вакарчука відзначили Державною премією України в галузі науки і техніки (2000), вшанували званням Героя України (2007), багатьма іншими званнями й нагородами. А колеги називали його реформатором неупорядкованих систем.

Мені пощастило мати з фізиком кілька цікавих розмов про історію України, архівні джерела, він уболівав за долю нашої документальної спадщини. Під час горезвісної «львівської архівної справи» увійшов до президії Комітету захисту архівів України, підписав низку листів і заяв до В. Ющенка, Ю. Луценка, Ю. Тимошенко з питань розслідування крадіжок у Львові. У цьому питанні він, як і Олег Романів, Ярослав Дашкевич, Ірина Калинець, Борис Возницький та інші діячі науки й культури, виявив себе українським патріотом, інтелігентом, він чітко усвідомлював значення історії для формування модерної української нації і держави.

Іван СВАРНИК

ЛІТЕРАТУРА

Зінченко І. Іван Вакарчук – ректор найстарішого в Україні університету [Текст] / Ірина Зінченко // Львівщина в 2012 році. Знаменні і пам'ятні дати краю: календар / ЛОУНБ. – Львів, 2012. – С. 25-28.

Професор Вакарчук: найбільше захоплення... написання формул [Текст] // Львівщина в 2017 році. Знаменні і пам'ятні дати краю: календар / ЛОУНБ. – Львів, 2017. – С. 34-36.

8 березня

Ігнацій ЛУКАСЕВИЧ (1822-1882) **До 200-річчя від дня народження**

Біографічна довідка

Ігнацій (Ігнатій) Лукашевич був засновником нафтовидобувної промисловості в Галичині, одним з піонерів нафтовидобувної промисловості в світі, створив метод отримання гасу шляхом дистилювання сирової нафти. У 1853 році під Львовом винайшов газову лампу. Народився Ян Юзеф Ігнацій Лукашевич в селі Задушники неподалік Мельця, у тій частині Польщі, яка після першого розділу відійшла до імперії Габсбургів. Був сином Юзефа Лукашевича, збіднілого шляхтича герба Лада вірменського походження, який свого часу воював в лавах армії Тадеуша Костюшка, і Аполонії, уродженої Светлик. Сім'я отримувала доходи від володіння селами Задушники, Захвейюв і Чайкова, але цих доходів було явно замало, щоб прогодувати досить численну родину – у Ігнація було два брати і дві сестри.

У 1830 році сім'я переїхала до Ряшева. Там Ігнацій 1832-1836 рр. навчався в гімназії, але через фінансові нестатки в сім'ї, які вона відчувала після смерті батька, змушений був після закінчення чотирьох класів піти працювати: влаштувався учнем аптекаря в аптеці Антонія Свободи в містечку Ланьцут неподалік від Ряшева і на практиці почав освоювати секрети хімії та фармацевтики. У 1840 році Ігнацій склав іспит на отримання місця помічника фармацевта і повернувся в Ряшів, де зайняв місце помічника аптекаря в аптеці Едварда Хюбля. Проте роботу перервав арешт Лукашевича 19 лютого 1846 року в зв'язку з його підпільною патріотичною діяльністю: ще в 1845 році після зустрічі з Едвардом Дембовським Лукашевич прийняв присягу представника Польського демократичного суспільства в Ряшеві. Майже два роки він провів в австрійських в'язницях в Ряшеві та Львові, був звільнений 28 грудня 1847 року, але рішенням Львівського кримінального суду був поставлений під постійний нагляд поліції і зобов'язання постійно проживати у Львові.

Тут Лукашевич влаштувався працювати в аптеці Петра Міколяша «Під золотою зіркою», увійшов у довіру до господаря аптеки, і той

домігся у влади дозволу своєму працівникові залишати Львів. Це дало можливість Ігнацію продовжити освіту і в 1850 році він вступив в Ягеллонський університет у Кракові, де провчився три семестри. Однак, не зумівши скласти іспит з фармакогнозії, останній семестр доучувався вже у Віденському університеті.

Свіжоспечений магістр повернувся до Львова, в аптеку Петра Міколяша. Восени 1852 року Ігнацій разом з іншим асистентом Міколяша, Яном Зехом, зайнявся в аптечній лабораторії дослідженнями з дистиляції сирої нафти, початковою метою яких було створення нових ліків. На початку 1853 року дослідники отримали жовту маслянисту рідину, яка давала при горінні яскраве і рівне світло. Це був гас. У пошуках практичного застосування для продукту дистиляції Лукасевич і Зех спробували використовувати його для освітлення кімнат; проте звичайні масляні лампи для гасу не підходили, бо були вибухонебезпечними.

Треба було внести зміни в конструкцію світильника. За допомогою львівського бляхаря Адама Братковського дослідники сконструювали і виготовили дослідний екземпляр першої в світі газової лампи – з бляшаним корпусом, циліндричною верхньою частиною, забезпеченою віконцем зі слюди, підведенням повітря знизу і пористим гнотом, нижній кінець якого був занурений в товстостінний резервуар з гасом. І з березня 1853 вітрину аптеки Петра Міколяша освітлювала виставлена там лампа. А 31 липня того ж року хірург Заорський у львівській лікарні успішно провів у нічний час екстрену операцію з видалення апендикса, яка врятувала життя Владиславу Холецькому. Ця дата вважається днем народження вітчизняної нафтової і газової промисловості.

На початку 1854 року Лукасевич, який мав намір продовжувати свої досліді з нафтою, переїхав до Горлиць – ближче до основних польських нафтових родовищ. Тут він влаштувався на роботу в аптеку Яна Томашевича, але основну увагу приділяв уже переробці нафти і практичному використанню продуктів такої переробки. Черговим успіхом Лукасевича стало використання газової лампи для вуличного освітлення: у 1854 році в Горлицях на перетині вулиць Угорської і Костюшка був запалений перший в світі газовий

вуличний ліхтар. Потім він в селі Бубрка пробурих першу в Європі нафтову свердловину, з якої почався промисловий видобуток нафти; до кінця XIX століття загальний обсяг видобутої там нафти становив близько 1,2 тис. тонн. Ігнацій Лукасевич заснував також перший в Австрійській імперії нафтопереробний завод, де виробляли не тільки гас, а й асфальт і різні мастила.

Згодом він побудував ще кілька заводів, відкрив нові нафтові свердловини. Значну частину доходів від успішного бізнесу Лукасевич спрямував на благодійність: на його кошти будуються дороги і мости, лікарні і школи, чималі кошти виділяються на боротьбу з бідністю і алкоголізмом; меценат безкоштовно роздавав освітлювальний гас католицьким і православним громадам, надавав щедрі фінансову підтримку учасникам Польського повстання 1863-1864 рр. На відміну від інших підприємців Галичини, він встановив працівникам високий рівень винагороди за їхню працю і вперше ввів систему обов'язкового страхування на випадок хвороби, нещасного випадку, пожежі, а заводи оснащував за останнім словом техніки.

У 1873 році папа Пій IX надав Лукасевичу за його благодійну діяльність титул папського камергера і нагородив його орденом Святого Григорія Великого. У 1876 році меценат був обраний депутатом Галицького крайового сейму. Наступного року він організував і провів у Львові перший в світі нафтовий конгрес, в якому взяли участь провідні вчені та нафтопромисловці Європи.

Помер Ігнацій Лукасевич у своєму маєтку в Хоркувці від гострої пневмонії. Похований біля зведеного на його гроші костелу в селі Зренцін. У похороні взяли участь близько чотирьох тисяч осіб: поряд йшли поляки, українці та євреї, віддаючи останню шану людині, яка здобула собі величезну повагу і визнання.

ЛІТЕРАТУРА

Смірнов Ю. Лукасевич Ігнацій [Текст] / Юрій Смірнов // Енциклопедія Львова. – Львів, 2012. – Т. 4. – С. 226-227.

24 березня

Іван СВАРНИК (1952) До 70-річчя від дня народження

Старезні архівні двері причинилися і до довгого напівтемного склепінчастого коридору несміливо зайшла молода жінка, ведучи за собою вервечку дітей, яким ледь минуло п'ять.

– Ми прийшли подивитися архів, можна нам на екскурсію? Розкажіть нам про архів.

Мовчанка, що запала, здається, тривала вічність.

Екскурсію? Про архів? Для п'ятирічок? Хто ж це зможе?

– Знайдіть Івана, – пролунав незворушний голос директора Ореста Мацюка.

...А потім усі, хто на той момент опинився поблизу, – досвідчені архівісти та поважні науковці, посвячені у найглибші закамарки архівної справи, – зачаровано слухали цю дивовижну розповідь про папір, який варять з ганчір'я, чорнило з жолудів, пера з гусей, таких, які гоготять у бабусі на подвір'ї, про писарів, що виводили дивними літерами мереживо рядків у грубесних книгах... Видається, що якби хтось колись проводив конкурс екскурсій, саме ця була б беззаперечним переможцем.

Передавати людям свою любов до старовини, до історії, навчати їх звертатися до нашої минувшини, поважати, берегти і цінувати все, створене пройдешніми поколіннями, – саме це є найбільшим талантом Івана Сварника. Його чималому науковому та перекладацькому доробку передусє невтomma праця з популяризації історичної спадщини та збереження матеріальних та писемних пам'яток рідного міста. За лаконічним записом у біографії «автор програм Львівського телебачення «Історичні мандрівки по Львові» та «Ключі від міста Лева» проглядається неабиякий талант оповідача, що заохочує пройтися львівськими вулицями, зупинитися біля тієї чи іншої міської кам'яниці, а його фільми «Буськ», «Берестечко» чи «Замки Львівщини» спонукають заглибитися в далекі і непрості сторінки нашої історії.

Життєва дорога, що звивалася від Луцька, де народився, до Львова, де зростав у родині філологів, а потім через історичний

факультет Львівського університету, з якого був виключений за політичні погляди, далі через холодний і одноманітний Кронштадт, де відслужив рядовим моряком два роки, – таки привела Івана Сварника до мурів Бернардинського монастиря, точніше, до тих скарбів, що приховані за таємничими мурами, – до Львівського історичного архіву. Мріяв стати археологом, мабуть, і в тій царині досягнув би немалих успіхів, а став архівістом, і, як виявилось, за покликанням. За три десятиліття праці в архіві став чудовим знавцем архівної справи, особливо фондів давнього періоду, експертом з палеографії, дипломатики, хронології, сфрагістики, геральдики, джерелознавства і ще з десятка напрямів допоміжних історичних дисциплін.

Заглиблений в улюблену справу, байдужий до академічних ступенів, звань і почестей, присвятив себе копіткій праці історика-архівіста – збереженню рукописних пам'яток та популяризації української історичної спадщини.

Відступлюся від традиційного переліку здобутків ювіляра і звернуся до людських якостей, які завжди творять своєрідний образ людини і є тим підґрунтям, на якому в подальшому вибудовується успіх. Зрештою, науковий доробок Івана Сварника детально викладений у бібліографічному покажчику, присвяченому 40-річчю його творчої діяльності, опублікованому 2015 р., а наукові і громадські сфери його діяльності фахово узагальнені Олегом Купчинським у статті «Іван Сварник – історик, культуролог», яка увійшла до цього видання.

Загострене почуття справедливості, небажання миритися з брехнею і замовчувати правду завжди ставили його в перші лави тих, хто безкомпромісно, здебільшого собі на шкоду, боровся за збереження наших архітектурних, археологічних, культурних пам'яток. Горезвісна «архівна справа», що розгорілася весною 2005 р., стала для Сварника з групою однодумців «полем бою» з корумпованою державною машиною за неоціненні архівні скарби, які він довгі роки оберігав і досліджував, щоби в подальшому передати своїм послідовникам. Як особисту трагедію сприйняв розформування кабінетів допоміжних історичних дисциплін в архіві, над створенням

експозицій яких працювала велика когорта архівістів і де залюбки проводив екскурсії, лекції та семінари для студентів-істориків. Стоїчно переніс звільнення з архіву, однак відірваність від улюбленої справи наклала глибокий відбиток на подальші роки. Вроджений оптимізм, позитивне і виrozumіле ставлення до оточуючих дозволили відновити сили і знайти ту нішу, де з користю для людей знову повернувся до улюбленої справи – до книжок. Тепер уже в обласній бібліотеці, що на проспекті Шевченка, 13.

Зрештою, змінилася тільки адреса – в його кабінеті, як і в архіві, ніколи не бракує відвідувачів – приходять за порадами, на консультації чи на інтелектуальну розмову. Тут не буває обділених доброзичливим ставленням, тактовною готовністю надати послугу кожному, хто в ній має потребу.

Однак не позбавлений Іван Іванович усвідомлення своєї громадської ваги та необхідності, корисності іншим. Пишається зробленим у житті, а саме тими речами, що слугують будівельним матеріалом для ґрунтового вивчення своєї історії. Найперше перекладами – Д. Яворницького «Історія запорізьких козаків» у трьох томах, Д. Зубрицького «Хроніка міста Львова». У його перекладі вийшли «Щоденник подорожі у 1670-1672 рр.», У. фон Вердума, «Акція Вісла. Документи», «Хроніка Ставропігійського братства», матеріали соборів Львівської єпархії XVI-XVIII ст. та Єпархіального собору у Перемишлі, а також листи відомих діячів нашої історії С. Кушевича, К. Гордієнка, П. Іваненка. До своїх здобутків залічує заснування Українського геральдичного товариства, відновлення львівського герба та відродження української символіки. Пишається участю у нелегальному студентському гуртку, діяльність якого передбачала розвал Радянського Союзу.

Колись, при нагоді, я поцікавилася в Андрія Содомори, яка найвиразніша емоція Івана, він не задумуючись відповів: сміх. А й справді, у цього, на вигляд заглибленого в собі, заклопотаного чоловіка, на влучний жарт – миттєва реакція щирим, непідробним сміхом і жартівливими іскринками в очах. Така дивна річ сміх – передає не тільки хороший настрій людини, але й, знімаючи пелену

таємничості, розповідає про її щирість та готовність до відкритого спілкування.

Особливим чином замилюваний природою, його улюблена риболовля – не гамірні веселі компанії біля води, це можливість залишитися віч-на-віч зі своїми думками, зі самим собою, відшукати рівновагу і заспокоєння, щоби знову повернутися до проблем повсякденності.

Писати про найближчих зазвичай непросто, а ще й коли подія (ювілей!) вимагає офіційно-поштового та витриманого стилю. Тож якщо змальований портрет поважного науковця забарвити оптимізмом, дитячою безпосередністю та легким авантюризмом, додати до барви трішки турботливості та чуйності, відтінити великодушністю і дотепністю, а ще обов'язково згустити любов'ю до пісні – це і буде Іван Іванович Сварник. Такий неакадемічний ювіляр.

Уляна КРИШТАЛОВИЧ, дружина

ЛІТЕРАТУРА

Іван Сварник [Текст] : біобібліогр. покажчик / упоряд.: І. Зінченко, О. Григорчук, О. Букавіна; ред. О. Букавіна; ЛОУНБ. – Львів: Растр-7, 2015. – 184 с.: іл.

24 березня

Богдан НАДРАГА (1922-2018) До 100-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Богдан Надрага народився у Львові в сім'ї службовців. Батько – адвокат, професор Українського (таємного) університету у Львові, надзвичайний професор Богословської академії, доцент Львівського університету ім. І. Франка, член НТШ. Мати – Теодозія Туна-Надрага – лікар-педіатр Народної лікарни, Порадні матерів, член УЛТ з 1920 року. Дружина і син – лікарі-педіатри. Після закінчення філії Академічної гімназії у Львові навчався на лікувальному факультеті Львівського медичного інституту, який закінчив 1945 року. З 1945 р. по жовтень 1947 р. – аспірант кафедри нормальної фізіології ЛДМІ. У

жовтні 1947 р. разом із батьками і сестрою – студенткою університету депортований в Сибір. У м. Анжеро-Судженську Кемеровської області працював спершу на фізичних роботах, а з січня 1948 р. – педіатром у місцевих дитячих консультаціях. Після звільнення із спецпоселення, не маючи дозволу на працевлаштування у Львові, працював у Самборі: з 1959 р. – у міській дитячій лікарні, а згодом – головним лікарем цієї лікарні (1966-1983). У жовтні 1989 р. реабілітований (батьки – посмертно).

З 1993 р. проживав у Львові, працював лікарем-методистом ЛОДКЛ. Член товариства політв'язнів і репресованих, головний лікар Народної лікарни ім. Митрополита А.Шептицького (1993-1995). Член УЛТ у Львові з 1990 р., голова суду лікарської честі (1992-1996), член головної управи УЛТ у Львові (1996-2000) і перший заступник голови УЛТ з 1998 р., почесний член УЛТ з 1996 р.

ЛІТЕРАТУРА

Білинський Б. Богдан-Євген Надрага [Текст] : до 80-річчя Б.-Є. Надраги / Б. Білинський // Український інформаційний бюлетень здоров'я. – 2002. – № 3. – С. 77-79.

Бучин І. Лікар з великої букви [Текст] / Ігор Бучин // Голос Самбірщини. – 2012. – 23 берез. – С. 2.

Гриньків В. Достоїн бути почесним громадянином міста Самбора [Текст] / В. Гриньків // Новини Самбора. – 2002. – 1 січ. – С. 1.

9 травня

Надія МОРИКВАС (1952) До 70-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Письменниця, есеїстка, журналістка Надія Мориквас народилася у селі Шельпаки Підволочиського району на Тернопільщині. Закінчила Львівський університет ім. І. Франка (1980), стажувалася в Інституті східнослов'янських мов Ягеллонського університету в Кракові (2006). Працювала в газетах «Львівський залізничник», «Літературний Львів» (1994-1999, заступником редактора), журналах

«Галицька брама», «Наша спадщина» (обидва свого часу редагувала) та ін., вела авторські літературні програми на Львівському телебаченні та обласному радіо, авторську колонку в газеті «Поступ». Від 2000 року – головний редактор культурологічного журналу «Річ».

У 1988 році дебютувала добіркою віршів у журналі «Жовтень». У літературному доробку – збірки поезій «Біле місто», «Танці на льоду», «Істина срібноти», три щоденники іронічної прози «Спокуса вічністю», книги есеїв про сучасних письменників, митців, учених-філологів «За нас – у Львові: Міфи і міти», дві книги про незнищенні галицькі родини «Рід», романи «Час без любови», «Де мій брат?», «Винова гора» та романи-есеї про призабутих галицьких першомодерністів з групи «Молода муза» «Меланхолія Степана Чарнецького», «Корнелія», чимало літературних портретів, есеїв, рецензій у збірниках та періодиці. У творчості Надії Мориквас вдало поєднані мистецькі та дослідницькі інтереси авторки: вона – відома учасниця і дослідниця руху поетів-«позадесятників» кінця 1990-х років. І в поезії, і в прозі орієнтується на високоінтелектуального читача, вимоглива до мови й стилю. Окремі її твори перекладено німецькою, італійською, угорською та румунською мовами. Надія Мориквас – кандидат філологічних наук (2008), членкиня НСПУ та НСЖУ. Її твори відзначені преміями ім. С. Федака та ім. Б. Лепкого.

ЛІТЕРАТУРА

Горболіс Л. «...Здалеку кричу: я українка!» (за романом Надії Мориквас «Де мій брат?») [Текст] / Лариса Горболіс // Слово і час. – 2013. – № 10. – С. 74-83.

Сучасні письменники України [Текст] : бібліогр. довідник, уточ. і доповн. / упоряд. А. Гай. – Київ, 2012. – 587 с. – Зі змісту: [про Н. Мориквас]. – С. 304.

Чепурко Б. Знакова постать літературного Львова [Текст] / Б. Чепурко // Заграва: імена на літ. карті Львівщини: календар-альманах на 2002 р. / упоряд.: О. Гординська, М. Сташків; ЛОУНБ. – Львів, 2002. – С. 20-23.

20 червня

Петро ГОЦЬ (1937-2013)
До 85-річчя від дня народження

*Застигне слід останній
Твій навіки.
Затуляться повіки...
Чи залишив Ти що
Для цього світу?
Чи так безслідно
Й підеш у забуття?*

Петро ГОЦЬ

Ці слова поета стосуються кожної людини: для чого ти прийшов у цей світ – споживати чи творити, чи виконав ти місію, покладену на тебе Творцем. Петро Гоць був філософом і розмірковував над сенсом буття, його турбувало питання: для чого він прийшов у цей світ, яке його покликання. І він його знайшов, і вилив у поетичних рядках:

*Як мене сваволя не косила,
Яка мене недоля не товкла,
А потягу до книги не згасила
І книгарем навіки нарекла.
Так, я книгар. Не лікар, не аптекар,
Не інженер, не вчитель, не банкір...
Я – більше: я Книгар!
Бібліотекар!
На задрість всім, всьому наперекір!
Бо – посудить: хіба ще є багатство
Таке неоціненне, як моє?
Ніяке товариство, жодне братство
Такого скарбу в банку не зіб'є!
Хіба щось є цінніше ще за книгу?
Хіба щось може з нею в парі йти?..
Такий тягар, таку міцну веригу –
Ані за які гроші не знайти!
Я ж знаю все! Всі оми й аксіоми,
Всі альфи і омеги, всі плюси.
Для мене всі підвласні космодроми,
Екватори, планети, полюси...
Я – мов маяк в розбурханому морі,
Неначе компас в безмірі пустель.
Без мене в цьому людському просторі
Не вийти до наук найвищих стель.
Бо я – книгар. Я – бібліотекар.
Хоч не технар, не вчитель, не банкір.
То все ж усім – як лікар, як аптекар
Потрібен я – всьому наперекір.*

У червні 2022 року Петрові Гоцю виповнилося би 85 років. Ім'я бібліотекаря-поета широко відоме на теренах Львівщини, його знають на Волині та Житомирщині, його поетичні твори неодноразово публікувалися в професійній періодиці, видавалися окремими збірками.

Народився майбутній поет 20 червня 1937 року в багатодітній селянській родині Мотрони Юхимівни і Никифора Яковича Гоців у селі Торговище Турійського району на Волині. Закінчив семирічку у рідному селі, потім з відзнакою Ківерцівський культосвітній технікум, Харківський бібліотечний інститут.

Здобув професію бібліотекаря-бібліографа. Працював більше 40 років у бібліотеках Львова, зокрема завідувачем інформаційно-бібліографічного відділу Львівської центральної міської бібліотеки ім. Лесі Українки, де опікувався Лесиною кімнатою, та Дублян.

Дев'ять років (1999-2007) очолював Музей Степана Бандери при Львівському національному аграрному університеті в Дублянах. За цей період музей поповнився сотнями експонатів. Тут проводилися зустрічі з письменниками, ветеранами ОУН-УПА, обговорення і презентації книг, виставки та екскурсії. Петро Гоць доклав чимало зусиль, щоб відвідувачі музею винесли з його стін якнайбільше правди про Степана Бандеру і повстанську боротьбу. У 2005 році ним було видано путівник по музею.

У 1997 році Петро Гоць став Людиною року міста Львова в номінації «Найкращий бібліотекар міста».

Шлях в літературу у нього не був легким. Перші вірші з'явилися ще в студентські роки (хоча віршувати він почав з 11-літнього віку), але за тоталітарного режиму видати свою книгу йому не вдалося, хоча неодноразові спроби й були. Лише в незалежній Україні почали одна за одною виходити збірки поета: «Євшан пробудження» (1991), «Дорога до Лесі» (1992), за яку поет одержав премію імені Лесі Українки Житомирського обласного відділення Українського фонду культури; «Тисячоліття» (1994), присвячену 1000-літньому ювілею міста Володимира-Волинського (1994); «Молюся на Тебе» (1995); «Високий Замок», «Мого життя мереживо прозоре» (1996), «Степан Бандера – лицар ідеї та чину» (1999); «Мадонна» (2000); «Кара Божа, або Львівські студії» (2002); «У Степана – уродини: поезії про

Степана Бандеру», віршована фотокнига «Обабіч Турії» (2003); «Правий берег, лівий берег, посередині Дніпро», «Світ з вікна вагона», «Дорога до Лесі» (2-е вид., 2004); «Поклади свої руки на вітер», «Прихиліть мені неба», «Вишийте, мамо, долю мені», «Музей Степана в Дублянах» (2005); «Мандрівка до Адама і Елізи», «Найдорожче – батько, мати», «Присвяти» (2007); «Лесина колиска» (2008).

Петро Гоць – поет ліричного складу. Він виріс на ґрунті української пісні та народного фольклору, рядки його віршів дуже мелодійні, тому й не дивно, що багато композиторів поклали їх на музику, частина з них опублікована у збірниках: «Чом ти не вийшла?» (1998, музика Валерія Квасневського); «Прихиліть мені неба», «Вишийте, мамо, долю мені» (2005, музика О. Каліщука). П. Гоця і О. Каліщука об'єднувала і мала батьківщина – Турійщина. Лебединою піснею автора і самовідданим внеском на прославлення села сина, який безмежно любив свою землю і її людей, стала історико-краєзнавча поетична фотокнига «Торговище». Найбільший збірник пісень П. Гоця – це колективний збірник, який увібрав 73 пісенні твори 19 композиторів. А взагалі він автор текстів понад сотні пісень. З-під пера Петра Гоця вийшло понад 40 книг і брошур. Він – член Національної спілки письменників України. Підготував до видання збірки трьох молодих поетів, видав чимало буклетів, листівок. У 2007 році у видавництві «Сполом» до 70-річчя поета вийшла книга «Вибране: поезії».

Завзятий фотоаматор, книголюб, фалерист, пристрасний мандрівник: сховався і об'їздив пам'ятні місця не лише України, а й зарубіжжя. Усе навколишнє хвилювало його душу і виливалося з-під пера все новими й новими поетичними рядками. Цікаво, що свої збірки Петро Гоць ілюстрував власними світлинами, на яких – він сам на тлі пам'ятних місць або з дорогими його серцю людьми.

П. Гоць співавтор і упорядник 2-го випуску бібліотечки львівської газети «Успенська вежа» – «Волинь: віра, духовність, культура» (1993). Шану Галичині – краю, в якому він прожив усе своє свідоме життя, – поет віддав книгою «Високий Замок». Є і підготовлений ним до 60-ліття власний бібліографічний покажчик у 2-х томах «Мій літопис» (1996-1997).

Крім того, він був лауреатом кількох пісенних конкурсів. Пісні з його віршами мали в своєму репертуарі такі колективи, як гурт «Соколи» зі Львова, народний заслужений ансамбль пісні і танцю з Торчина «Колос» та ін.

Він рано захопився творчістю Лесі Українки, присвятив їй три свої книги, організував Лесину кімнату в ЦМБ ім. Лесі Українки у Львові. Вів жваве листування, підтримував зв'язки з племінницями Лесі Українки Ольгою Сергіїв (США), Наталею Драгомановою-Бартаї (Угорщина) та родичкою Оленою Куштою (Україна). Неодноразово з темами досліджень про Лесю Українку виступав на наукових конференціях у Луцьку та Новограді-Волинському. Брав активну участь у «Плеядах» і Міжнародному святі «Лесині джерела» у Новограді-Волинському, святі «Лісова пісня» в Колодяжному й Луцьку.

Усе це не було випадковістю, любов до поезії навів йому рідний край, сині озера Волині.

*Минає все: люди і країни,
Минають ріки, гори і моря...
Минають душі піднесення руїни,
Лиш вічно світить пам'яті зоря.
Світи й моя, зориночко пекуча...*

Так по-філософськи висловився Петро Гоць про плинність молодості, краси, здоров'я та й самого життя.

Він відійшов у вічність 16 травня 2013 року на 76 році життя. Не стало людини, у серці якої жила любов до України, до рідної землі. Коли душа мов щире золото, не варто розмінюватися на мідяки... Це про нього, Петра Гоця.

*Для мене книга – світло дня.
Для мене книга – зорі ночі...
Моя сім'я, моя рідня,
Мій розум, серце моє, очі...
Без книги я не проживу
Вже, як без вирію лелека...
Я і крізь вічність оживу
В отім святім: бібліотека...
Для Вас я книгою лишусь,
Словами, строфами, рядками,
У пам'ять віршами впишусь
І прози буйними грядками...
В енциклопедіях знайду
Для вас усі найкращі гасла*

*І з ними у серця прийду,
Щоб свічка помислу не згасла
Бо книга – то є свято дня,
Бо книга – то і зорі ночі...
Моя сім'я, моя рідня,
Мій розум, серце моє, очі...*

Ірина ЛЕШНІВСЬКА

(за матеріалами статей Ольги Козловської, історика, краєзнавця; «Що залишив ти для цього світу» («Життя і праця» – 2013. – 6 черв.); інтернет-видань)

ЛІТЕРАТУРА

Довганик Я. Надихає любов до України [Текст] / Я. Довганик // Відродження. – 2007. – 4 серп.

Сташків М. Патріот, поет, одержимий книголюб [Текст] / Мирон Сташків // Голос народу. – 2008. – 13 груд.

30 червня

Марта ГАЙ (1922-2003) До 100-річчя від дня народження

*Не здобути нам волі чужими,
а самим нам її треба брать.*

Марта ГАЙ

Галина Голояд (1922-2003) – учасниця збройної боротьби Організації українських націоналістів (бандерівців) та Української повстанської армії, зв'язкова і помічниця Петра Федуна, непересічна письменниця із літературним псевдонімом «Марта Гай», життя якої є яскравим відображенням героїчних і водночас трагічних сторінок історії українського визвольного руху...

Криваві події Другої світової війни на теренах України, боротьба ОУН та УПА за створення незалежної Української держави, радянські політичні репресії проти незгодних у післявоєнну добу і, нарешті, постання незалежної України – всі ці події знайшли своє місце в її непростій долі.

*Перейду по калиновім мості
Через моє життя,
Щоб прийти із минулого в гості
У нове майбуття.
Щоб принести віночки світанків
Із нездійснених снів,
Щоб підняти криваві підранки
Весняних солов'їв.*

*Щоби друзів моїх каплі крові
В чашу Граля зібрать,
В невмирущій, безсмертній любові
Навесні умирать...
Перейду по калиновім мості,
Перейду, перейду!
Піднімусь на вершину високості
На гору кам'яну.
Подивлюся з гори кам'яної,
Як дивився Мойсей,
На призначення долі гіркої
Мільйонів людей.
Й помолюся, як буду конати,
І крізь муки свої
Буду край свій з біди проводжати
В обітовані дні.*

Галина народилася 20 червня 1922 р. у Львові в родині Омеляна і Олени Савицьких. Її батько був вояком Української галицької армії, мати – вчителькою. Дитинство її пройшло у польському містечку Баранові, над Віслою. Потім навчалася в гімназії у Львові, але недовго, а далі продовжила освіту у Тарнові, де закінчила ліцей. Наприкінці 1930 року вона з родиною переїхала до Холма, де в 1940 році у віці 18 років вийшла заміж за Мирона Голояда, активного члена ОУН, який виконував різноманітні завдання організації на території Краківського воєводства, за що був переслідуваний польською владою.

На початку радянсько-німецької війни у червні 1941 року родина Голоядів переїхала з Холма до Львова, де її чоловік взяв активну участь у діяльності крайових структур ОУН: після відмови німців визнати Акт про відновлення Української Держави 30 червня 1941 року він став активним учасником створення організаційної мережі ОУН.

Галина Голояд стала членом ОУН в 1939 році. Проходила вишкіл у Закерзонні. Працювала у підпіллі на теренах Львівщини під псевдо «Оксана». У 1943 році її діяльність активізувалася: вона стала зв'язковою підпільника «Влодка» (свого чоловіка Мирона). Займалася передаванням грипсів (зашифрований лист) членам Проводу ОУН. Була зв'язковою референта служби безпеки ОУН Львівського краю «Дмитра» (Ярослава Дякона). Це доручення стало

виявом серйозної довіри до неї, адже кореспонденція СБ містила життєво важливу для підпілля інформацію, втрата або розголошення якої призводило до трагічних наслідків.

З 1944 року вона займалася розбудовою оунівської жіночої мережі як окремої складової підпілля міста Львова під псевдо «Марта». В її обов'язки входила підготовка медичних сестер Українського Червоного Хреста (УЧХ) для забезпечення потреб УПА у Львові, Яворові, Раві-Руській, Городку та прилеглих до них районах краю.

Перехід Галини Голояд до роботи у структури УЧХ, тобто санітарне і медичне забезпечення УПА і збройного підпілля, був ініційований Ольгою Ільків, підпільницею, котра тоді відповідала за організацію медичної справи на Львівщині. Практична діяльність «Марти» полягала в тому, що вона знаходила патріотично налаштованих дівчат, котрі були згодні працювати медичними сестрами і лікувати поранених вояків УПА. У разі згоди для майбутніх санітарок проводилося спеціальне навчання, яке за своїм змістом нагадувало курси медичних училищ. Але надання медичної допомоги повстанцям, забезпечення ліками та одягом мережі УЧХ каралося німецькою, а потім і радянською владою так само, як і безпосередньо збройна боротьба чи підпільна діяльність. Тому УЧХ формувався лише з тих людей, котрі готові були ризикувати своєю свободою і навіть життям. Саме такою була Галина Голояд.

*Хай умремо з тобою ми вранці,
ще задовго умрем до зорі –
Та на це ми сьогодні повстанці,
в першій ми, бойовій.*

*Біль не зломить вже нашої сили,
і не змилить кохання нам путь –
Веди швидше у бій, командире,
бо атаки нас ждуть!*

*Що ж, хотіли б і ми ще пожити,
але суджено нам умирати,
заки дихнемо вранішнім вітром,
заки півні скричать...*

*Сонце будуть вже другі стрічати
І радітимуть, бавитись, пить –
Й не прийдеться їм може згадати,
Як хотілось нам жити!..*

З червня 1944 року вона перебувала у гірських масивах Карпат (сучасні Івано-Франківщина та південно-східна частина Львівщини), де відбувалась кінцева підготовка медичних сестер і санітарок УЧХ в імпровізованих медичних школах. У вересні 1944 року Галина Голояд разом з кількома підпільниками перейшла до лісового масиву Болехівського району, де випадково зустріла свого чоловіка, котрий перебував у складі збройної боївки ОУН. Це була одна з останніх їхніх зустрічей: Мирон Голояд загинув під час бою у 1945 році при проведенні операції НКДБ проти повстанців.

У листопаді того ж року Галина Голояд була призначена обласним референтом структур УЧХ на Львівщині. Але повернутися до Львова вона не змогла, бо його зайняли радянські війська. У грудні разом з кількома членами ОУН вона перейшла на Холмщину, де продовжила організаційну роботу зі створення медичних структур Червоного Хреста.

У 1945 році Галина Голояд стала окружним референтом УЧХ Перемищини замість заарештованої Н. Козакевич. Там вона працювала під псевдо «Ярина». Але процеси на Закерзонні змусили її перейти кордон під фіктивними документами Ганни Болух і оселитися у Ходорові, а в жовтні 1945 р. повернутися до Львова, де вона встановила контакт з тодішнім окружним провідником ОУН Львівщини і отримала завдання збирати інформацію про діяльність радянських державних і партійних установ Львова.

У липні 1946 р. командиром Воєнної Округи «Буг» – УПА-Захід та місцевою референтурою СБ ОУН було ініційовано створення підпільного часопису «Голос України», до якого Галина Голояд під псевдонімом «Марта Гай» мала готувати статті та нариси про суспільно-політичне становище України в умовах сталінського режиму. Восени 1946 року вийшов перший випуск підпільного журналу для молоді «На чатах», який Марта Гай редагувала і який розповсюджувався переважно на західноукраїнських теренах. Але після розгрому друкарні весною 1947 року вона полишила діяльність у підпільній друкарні і перебралася на Яворівщину, де виконувала завдання, пов'язані із налагодженням системи доставки листів, повідомлень, створенням так званих «мертвих точок» зв'язку, тобто місць, де залишалися записки у визначені дні місяця: людина, котра

їх залишала, не знала, хто і коли їх забиратиме. Крім того, вона проводила роз'яснювальні бесіди із селянами, по суті виконуючи обов'язки заступника референта пропаганди Яворівського надрайону.

1947-1948 рр. «Марта» провела у криївках, розташованих у лісових масивах району, де займалася переважно видавничою діяльністю. Так, вона була дотична до друку брошури «Хто такі бандерівці?», яка в подальшому була розповсюджена на теренах Галичини, Волині, Полісся і навіть Києва.

Післявоєнні роки були роками потужного наступу радянських органів державної безпеки на українське визвольне підпілля. Але незважаючи на це, 1949 рік був роком активних дій підпільників у справі поширення власних ідей та практики антирадянської боротьби на центральні та східні українські землі. У зв'язку з цим Галина Голояд отримала доручення провести розвідувальну поїздку на Лівобережну Україну, зокрема відвідати Чернігівщину з метою спостереження за життям колгоспників Центральної України. «Марта» разом з подругою перебувала там два тижні. Вони намагалися закріпитися на території, створити опорний пункт для зберігання підпільної літератури, укриття для учасників ОУН. Неподалік села Стара Рудня було підготовлено таку спеціальну підземну криївку для зберігання підпільної літератури. Але влітку 1950 року вона була виявлена співробітниками УМДБ Чернігівської області, а вилучені в ній речі конфісковані. Усі симпатика підпілля, про яких вдалося чекістам довідатися, були заарештовані й засуджені.

Повертаючись із Чернігівщини, Галина Голояд відвідала Київ, де біля дверей редакції газети «Радянська Україна» залишила оунівське видання «Про свободу преси в СРСР»; хотіла відвідати Канів, але це їй не вдалося. І хоча поїздка ця не була дуже ефективною, все ж таки мала важливе значення для популяризації ідей звільнення України, налагодження взаємозв'язків двох частин України. У 1950 році активно розповсюджувалися видані у 1947-48 роках «Програма ідейно-політичного виховання кадрів ОУН» і «Концепція єдиної України і основні тенденції ідейно-політичного розвитку сучасного світу».

Важливим етапом в житті Галини Голояд став її перехід в жовтні 1949 року на зв'язок до референта пропаганди ОУН на

українських землях, письменника і публіциста Петра Федуна. Її основним завданням був друк з голосу або рукопису оповідань і брошур Петра Федуна, але одночасно вона писала і друкувала власні твори. Взимку 1949-1950 рр. вийшли в світ її брошури «До зорі», «Люди підпілля», «В'язень».

Також вона брала участь у друці інформаційних повідомлень, листівок авторства Петра Федуна: «Інструкції у справі газет і листівок», «Вказівки із пропагандистської роботи на 1950 рік», «Звернення до колгоспників східних і західних областей України», «Звернення ОУН до працівників радянської адміністрації західних областей України», «Плян боротьби за звільнення України», збірника матеріалів «Шлях до волі». Творча співпраця двох неординарних особистостей приносила добрий результат – підготовлені ними видання тиражувалися підпіллям та ширилися територією України, відіграючи значну роль у залученні нових людей до повстанського руху та поширенні правдивої інформації про ситуацію в Україні. Не менш важливим був той факт, що весною 1950 року Галина Голояд вважалась нареченою Петра Федуна, і якби не трагічні події тієї весни, вони, мабуть, одружилися б.

Але постійні розшуки співробітниками управління МДБ УРСР Петра Федуна вивели їх і на Галину Голояд. Крім того, після загибелі Романа Шухевича було знайдено і розшифровано його записник, в результаті чого емгебістами була розроблена операція із захоплення зв'язкової П. Федуна. На зустріч із зв'язковою Р. Шухевича Галиною Дидик пішла «Марта» (про загибель Тараса Чупринки не було тоді відомо, він загинув у березні, зустріч мала відбутися у травні).

Галина Голояд була заарештована 5 травня 1950 року у Львові біля костелу Ельжбети. Її утримували у слідчому ізоляторі Львівського УМДБ, відомому як «Тюрма на Лонцького». Основною вимогою під час допитів було надання інформації про місце перебування Петра Федуна. Але роки боротьби у підпіллі, переконання у правильності обраного життєвого шляху, розуміння ролі Петра Федуна у визвольному русі, особисті стосунки взяли гору над її власною долею і долею хворої матері, хоча виконання вимог чекістів могло врятувати її від тортур та ув'язнення. Після арешту її чекало тривале слідство із багатогодинними допитами і

різноманітними формами тиску. Після річного перебування у камері вона була засуджена військовим трибуналом до 25-річного терміну ув'язнення у «виправно-трудовах таборах» з обмеженням у правах на 5 років. Вирок було схвалено 5 квітня 1951 року.

Термін покарання Галина Голояд відбувала у відомій в СРСР в'язниці «Владимирський централ», де зустрілась з подругами Катрусею Зарицькою та Галиною Дидик, а потім – у таборах Мордовії. Вона весь час шукала можливості втекти звідти. Спроби були, але не вдалися. Тому у 1955 році вона була повторно засуджена за втечу і бунт, або точніше за захист польки Стефи Ваврикович. Новий вирок підтвердив 25-річний термін, який вона мала відбути.

За «хрущовської відлиги» у 1956 році, враховуючи, що вона була жінкою і не брала участі у збройних нападах на представників радянської влади, їй було скорочено термін до 10 років. Вона повністю звільнилась у 1964 році.

У 1965 році вона вийшла заміж за Марка Дребота. Родина оселилася в місті Бурштині Івано-Франківської області. У 1967 р. народився син Богдан. На волі Галина працювала технічним працівником на Бурштинській теплової електростанції. З перших днів звільнення вона вела широку виховну, суспільну роботу. Організувала при Палаці культури ляльковий театр, потім клуб «Юний друг природи». Згодом вела «Школу молитви», уроки релігії в школах. Організувала патріотичне жіноцтво в клуб «Берегиня», де посилено велося виховання молоді. Влаштовувала свята до Крут, архангела Михаїла. Вела на телебаченні цикл передач «Я з вами». Проводила зустрічі зі студентською молоддю, учнями в школах Галицького, Калуського, районів, містах Львові, Івано-Франківську, Києві.

Після здобуття Україною незалежності вона уважно слідувала за громадсько-політичним життям в Україні, брала активну участь у заходах ветеранів українського визвольного руху. Займалася збором архівних відомостей про боротьбу українського народу на Східних землях, а також про ОУН-УПА.

Писати Галина Голояд почала ще в юнацькі роки, і навіть Друга світова війна не завадила її творчим поривам. А ще більше розкрився талант українки у підпіллі. Про неї, поетку-патріотку, дізнавалися все

більше і більше вояків-українців. Її патріотична поезія підтримувала вояків УПА та надихала українців в лихі часи сталінського поневолення. Продовжувала вона писати і в пересильних тюрмах, таборах ГУЛАГу. А повернувшись на волю, вона ще більше заглибилася в творчість: радянській владі не вдалося її скорити ні фізично, ні духовно.

Літературний доробок Марти Гай: дилогія (романи) «Дорога» і «Двобій з дияволом»; філософські праці: «Двадцять роздумів», «Філософський щоденник», «Ярослав Осмомисл», «Серце повстання»; збірки поезій «До зорі» (1950) та оповідань «Люди підпілля» (1950), брошура «В'язень»; чисельні журналістські нариси. Остання її книга вийшла друком в 2001 році. Це була «Антологія Духа». Друкувалася в Україні, Великій Британії, Канаді, Чехії та інших країнах. Член Національної спілки письменників України (1995), лауреат журналістської премії ім. Петра Полтави, лицар Срібного хреста за заслуги УПА (від УГВР), нагороджена медаллю С. Бандери за довголітню боротьбу в ім'я Української Державності (1999, відзначена Проводом).

У похилому віці Марта Гай дуже хворіла. Але будучи мужньою людиною, боролася зі своєю важкою невиліковною недугою без нарікань і скарг. В останні роки життя мешкала у Києві в сина, котрий працював художником. Там і померла 2 січня 2003 року, пізніше перепохована у Львові, на 38-му полі Личаківського цвинтаря.

Життєвий шлях Галини Голояд, як і багатьох інших українців тієї епохи, був достойним звання людини: вона віддала свою молодість, сили та здоров'я боротьбі за створення Української незалежної держави. Пам'ятаймо і не забуваймо про це!

Ірина ЛЕШНІВСЬКА

(за матеріалами видання О. Іщука та В. Іванченка «Життєвий шлях Галини Голояд – «Марти Гай», інтернет-видань)

ЛІТЕРАТУРА

Білас І. З когорти героїв [Текст] / Іван Білас // Наш край. – 2014. – 21 січ. – С. 2.

Павлів Б. Той шлях відміряний ще зроду [Текст] / Б. Павлів // Голос відродження. – 2012. – 29 черв. – С. 2.

8 липня

Ігор МЕЛЬНИК (1952-2017) До 70-річчя від дня народження

Дослідникам львівського краєзнавства дуже пощастило, коли 2012 р. видавництво «Апріорі» видало підготовлений бібліографом Лесею Щербанюк до 60-річчя відомого краєзнавця й журналіста Ігоря Мельника бібліографічний покажчик «Ігор Мельник». Адже тоді сам ювіляр відібрав найвагоміші понад 1500 позицій зі свого значно численнішого опублікованого доробку. Ясна річ, після червня 2012 року й до кінця 2017-го вийшла ще ціла низка його важливих публікацій, зокрема, книги «Личаківське передмістя» (2013), «Львів. Новий Світ» (друге вид., 2014), «Львів. Середмістя» (2015), «Czernowitz: історичні вулиці, будинки та видатні особистості» (2015), «Вулиці Львова» (2017), «Вулиця Українська: мандрівка у часі» (2017), впорядковані ним «Галичина: український здвиг», «Вітер в долонях» та ін. Ігор з гордістю називав себе львів'янином у третьому поколінні й походив з родини українських інтелігентів, отож любив книгу, був людиною енциклопедичних знань, зокрема, про рідне місто. Ще на початку дорослого життя він поставив перед собою амбітну мету: написати новий, український путівник по Львову і втілив її не в одну книгу, а в цілу серію оригінальних видань.

Ігор Мельник прожив не надто довге, але дуже насичене й активне життя. Можна навіть сказати, що кілька цілком різних життів. Перше з них було технічним – з 1972 р. він працював робітником Львівського заводу автотранспорту, а після закінчення Львівської політехніки (1974) 16 років був інженером-конструктором того ж заводу, СКБ ВО «Кінескоп». 1994-1997 рр. був заступником гендиректора ТзОВ «Ірис Ко Лтд», а в міжчасі, 1996 року, перебував на заробітках у США. Ще один рік (1997-1998) працював старшим методистом Львівського інституту фізкультури.

Друге життя Ігоря Мельника було суспільним, зокрема депутатським – протягом 1990-1994 й 1998-2002 рр. він був депутатом першого демократичного скликання Львівської міської й обласної рад. Був головою комісії з місцевого самоврядування та

членом інших комісій, готував низку проєктів ухвал. Цей період життя, як і в багатьох інших галичан та й українців загалом, був надзвичайно насиченим і плідним, багатим на знакові історичні події. У 1988 Ігор став ініціатором і співтворцем Товариства рідної мови ім. Шевченка, яке вже 1989 р. стало всеукраїнським. 1990-1994 був заступником голови – Романа Іваничука – Львівської організації ТУМ. 13 червня 1988 р. він відкрив і вів перший в Україні масовий політичний мітинг біля пам'ятника І. Франку у Львові, з якого почалася боротьба за незалежність України (див. Історія Львова, т. 3, с. 405). Протягом 1988-1989 рр. був активним учасником створення Народного фронту та Руху, членом першого львівського проводу НРУ. Знову Ігор Мельник повернувся до політики вже зрілою людиною. 1997 р. він став співтворцем нової політичної сили – партії «Реформи і порядок», входив до її оргкомітету у Львівській області, був учасником установчого з'їзду партії. Згодом значний досвід організаційної діяльності та політичні реалії України змусили його стати творцем і керівником (головою Політичної ради) Української Галицької партії (2014-2016). Лише хвороба змусила його піти з політичного життя.

Третє життя Ігоря було пов'язане з журналістикою й залишило величезну кількість публікацій на політичні, економічні, наукові, релігійні, культурні, освітні, спортивні та інші теми в багатьох друкованих органах. Серед них чільне місце займає «Поступ», де він з 1998 р. був керівником інформаційного відділу, а потім (до липня 2006) заступником головного редактора. З липня 2006 р. тісно співпрацював з «Новим поглядом». Водночас був заступником головного редактора часописів «Річ» (з 2001 р.) і «МІСТО-ПОЛІС» (2002-2005), а в 2006-2011 рр. редактором «Галицької брами». Цей цікавий часопис видавав Сергій Фрухт, директор видавництва «Центр Європи». Від 2011 р. Ігор кілька років (до хвороби) працював редактором видавництва «Апріорі». З 2013-го активно співпрацював з інтернет-виданням Zbruc.

Як згадувалося, в останні роки життя Ігор Мельник повернувся в політику й був головою Політичної ради Української Галицької партії (2014-2016). Однак після інфаркту він мусив відійти від активного політичного й громадського життя. Помер після другого інфаркту

2 грудня 2017 року. Похований на Личаківському цвинтарі (поле № 33).

Для бібліотекарів і читачів Ігор Мельник залишив багатющий спадок публікацій із львовознавства. Він надзвичайно любив наше місто й постійно вивчав його історію. Якось Роман Іваничук (Ігор був його заступником у львівській «Просвіті») зауважив: «Я можу спокійно водити своїх героїв вулицями, кварталами й навіть кам'яницями міста. Настільки очевидне і конкретне зображення, що виходить з-під пера Ігоря Мельника». Перші краєзнавчі публікації І. Мельника датуються 1988 роком, а перша книга про Львів («Львівські вулиці і кам'яниці») з'явилася 2008 р. Загалом він написав чи був співавтором більше десятка оригінальних книг про Львів та львів'ян, які склали серію «Львівські вулиці і кам'яниці». А ще написав сотні статей про вулиці до «Енциклопедії Львова» (на жаль, виданої лише до літери «Н»), до УСЕ, Довідника з історії України та інших видань. Ще раніше львів'яни мали змогу ознайомитися з ними на сторінках «Поступу», «Галицької брами», «Нового погляду». Особливістю цих публікацій було широке використання автором давніх путівників і довідників про Львів і Галичину, величезна пошукова робота з львівською пресою XIX–XX ст. Недоліком більшості згаданих книг і публікацій є слабе використання автором архівних матеріалів і збірників документів. Коли я сказав про це Ігореві, він відповів, що й без архівів кількість друкованих матеріалів така велика, що він і їх не встигає опрацьовувати. Втім, бажаючи поглибити свої знання про Львів давнішого періоду завжди можуть звернутися до праць В. Вуйцика, Я. Дашкевича, Я. Ісаєвича, В. Александровича, В. Овсійчука, О. Мацюка, А. Дороша, Р. Могитича, М. Капраля, О. Заяця та інших науковців, піти в бібліотеку чи навіть у архів. І. Мельник написав низку нарисів ще й про міста й містечка Галичини, про давні шляхи тощо.

Для найширшого загалу шанувальників Львова книги й статті Ігоря Мельника назавжди залишаться чудовою лектурою, яка надихатиме знову і знову відкривати для себе сивий і вічно молодий град Лева.

Іван СВАРНИК

ЛІТЕРАТУРА

Габор В. Мельник Ігор Володимирович [Текст] / В. Габор // Українська журналістика в іменах: матеріали до енциклопедичного словника / за ред. М. Романюка. – Львів, 2000. – Вип. 7. – С. 220, 221.

Загайська Р. Мельник Ігор [Текст] / Р. Загайська // Енциклопедія Львова. – Львів, 2012. – Т. 4. – С. 587, 588.

Ігор Мельник [Текст] : бібліогр. покажчик до 60-річчя від дня народження / уклад. Л. Щербанюк. – Львів: Априорі, 2012. – 88 с.

Шишка О. Вибрана бібліографія Львова [Текст] О. Шишка // Історія Львова. У трьох томах. – Львів, 2007. – Т. 3. – 575 с. – [про праці І. Мельника]. – С. 490-544.

18 серпня

Ліліана КОСАНОВСЬКА (1972) До 50-річчя від дня народження

Її вірші не вибухові, а тихомовні, розважливі і виразні, замріяні і задумливі, як рівнинна річка, що впевнено пливе до моря, до моря під назвою ПОЕЗІЯ. Народилася Ліліана Косановська у Львові. Навчалася у Львівській середній школі ім. Маркіяна Шашкевича № 34 та дитячій музичній школі по класу фортепіано. Здібності до віршування виявилися у неї ще у шкільні роки. Але в ті часи юності їй не думалось й не гадалось, що згодом у неї виростуть власні поетичні крила. Після невдалих спроб стати студенткою Львівського державного університету деякий час працювала вишивальницею на фабриці художніх виробів імені Лесі Українки. Згодом здобула медичну освіту: з відзнакою закінчила медичне училище, працювала фельдшером у сільському фельдшерсько-акушерському пункті. У 1993 році закінчила Львівський медичний інститут за спеціальністю «анестезіологія-реаніматологія та терапія». Пройшла інтернатуру у Львівській міській клінічній лікарні швидкої медичної допомоги. Працювала лікарем-терапевтом у приватному медичному підприємстві «Архімед».

Ліліана Косановська дебютувала добіркою поезій «Елегії» в газеті «Літературний Львів» (1993). Неодноразово друкувалась в газетах «Народне здоров'я», «Благовіст», «Чарівниця» та журналах «Дзвін» і «Жінка». У творчому доробку поетеси шість збірок: «Незвідані горизонти», «В долонях сонця», «Незабутній вальс»,

«Віддзеркалення», «Яблука у косах», «Кам'яне поміжлуння». Вона була переможницею республіканських радіоконкурсів молодих поетів та дипломанткою міжнародного конкурсу молодих літераторів «Гранослов» (1996), нагороджена медаллю «За заслуги» III ступеня, а з нагоди 145-річчя від дня народження Леся Мартовича їй було вручено премію його імені за третє місце в номінації «Музичний твір» за пісенні тексти «Річка» та «Весільна сукня». Поетеса – член Національної спілки письменників України, лауреатка літературно-мистецьких премій ім. П. Красюка, В. Дроцика, багаторічний член журі фестивалю «Рекітське сузір'я». Перекладає з української польською мовою і навпаки поетичні та прозові твори сучасних українських і польських письменників.

Ольга ВАХУЛА

ЛІТЕРАТУРА

Воловець Л. Заглибленість у поетичний світ [Текст] / Л. Воловець // Дзвін. – 2003. – № 11-12. – С. 90.

Климентовська В. Райські яблука в косах [Текст] / Вікторія Климентовська // Дзвін. – 2011. – № 1. – С. 134, 135.

Ольшевський І. Коли дівочі коси пахнуть яблуками [Текст] / І. Ольшевський // Літературний Львів. – 2007. – № 10. – С. 5-7. – Рец. на кн.: Яблука у косах: поезія / Л. Косановська. – Косів, 2007. – 140 с.

19 серпня

Марія ЧУМАРНА (1952) До 70-річчя від дня народження

Українська поетеса, педагог, журналістка, громадсько-культурна діячка Марія Чумарна (Чепурко) народилася в селі Рекшин Бережанського району Тернопільської обл. Є членкинею Національної спілки письменників України, засновницею авторської українознавчої школи.

Після закінчення у 1975 р. філологічного факультету Львівського державного університету ім. І. Франка працювала вчителькою у Збаражі, літературним працівником і завідувачкою відділу листів районної газети, керувала літературною студією «Заспів», пізніше працювала журналісткою у місті Сколе Львівської обл. У Львові працювала в обласній організації товариства

книголюбів, у редакціях багатотиражної газети, заводського радіомовлення ВО «Мікроприлад».

У 1991 році Марія Чумарна заснувала і очолила приватну авторську школу, стала науковим керівником освітньо-методичного центру «Родина». Вона є членкинею жіночої асоціації «Взаємодія» і ради Всеукраїнського товариства ім. Г. Ващенка. У 2000-2006 рр. була директором і ведучою авторської школи «Тривіта», потім була редактором і ведучою авторських програм «Літературний Львів» і «Феномен України» на Львівському телебаченні.

Марія Чумарна – авторка поетичних збірок «Сонячна музика», «Земля між вогнями», «З глибин», «Стрітення», «Вихід», наукових розвідок «Педагогіка любові», «Мандрівка в українську казку», «З початку світу. Україна в символах» та афоризмів «Думки навздогін».

У 2014 році Марія Чумарна за книгу «За тебе молюсь... Штрихи до портрета пророка» стала лауреаткою обласної премії в галузі культури, літератури, мистецтва, журналістики та архітектури в номінації «Журналістика та публіцистика – імені В'ячеслава Чорновола».

Олена ЛЕТУНОВА

ЛІТЕРАТУРА

Чумарна М. Вмерти живим – чи вижити мертвим [Текст] / Марія Чумарна // Дзвін. – 2016. – № 1. – С. 146-153.

Чумарна М. Слово Тараса тримало і тримає націю у роки найтяжчих випробувань [Текст] / Марія Чумарна // Голос народу. – 2020. – 7 берез. – С. 4.

Чумарна М. «Я дуже щаслива, що мою книжку читають» [Текст] : розмова з Марією Чумарною / вела Любов Пузич // Голос з-над Бугу. – 2010. – 20 серп. – С. 2.

24 серпня

Ніна БІЧУЯ (1937)

До 85-річчя від дня народження

Ніна Бічужа – письменниця, прозаїк, перекладач, журналістка, членкиня НСПУ. Народилася у Києві, з дитинства мешкає у Львові. Навчалася у середній школі № 5. У 1958 році закінчила факультет журналістики Львівського університету. Працювала у редакціях львівських газет, завідувачкою літературної частини Львівського

театру юного глядача ім. М. Горького (нині – Перший український театр для дітей та юнацтва), у 1989-1996 рр. була редакторкою газети «Просвіта» у Львові.

Творчий доробок письменниці різножанровий. Це і дитячі оповідання, і твори історичної тематики, й театральні повісті. Першим надрукованим твором Н. Бічуї було оповідання «Ящики», яке з'явилося у «Літературній Україні» 1963 р. Далі вийшли друком книги для дітей: «Канікули в Світлогорську» (1967), «Шпага Славка Беркути» (1968), «Звичайний шкільний тиждень» (1973), «Яблуня і зернятко» (1983) та ін., у яких висвітлено шкільне життя і дитячу психологію. Авторка писала також у жанрі історичної новелістики. Збірки оповідань і повістей об'єднують історію та сучасність: «Дрогобицький звіздар» (1970) про Юрія Дрогобича, «Біла Віла» (1971) про Лесю Українку, «Буєсть Митусина» (1972) про співця Митусу, «Спогад про Грузію» (1984) про художника Ніко Піросмані, а також «Повісті» (1978), «Квітень у човні» (1981), «Родовід» (1984) та ін. Особливе місце посідають твори, присвячені театру: «Репетиція» (1982), «Десять слів поета» (1986), «Бенефіс» (1990). Новели і повісті, перевидані у 2000-х роках, увійшли до книжок «Землі роменські: вибране» (2003), «Великі королівські лови» (2011), «Три театральні повісті» (2015). Дитяча книга «Шпага Славка Беркути» перевидана у 2010 р. 2021 р. дитячі повісті вийшли у збірці «Звичайний шкільний тиждень». Прозові тексти письменниці виходили в перекладі болгарською, польською, німецькою, російською та іншими мовами.

Вирішальною в письменницькому становленні Ніни Бічуї була творча співпраця із журналом «Жовтень» (нині – «Дзвін»), коли Р. Іваничук, тодішній редактор відділу прози, надрукував її новелу «Смоликові яблуні» (1966). За словами Р. Іваничука, саме у «Жовтні» Н. Бічуя «виловувала свій оригінальний стиль». Тут було надруковано багато її творів. Вона також друкувалася у київських журналах «Вітчизна» та «Дніпро».

Ніна Бічуя писала про місто, про його мешканців, митців, дуже виразно описуючи міську архітектуру, тонко відчуючи ритми і запахи: «У місті я існую й не знаю, чи могла би існувати поза ним».

Тема міста є у багатьох її творах. Ще однією особливістю творчості авторки є вишуканість мови: «Мова моїх текстів – це я. Найголовніше самовираження для мене – через слово, а не через персонажів».

Важливе місце у творчості письменниці посідає тема театру. Н. Бічуя – автор інсценізації та текстів театральних постановок «Я вибираю Березіль» (1987) про Л. Курбаса, «У наймах у Мельпомени» (1989) про театр «Руська бесіда», «Світ ловив мене» (1992) про Г. Сковороду, «Останні дні в неволі» (1993) про Т. Шевченка. Ці постановки здійснив народний артист України Богдан Козак.

Останнім часом письменниця зосереджує свою діяльність не на художньому письмі, а на перекладах та редагуванні: редагує театрознавчий часопис «Просценіум», книги, які готують на кафедрі театрознавства та акторської майстерності факультету культури і мистецтв ЛНУ ім. І. Франка, читає студентам лекції з театрознавчих дисциплін. А також пише статті з історії театру, перекладає твори художньої літератури з польської на українську. Здійснила переклади творів «Мандрівка людей книги» Ольги Токарчук, «Божественний Юлій» Яцека Бохенського, «Фердинанд Неповторний» та «Любий слоне» Людвіка Єжи Керна, прозові тексти Єжи Гротовського, Станіслава Лема та ін.

За книгу вибраного «Землі роменські» у 2005 році удостоєна премії ім. Б. Лепкого, нагороджена Орденом Усмішки (2007). В. Шевчук назвав Н. Бічую королевою жіночої прози, а І. Дзюба – однією з найцікавіших постатей у сучасній українській прозі.

Леся ЦЮЦЮРА

ЛІТЕРАТУРА

Мовчан Р. «Безкінечне наближення до істини». Роздуми до ювілею Ніни Бічуї [Текст] / Раїса Мовчан // Дивослово. – 2017. – № 12. – С. 42-47.

Королева жіночої прози [Текст] // Львівщина в 2017 році. Знаменні і пам'ятні дати краю: календар / упоряд.: І. Зінченко, М. Гема; ЛОУНБ. – Львів, 2017. – С. 82-84.

12 вересня

Мирослав КУШНІР (1922-1945) **До 100-річчя від дня народження**

«Ми кинемо зерно посівне в поорану землю. Ми сповнимо свій обов'язок, хоча б цим зерном мали бути наші власні кістки. Нам байдуже, хто збиратиме жнива – ми чи нащадки наші, але ми свідомі, що жнива ці будуть величаві і святі, як святе є зерно нашого посіву...». Таке життєве кредо покоління 30-40-х років минулого століття висловив Мирослав Кушнір – довгий час не відомий у літературних колах, але обдарований високим природним талантом поета, публіциста, мислителя. Народився Мирослав 12 вересня 1922 року у селі Божикові неподалік від містечка Бережани на Тернопільщині у сім'ї заможних селян Андрія та Емілії Кушнірів. Три роки Мирослав навчався у сільській школі. У 1936 році батьки, продавши своє господарство та землю, переїхали до Бережан, щоб дати дітям освіту у місцевій гімназії. Бережанська гімназія була вибрана не випадково – вона була відома своїми національними традиціями. Під час навчання Мирослав захопився спершу точними науками, а відтак гуманітарними, причому це зацікавлення виходило далеко поза межі навчальної програми: крім Шевченка, захопився творчістю Тичини, Хвильового, почав писати свої перші вірші. Енергійний студент приєднався до українського молодіжного руху і став активним членом юнацтва ОУН. Гімназію, яка за «перших совітів» була реорганізована у десятирічку, закінчив з відзнакою.

У 1940 році вступив до Львівської політехніки. Водночас з основним навчанням молодий патріот посилено займався самоосвітою. Разом зі своїми товаришами Ярославом Скасківим і Осипом Дяківим студіював Липинського, Донцова, Франка.

У лютому 1943 року Мирослав був скерований ОУН для підпільної роботи на Закерзонні. Влаштувався на роботу у місцевому земельному відділі, брав участь громадсько-культурному житті, грав в оркестрі, писав поезії, листи, сповнені роздумів про призначення життя, про готовність лягти кістьми за волю України; під псевдонімом «Лунь» виконував завдання політвиховника в лавах УПА. Молодий підпільник оселився у місцевого пароха

о. Мельничука у містечку Сінява на Надсянні як репетитор його сина Романа. Та пізнього осіннього дня 1944 року на околиці села Дібча, що неподалік Сіняви, прогрімів короткий бій. У тому бою смертю хоробрих впав 22-річний Мирослав Кушнір, підірвавшись гранатою в криївці, щоб не потрапити до рук ворога. Батьки не знали про героїчну смерть сина. Лише в останні дні життя матері вдалося дізнатися правду про сина-поета, вона побачила його вірші, вперше видані в альманасі «Вітрила», що потрапив до Торонто, де вона проживала.

В одному з віршів хлопець передбачив свою смерть: *«Осталась лиш одна-однісінька граната. А ворог не стріляв, хотів узятъ живим. Але хто жити вміє – вміє і вмирати»*. Місце його поховання невідоме. Останній вірш датований 7 вересня 1944 року. Перед загибеллю поет встиг передати рукописи – чотири грубі зошити – своїх пристрасних віршів 15-річній Дарії Вергун (у заміжжі – Саєнко), до якої почував щось більше, ніж приязнь, і яка зуміла майже через півстоліття зберегти доручені їй послання до громадян майбутньої Вільної України, за яку загинув її коханий. Завдяки зусиллям І. Калинця, М. Дубаса і В. Неборака з'явилися поезії в збірках «Слова із книги бою» (1994), «Невкоєне серце» (2005), які відкрили молоду людину як зрілого публіциста, відданого патріота, аналітика, літописця життя і побуту Бережан напередодні війни та в роки німецької окупації. Його творчість не внесена в шкільну програму, але заслуговує на пізнання нашими молодими сучасниками як непересічне явище української поезії 40-х років, його доробок поетично довершений і створений з великою вірою у світле майбутнє України.

Галина МОСКОВИЧ

ЛІТЕРАТУРА

Кушнір М. Невкоєне серце [Текст] : поезії. Проза. Матеріали до життєпису / Мирослав Кушнір; упоряд.: М. Дубас, І. Калинець. – Львів: Галиц. видавн. спілка, 2005. – 557 с.

Кушнір М. Слова із книги бою [Текст] : поезії. Листи. Матеріали. / Мирослав Кушнір; упоряд. І. Калинець; ред. М. Дубас. – Львів: Поклик сумління, 1994. – 239 с.

Кушнір М. Ясенові брості; Творча ніч; Прометеева мрія; Ой упав же він; Не плачте по нас [Текст] / Мирослав Кушнір // Дзвін. – 1994. – № 7. – С. 2-5.

Роздольська І. Екзистенційно-естетичний імператив як декларація поетичного Еросу у світі Танатосу (на матеріалі творчості Мирослава Кушніра) [Текст] / Ірина Роздольська // Молода нація: альманах. – 1999. – № 12. – С. 269-282.

11 жовтня

Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ (1942-2021) **До 80-річчя від дня народження**

Коли до нашої бібліотеки 2019 року завітав Володимир Яворівський, мабуть, ніхто з нас не припускав, що це буде остання зустріч з письменником. Він виглядав, звісно, вже немолодим, але бадьорим, енергійним чоловіком, ділився творчими планами про вже розпочатий історичний роман про княгиню Ольгу. Багато цікавого розповідав про політику, політиків і не таке давнє минуле, у якому відігравав помітну роль як політик, депутат, законотворець.

Володимир Яворівський народився в селі Теклівці (нині Крижопільський район Вінницької області) в селянській родині. Своє походження і рідне село ніколи не забував, а старий вітряк на Сарматському горбі був для нього символом незнищенної вітчизни. 1964 р. закінчив українську філологію Одеського університету. Працював редактором Одеського радіо, літредактором «Запорізької правди» та Запорізького радіо, регіонального «Прапора юності». У ці роки він пробує себе в поезії, його твори виходять у колективних збірниках. Певний час (1968-1973) Володимир жив у Львові. Як згадував згодом колега поет Роман Кудлик, відразу ж після приїзду до нашого міста молодий поет і журналіст гостро виступив у Спілці на обговоренні поетичної книжки Ігоря Калинця «Вогонь Купала», захищаючи автора від надуманих звинувачень. Це викликало невдоволення партійного керівництва, отож Володимир опинився без обіцяної земляком посади власкора в «Ленінській молоді» й заробляв на хліб випадковими заробітками. Працював у різних редакціях (поза штатом). Як пригадував Богдан Стельмах, офіційно Яворівський кілька років працював разом із ним в Обласному будинку самодіяльної творчості на Коперника. Згодом певний період був

кіносценаристом Львівського телебачення (до 1974-го, коли був запрошений до Києва літконсультантом і референтом СПУ). Цю пору, як підкреслив його син Святослав, завжди згадував з особливою приємністю. Що не заважало йому писати поезію і прозу – оповідання, нариси, рецензії, обмірковувати майбутній роман. На телебаченні «створив кілька прекрасних сценаріїв документальних фільмів» (Р. Кудлик), однак і звідти його звільнили після чергового доносу. Були й приємні моменти життя у Львові – щира дружба й спілкування з такими ж молодими митцями – Р. Безпалківим, Б. Янівським, Б. Ступкою, Ф. Стригуном, Ю. Брилинським, С. Максимчуком, Б. Стельмахом, Р. Кудликом, І. Калинцем, Р. Іваничуком, Д. Герасимчуком, з багатьма іншими. Був веселим, товариським, полюбляв дотепні містифікації, про що детально розповів Микола Петренко в «Лицарях пера і чарки». Попри життєві негаразди, саме на львівський період припадає публікація його перших книжок малої прози «А яблука падають...» (1968) та «Гроно стиглого винограду» (1971). Першу редагував не будь-хто – Григій Тютюнник. Поезія Яворівського, незвична для зашкарубної естетики (П. Осадчук) й норм соцреалізму, новели, творчі портрети акторів, художників, поетів, сповнені народнопісенними, фольклорними метафорами й алегоріями, просто українського духу, не раз викликали звинувачення в «націоналізмі». У 60-ті й 70-ті письменник писав також багато нарисів. Згодом вони вийшли у 5-томній збірці «Що ж ми за народ такий?». Чи не найвідомішою (з огляду на подальші події) стала трилогія романів про будівництво Чорнобильської АЕС «Ланцюгова реакція» (1977). Протягом 1980-1989 рр. Володимир працював у київському журналі «Вітчизна». 1981 в житті письменника сталися дві знакові події: він вступив до КПРС, покладаючи великі надії на реформи, започатковані Горбачовим, а за художньо-документальну повість «Вічні Кортеліси» (про волинське село, знищене гітлерівцями) був відзначений Шевченківською премією. Після Чорнобильської аварії пише знаковий твір «Марія з полином у кінці століття» (1988), який переклали багатьма мовами. Наприкінці 80-х рр. Яворівський – активний діяч національно-культурного відродження. 1989-го обраний народним депутатом

СРСР. Разом із Д. Павличком, Ю. Щербаком, Р. Федорівим, Р. Братунем входив до Міжрегіональної депутатської групи, очолюваної акад. А. Сахаровим, відстоював у Москві права республік, боровся за права людини й політичну лібералізацію в СРСР. Був одним із організаторів Народного руху України, 1989-го очолював оргкомітет, який організував I з'їзд Руху, та його координаційну раду в Києві. Буремного 1990-го, за рік до розпаду Радянського Союзу, вийшов з компартії. Однак розуміючи, що Рух є радше широким рухом, який об'єднує дуже різні напрями, узявся за формування нових політичних партій. У 1990-1999 рр. В. Яворівський – член Демократичної партії України, 1992-1999 – її голова. З травня 1999-го – голова політради й член правління партії «Реформи і порядок», член союзу «Наша Україна» (до кінця 2005 р.). З грудня 2005-го – член Блоку Юлії Тимошенко.

Сам письменник вважав найважливішим у своєму житті, крім творчості, звісно, діяльність у Верховній Раді, скеровану на виборення й утвердження незалежності України. Складно переоцінити внесок письменника в державотворчі процеси. Адже ще 1989 р. разом із колегами-депутатами з ВР СРСР він став автором альтернативного закону про вибори в УРСР. Тому до нової Верховної Ради 1990 р. потрапили не лише комуністи, але й Іван Заєць, Сергій Головатий, Степан Хмара, Роман Іваничук, Ірина Калинець, Павло Мовчан, Іван Драч, Дмитро Павличко, Лесь Танюк, В'ячеслав Чорновіл, Левко Лук'яненко. Став депутатом і Володимир Яворівський. Некомуністична частина депутатів об'єдналася в опозиційну до влади Народну раду на чолі з Ігорем Юхновським. Її наполегливість і активна позиція дозволили прийняти Декларацію про державний суверенітет України (16 липня), закони й постанови про державну символіку і про економічну самостійність УРСР (3 серпня), про реабілітацію жертв політичних репресій (17 квітня 1991), документи, що започаткували повернення татар до Криму. Згодом Яворівський багато зробив як голова комісії з питань Чорнобильської катастрофи, потім голова комітету з питань культури (2006-2011).

З осені 1996 р. до середини 1999 р. очолював Комітет з Шевченківської премії. Хоча вибори 1998 р. Яворівський програв, П. Осадчук вважав, що йому пощастило, бо це дозволило дещо відійти від політики й повернутися до творчості («Варвара серед варварів», «Криза», «Вовча ферма»). Протягом 2001-2011 рр. керував Національною спілкою письменників України. Але й у цей час, і згодом завжди працював творчо. В останнє своє десятиліття створив короткі романи «Найдовша ніч президента» й «Лягти! Суд іде!», історичні романи «У мене вечеряв Ісус» та «Іван Окаянний». А ще мав власну телепередачу і щотижневий ефір на Українському радіо «20 хвилин з Володимиром Яворівським», який збирав мільйони українців.

В особі Володимира Яворівського Україна мала не лише талановитого письменника й гострого публіциста, але й політичного діяча, активного творця низки політичних партій демократичного й патріотичного спрямування, співавтора важливих законотворчих актів, які заклали підвалини незалежної Української держави. Він, як і його товариші й соратники Дмитро Павличко, Іван Драч та інші, пройшов складний еволюційний шлях від проукраїнської позиції в Компартії до суто «націоналістичної» лінії в українському політикумі. Однак для багатьох він так і залишиться просто письменником Яворівським, автором написаної у Львові чудової збірки «А яблука падають...», романів «Оглянься з осені», «Автопортрет з уяви», «А тепер – іди». І поетом, якого Львів надихав на любов.

Іван СВАРНИК

ЛІТЕРАТУРА

Ясь О. Яворівський Володимир Олександрович [Текст] / О. Ясь // Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10. – С. 717.

* * *

Письменник і державотворець. Пам'яті Володимира Яворівського [Текст] // Українська літературна газета. – 2021. – 23 квіт. – С. 2.

Прощаючись із Володимиром Яворівським [Текст] / Київська орг. НСПУ // Літературна Україна. – 2021. – 22 трав. – С. 3.

14 жовтня

УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМІЯ До 80-річчя (1942) з часу створення

Українська Повстанська Армія (УПА) – збройний Рух Опору нацистській та комуністичній окупації України під час Другої світової війни та після неї. Політичною підставою для створення УПА став Акт відновлення української державності, проголошений 30 червня 1941 року у Львові. Уряд, створений внаслідок Акта, був заарештований репресивними службами гітлерівської Німеччини, в результаті ОУН(б), яка була його ініціатором, перейшла до підпільної боротьби з нацистами, а далі – до збройного опору.

На Нюрнберзькому процесі був оприлюднений документ Айнзацкоманди Ц/5 (наказ до всіх постів на території України за номером -Kdo-Tgb Nr124321/41), у якому, зокрема йшлося:

«Незаперечно встановлено, що рух Бандери готує повстання у Райхкомісаріаті (Україна) з метою створити незалежну Україну. Всі функціонери руху Бандери повинні бути негайно арештовані і після ґрунтового допиту таємно страчені як грабіжники. Протоколи допитів належить переслати в Айнзацкоманду Ц/5.

Цей лист має бути знищений командофюрером негайно після прочитання».(Матеріали Нюрнберзького процесу, том XXXIX, стор. 268-269.)

Один цей документ робить безглуздими обвинувачення ОУН(б) в колаборації з нацистами після Акта 30 червня, а таких документів в архіві гестапо є багато.

Після формування «Райхкомісаріату Україна» нацисти розпочали неприкритий грабунок населення, а далі – вивезення на роботу в Німеччину. Після безладного відступу Червоної армії в населення опинилась велика кількість покинутої зброї (ОУН закликала людей збирати і зберігати її), тому в умовах німецьких репресій розпочався стихійний збройний опір. ОУН зорієнтувалась в суспільних обставинах і, маючи підготовлені кадри, спрямувала цей рух в національне русло. Формувались загони військового зразка, вводились військові звання та однострої.

Першим боєм УПА вважається засідка сотні Григорія Перегіняка («Довбешки», «Коробки») 20 січня 1943 р. на колону

німецької поліції та власівців поблизу с. Городець Володимирецького району. Було вбито чотирьох німецьких поліцейських, одного українського шуцмана, гебітскомісара Сарненського р-ну, власівці втекли з поля бою. У наступному бою ця сотня напала на райцентр Володимирець в ніч на 8 лютого 1943 р. з метою звільнення арештованих ОУНівців. Містечко обороняли 30 німецьких жандармів, 70 російських козаків (колишніх військовополонених) та 80 узбеків (також колишніх бранців). Результати бою: вбито трьох козаків і чотирьох німців (серед них і коменданта жандармерії), шістьох козаків було виведено із собою і після допиту страчено в лісі неподалік Володимирця. Визволено з ув'язнення провідника «Діброву», захоплено 20 карабінів, 65 ковдр і багато амуніції. Втрати сотні становили один вбитий і двоє поранених.

У березні 1943 р. частини УПА звільнили від німців території Маневицького, Цуманського, Рожищенського, Ківерцівського, Степанського районів Волинської області та частину Радивилівського району Рівненської області. Утворилась т.зв. Колківська республіка з центром в містечку Колки поблизу Луцька. Вона проіснувала до листопада 1943 р., коли гітлерівці, користуючись наявністю частин вермахту, який відступав від Києва і Житомира, зачистили своє запілля в очікуванні чергового радянського наступу. Командирами УПА в цей час (до загибелі 13 травня 1943 р.) був Василь Івахів («Сомар», «Сом») та Дмитро Клячківський («Клим», «Савур»). Зазначимо, що в їх юрисдикції була обмежена територія – тільки «Райхкомісаріат Україна», на інших окупованих територіях ОУН мала іншу тактику формування військової сили.

В Галичині, де була інша суспільна і правова ситуація (дистрикт вважався частиною райху, а нащадки громадян Австро-Угорщини мали права громадян Німеччини), стихійного опору населення окупаційна влада не спровокувала, і ОУН почала створення УПА під назвою Українська народна самооборона. Бої з німцями почалися влітку 1943 р. 18 серпня УНС провела першу акцію проти окупантів під містом Сколе. Сотня УНС знищила табір примусової праці і звільнила кілька сотень українських робітників каменоломні, розстрілявши німецьку охорону, яка знущалася над ув'язненими.

Найбільш відомим боєм з німецькими військами є оборона гори Лопати в Сколівських Бескидах 6-16 липня 1944 року.

ОУН(б) впорядкувала організацію командування УПА на крайовій конференції в лютому 1943 р., коли Головним командиром був призначений Роман Шухевич («Тур», «Тарас Чупринка»). 13 квітня 1943 р. на засіданні Проводу ОУН Микола Лебедь («Максим Рубан») склав свої повноваження урядуючого провідника і замість нього було обране Бюро Проводу ОУН в складі Романа Шухевича, Зиновія Матли і Дмитра Маївського. На III Надзвичайному Великому Зборі ОУН(б), що відбувся 21-25 серпня 1943 р., Р. Шухевич був обраний Головою Бюро Проводу ОУН, таким чином ще перед повною окупацією України радянськими військами керівництво Рухом Опору опинилось в одних руках.

Найбільший бій УПА з радянськими військами під Гурбами, де командував заступник Р. Шухевича Василь Кук («Леміш»), показав, що в традиційному військовому протистоянні фронтів УПА не має шансів у боротьбі з червоною армією, натомість має велику перевагу там, де діють малі мобільні збройні групи, де використовуються засідки та несподівані збройні напади. Відповідно до цього Роман Шухевич змінив тактику військових дій УПА порівняно невеликими загонами, а потім виробив нову концепцію визвольної боротьби ОУН, яка в 1947 році була впроваджена, з основним акцентом на пропагандивні дії. У цю концепцію було також впроваджено діяльність УПА в концтаборах ГУЛАГу, де ув'язнених становили значну частину ув'язнених.

Те, що військова доктрина Шухевича є ефективною, засвідчив Космацький бій УПА 1945 р., де повстанці знищили дивізію НКВС, підсилену трьома прикордонними батальйонами, а потім і підкріплення, надіслане в Космач. Однак загальне співвідношення сил було не на користь українського визвольного руху, і в запеклих боях переважаючи частини НКВС поступово знищували повстанців. 5 березня 1950 року на підпільній квартирі у передмісті Львова гине Роман Шухевич. Головним Командиром УПА і Головою Проводу ОУН на українських землях стає Василь Кук. Збройна боротьба триває у вигляді диверсій та нападів на функціонерів НКВС, але її інтенсивність падає в міру зменшення кількості загонів. Основний

акцент підпільники роблять на пропагандистській діяльності, підтриманні в народі ідеї Незалежної України.

23 травня 1954 р. КГБ захопило на конспіративній хаті Василя Кука. Це був останній провідний діяч ОУН в підпіллі, мережа на цей час була розірвана і дуже ослаблена, наступного головного командира вже не було з кого призначати. Але збройна боротьба підпільників тривала. Останньою організованою боївкою УПА (перед ліквідацією вона знищила оперуповноваженого районного відділу КДБ) за наявними документами є боївка «Чорного», яка загинула 14 квітня 1960 року біля хутора Лози Підгаєцького району Тернопільської області.

Однак і після цього протягом 60-х і навіть 70-х років КДБ продовжувало виявляти підпільників-одинаків, засуджувати їх, декого до розстрілу.

На цьому можна було б закінчити історію про УПА, якби її боротьба була виключно збройною. Але метою ОУН було здобуття Української Держави, і саме тому, бачачи, що збройна боротьба в умовах холодної війни не дасть потрібного результату, Роман Шухевич змінив акценти в діяльності підпілля. Важливою також була концептуальна думка ОУН, стверджена на II Великому Зборі, що виграти визвольну боротьбу проти Росії Україні вдасться лише в союзі з іншими поневоленими Росією народами. Цей фронт боротьби за незалежність проходив у концтаборах ГУЛАГу, його очолював провідний діяч ОУН(б) Михайло Сорока.

Є незаперечним фактом, що саме Норильське, Воркутинське та Кенгірське повстання докорінно змінили систему ГУЛАГу, примусивши Москву її реформувати. Ініціаторами та керівниками цих повстань були українці, і це не було їх стихійне рішення, це було продовження боротьби, яку вела УПА. «Ми пам'ятали наказ Проводу ОУН: продовжувати боротьбу за волю України й інших поневолених народів скрізь і за будь-яких обставин», – говорив пізніше Степан Семенюк, в УПА – провідник суспільно-політичної референтури ОУН Північно-західних українських земель, а згодом керівник націоналістичного осередку у 3-й зоні Горлагу.

Більшість провідних упівців отримали 25-річний термін ув'язнення, отож в 60-ті роки у таборах вони застали хвилю нових

ув'язнених – дисидентів, не лише українців. Це було дуже добре середовище для роз'яснення, що лише боротьбою за права людини змінити СРСР не вдасться, потрібна боротьба за право націй на самостійні держави. Так, потрапивши у табори дисидентами, правозахисники з національних республік СРСР виходили з них націоналістами.

Важливим фактом спадкоємності боротьби УПА в 1960-ті роки став Український Національний Фронт, створений Дмитром Квечком та Зиновієм Красівським. Доказом ідейного зв'язку УНФ з ОУН-УПА стало гасло підпільного журналу «Воля і Батьківщина»: «Свобода народам – свобода людині». Основний акцент в матеріалах УНФ ставився на проблемах національного визволення, наголошувалося, що ніякого вдоволення прав людини не буде, якщо не буде здійснене право народу на посідання власної держави.

Боротьба УПА відіграла важливу роль в досягненні Україною Державної Незалежності. Завдяки їй в народі була збережена свідомість того, що українці можуть збройно боротися за власну незалежність. УПА створила героїчний образ тих, хто боровся за свободу і не побоявся віддати за неї життя. Ця національна пам'ять постійно проявлялась у важливих моментах історії України – починаючи від голодування на граніті й закінчуючи створенням добровольчих загонів для боротьби з російською агресією 2014 року. Цей фактор свідомості – найкраща гарантія того, що українці завжди захищатимуть власну свободу зі зброєю в руках.

Ярослав СВАТКО

ЛІТЕРАТУРА

Прокоп М. Українська Повстанська Армія (УПА) [Текст] / М. Прокоп, Є. Штендера // Енциклопедія українознавства. – Львів, 2000. – Т. 9. – С. 3377-3380.

* * *

Зятьєв С. Боротьба на два фронти. Як Українська Повстанська армія боролася за незалежність України проти гітлерівців та більшовиків [Текст] / Сергій Зятьєв // День. – 2019. – 10 жовт. – С. 5.

«Коли війна вривається у двері, ...потрібно брати зброю, і право на життя відстояти в горнилі бою...» [Текст] : метод. поради до 75-річчя створення Української повстанської армії / упоряд.: І. Лешнівська, М. Кадикало; ред. О. Букавіна; ЛОУНБ. – Львів, 2018. – 44 с. – (Поборники державності України).

19 жовтня

ТОВАРИСТВО ЛЕВА **До 35-річчя (1987) з часу створення**

19 жовтня 1987 року у Львові в приміщенні клубу Львівського лісотехнічного інституту на вул. Залізняка, 11 (зараз церква св. Йосифа-обручника) відбулись установчі збори Товариства Лева – першої незалежної офіційно зареєстрованої організації України часів «перебудови», яка своїм завданням ставила збереження історико-культурної та природної спадщини, впорядкування та реставрацію пам'яток архітектури, боротьбу за чистоту української мови, відродження народних промислів, національних обрядів, популяризацію української поезії, пісні, театру.

Організаціями-засновниками, які забезпечили офіційний статус Товариства Лева, стали Львівський міськком комсомолу, Об'єднання молодіжних клубів, Львівське відділення Українського фонду культури, Львівська організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

В установчих зборах взяли участь близько п'ятдесяти львів'ян, які попередньо сформувались у товариство, брали участь в упорядкуванні пам'ятників на Личаківському цвинтарі, докладали зусиль до відродження промислів гаварецької кераміки та яворівської іграшки. Зустрічаючись на поетичних заходах в неформальних середовищах, мріяли про Незалежну Україну.

Збори затвердили статут та обрали голову Товариства Лева – мене, Ореста Шейку, та відповідального секретаря Тараса Стецьківа.

Коротка передісторія цього була такою. У травні 1987 р. група молодих львів'ян за підтримки Товариства охорони пам'яток історії та культури прийшла прибирати Личаківський цвинтар. У липні 1987 р. я, тоді завідувач відділу Львівського МК комсомолу, в інтерв'ю кореспонденту «Ленінської молоді» Богдану Волошину звернувся до львів'ян із закликом щодо збереження пам'яток Львова. Це звернення згодом підтримало керівництво Львівського МК комсомолу та Львівської організації УТОПіК. З цього заклику, а головню з внутрішнього покликання тих львів'ян, які вже в травні прибирали Личаків, почались організовані роботи з упорядкування

могил відомих львів'ян на Личаківському цвинтарі. Щосуботи зранку та щосередини після роботи десятки львів'ян працювали на Личакові. Їхні зусилля годі було критикувати, бо вони були вкрай щирі та добре організовані. Їх підтримувало керівництво комсомолу. Партійне керівництво вирішило не заважати, але стежити. Активістів підтримала преса і телебачення. І вони стали свіжим подихом і першим проявом формування майбутньої львівської громади. На Личакові тривали тихі розмови, розповіді про історію, читались вірші. У вересні 1987 року спільна праця та погляди привели до бажання об'єднатися в громадську організацію. Одразу після установчих зборів були сформовані секції за напрямками діяльності: етнографічна, історична, екологічна. Уже наступного тижня відбувся перший добродійний вечір української культури та поезії. Потім вечори та концерти без реклами проводили по кілька на місяць. Усі зали були вщент заповнені.

Виставка гаварецької кераміки в Музеї етнографії з фотографіями народних майстрів на стінах стала значною подією з десятками тисяч відвідувачів та розголосом у пресі. У коридорах музею члени Товариства Лева потай збирали підписи за надання українській мові в Україні статусу державної. Про Товариство Лева почали говорити в Києві та Москві. У грудні 1987 року представників Товариства Лева запросили в Ленінград на конференцію «Екологія культури. Теорія та практика», організовану Радянським фондом культури, який очолював академік Дмитро Ліхачов, колишній в'язень сталінських таборів. У роботі конференції взяли участь десятки неформальних культурологічних організацій з Москви, Ленінграда, Вільнюса, Риги, Мінська, Талліна, Єревана та інших міст СРСР. Багато з учасників конференції були відомі тим, що буквально ставали живим щитом перед бульдозерами, захищаючи пам'ятки історії та культури. На конференції була створена координаційна рада неформальних культурологічних організацій СРСР. Товариство Лева обрали в раду як представника України, Білорусії та Молдавії.

У грудні на вечорі поезії Василя Симоненка, організованому Товариством Лева, на сцену для виступу були запрошені Михайло Горинь та В'ячеслав Чорновіл, що стало першими публічними

виступами відомих дисидентів. Після цього Товариству Лева відмовили в приміщеннях для творчих вечорів.

У січні 1988 р. Товариство організувало перший різдвяний вертеп на вулицях Львова. Однак партійне керівництво вирішило заборонити виступ вертепу, і він у супроводі міліції безмовною ходою під награвання колядок на сопілках пройшов під захоплені погляди львів'ян від театру ім. М. Заньковецької до площі Франка.

Почались перші репресії. КДБ переслідувало учасників вертепу, партійне керівництво намагалось знайти «ангела». У березні 1988 р. Товариство Лева відкрито виступило з закликом про надання українській мові в Україні статусу державної. Деяких студентів та аспірантів виключили з вишів.

У квітні 1988 р. в Музеї народної архітектури та побуту Товариство Лева провело перші Великодні гаївки, на яких представило першу збірку «Гаївки». Партійні чиновники збиралися заборонити ці заходи, однак чітка організація та аргументація, висунута Мирославом Решетиллом, не дала їм до цього приводів. Були також спроби окремих дисидентів використати цей захід для політичного виступу, але Михайло Горинь сказав: «Не заважайте дітям бавитись. Вони знають, що роблять».

У кінці квітня в парку Високий Замок пройшла «Зелена толока». На запрошення Товариства Лева відгукнулось близько чотирьох тисяч львів'ян та гостей міста. Це було чудове свято праці і захоплення її результатами.

17 квітня 1988 р. Дністром від витоків до гирла вирушила екологічна експедиція «Дністер» Товариства Лева під керівництвом Валентина Стецюка, яка тривала понад 100 днів. І, незважаючи на провокації та спробу її зупинити, вона завершилась успішно та відбувається щороку донині.

Товариство Лева ставило своїм завданням та метою боротись не «проти», а «за». Тому партійній владі було важко щось протиставити. Своїми культурологічними та екологічними заходами Товариство Лева розширювало межі можливого та формувало громаду Львова, яка вже влітку 1988 року багатотисячно прийшла на перші політичні мітинги, організаторами яких також стало Товариство. Дослідник антикомуністичних революцій Педрик Кеніу у книзі «Карнавал

революції. Центральна Європа 1989 року» пише: «Подібно до «Солідарности» «Товариство Лева» стало альтернативною силою у Львові, а згодом у цілому регіоні.

23 жовтня 1988 р. була запланована звітно-виборча конференція Товариства Лева. За статутом голова Товариства Лева обирався на один рік і не міг бути переобраним. На конференцію, крім близько сотні членів Товариства, були запрошені ще понад півтисячі гостей. Серед них і представники неформальних культурологічних організацій з республік СРСР. Однак Товариству з надуманих причин було відмовлено в наданні приміщення. В офіційно зарезервованому Будинку офіцерів влада організувала збори військових. Навпроти, в музеї Леніна, розташувався ОМОН та спецпідрозділ КДБ. Напередодні пленум Львівського міськкому комсомолу одноголосно засудив дії міськкому партії та правоохоронних органів про заборону конференції Товариства Лева та звернувся до Львівського міськкому компартії з проханням надати дозвіл на проведення конференції. Щоб уникнути кровопролиття, рада Товариства прийняла рішення зачитати звернення на сходах Будинку офіцерів з засудженням дій влади та запросити всіх гостей разом з Товариством Лева на Личаківський цвинтар копати могилу «застійним явищам». За кілька годин це звернення зачитували відомі радіостанції світу. Тисячна колона вирушила на Личаків. Дорогою були спроби провокацій, затримали кількох учасників. Однак уже ввечері на звернення обкому комсомолу їх випустили. Товариство Лева знову перемогло, а влада залишилась біля розбитого корита. Після цього все, до чого бралось Товариство Лева, ставало політикою.

Орест ШЕЙКА,
перший голова Товариства Лева

ЛІТЕРАТУРА

Муравський О. Товариство Лева [Текст] / О. Муравський // Енциклопедія історії України. – Київ, 2013. – Т. 10. – С. 109.

Коваль Я. Вінок добра і любові [Текст] / Я. Коваль // Наука і культура. – Київ, 1989. – Вип. 23. – С. 556-561.

Стецюк В. Товариство Лева: 1987, 1988, 1989 [Текст] / Валентин Стецюк. – Львів: Піраміда, 2012. – 172 с.: фот.

Чорновол І. Історична секція «Товариства Лева» (1987-1990)
[Текст] / Ігор Чорновол // Львів. газета. – 2013. – 26 груд. – С. 19;
31 груд. – С. 19; 2014. – 16 січ. – С. 16.

25 жовтня

Тарас ЛУЧУК (1962) **До 60-річчя від дня народження**

Біографічна довідка

Тарас Лучук – літературознавець, перекладач, поет, теоретик літературного ар'єргарду. Закінчив факультет іноземних мов Львівського державного університету ім. Івана Франка за спеціальністю «класична філологія» (1985) та аспірантуру Інституту літератури ім. Тараса Шевченка АН УРСР за спеціальністю «німецька література» (1989). Захистив дисертацію «Східноєвропейські корені творчості Йоганнеса Бобровського», став кандидатом філологічних наук. У 1990-2006 рр. був науковим працівником відділу української літератури Інституту українознавства ім. Івана Крип'якевича НАН України, у 1994-2006 рр. – доцентом, з 2003 р. – завідувачем кафедри класичних мов УКУ. З 2002 р. і дотепер – доцент кафедри теорії літератури та порівняльного літературознавства Львівського національного університету ім. Івана Франка.

Опублікував понад 100 наукових статей з германістики, сорабістики, класичної філології, перекладознавства, україністики й теорії літератури. Тарас Лучук – стипендіат Австрійської служби академічних обмінів (1991, 2016) та Програми академічних обмінів ім. Фулбрайта (2006), член Наукового товариства ім. Шевченка та Асоціації українських письменників.

Перекладає з давньогрецької, латинської, німецької та російської. У його перекладацькому доробку діалоги Платона та логічні трактати Арістотеля, «Записки про Галльську війну» Гая Юлія Цезаря та «Байдики» Гая Валерія Катулла, роман «Еліксири від лукавого» Ернста Теодора Амадея Гофмана, вірші Велимира Хлєбнікова й Осипа Мандельштама. Написав спогади про Соломію Павличко та Юрія Шевельова, автор збірки віршів і поетичних перекладів «Щодня, крім сьогодні». Лауреат Літературної премії

ім. Романа Гамади (2020), Львівської обласної премії ім. Михайла Возняка (2020), премії КМУ ім. Максима Рильського (2021).

ЛІТЕРАТУРА

Лучук Т. Сім'я читачів-професіоналів. Ольга і Тарас Лучуки про книжкові уподобання, переклади та видання антологій, які збагачують українців [Текст] : розмова з літературознавцем, поетом, перекладачем / вела Людмила Таран // День. – 2020. – 7-8 серп. – С. 31.

* * *

Софія І. Тарас Лучук: гра зі словом і часом [Текст] / І. Софія // Просвіта. – 2003. – № 4. – С. 10.

3 листопада

Василь КОЛОДІЙ (1922-1992) До 100-річчя від дня народження

Біографічна довідка

Поет, перекладач Василь Колодій народився в селі Куманівці Хмельницького району Вінницької області в селянській родині. Атестат з відмінними оцінками давав юнаку право вступу до вищої школи без вступних іспитів, але за кілька днів почалася німецько-радянська війна, і юнак був мобілізований на фронт. На території Калинівського району новобранці потрапили під бомбардування та розбіглися. Василь Колодій потрапив у німецький полон, перебував у таборі військовополонених у місті Холмі, з якого йому пощастило втекти. Повернувся додому, почав працювати у хмельницькій редакції і друкарні, публікувати в газеті свої статті та вірші. У березні 1944 року Хмельницький район був визволений від фашистів і Василя заарештували, у вінницькій в'язниці він провів майже рік. Його матері вдалося визволити сина, довівши його участь у партизанському русі (постачав папір, туш, шрифти для листівок у штаб партизанського з'єднання, розповсюджував листівки і брошури т. Сталіна). За іншою версією, вийти з в'язниці Колодію допоміг Володимир Сосюра.

У повоєнні часи Василь Колодій працював кореспондентом республіканської газети «Колгоспник України». Закінчив Львівський університет ім. І. Франка, викладав українську мову та літературу у Чортківському педагогічному училищі на Тернопільщині. У 1955

році став редактором відділу поезії львівського журналу «Жовтень», з 1969 року – старшим редактором видавництва «Каменярь». У 1962 році за рекомендацією Володимира Сосюри прийнятий у Спілку письменників України.

Помер 7 лютого 1992 року. Похований на Личаківському цвинтарі.

Перші вірші Василь Колодій опублікував у 1939 році у районній газеті «Більшовицька трибуна». Перша збірка «Вітрам наперекір» вийшла у 1957 році, а ще їх є 15: «Снага», «На орбіту щастя», «Отчий поріг», «Рапсодії ранків», «Криниця», «У стременах тривог», «Добром нагріте серце», «Сонце над грозами» (поєми), «Пісня житнього колоса», «Сонети», «Поезії», «Сліди на росах», «Братерство» (переклади), «Поклик весни», остання, автобіографічна «Доля» вийшла за рік до смерті поета.

Ліриці В. Колодія притаманні сюжетність, пісенна образність, мотиви спогадів, конкретність деталей. Основними темами є Друга світова війна, романтика юності, материнство, краса рідного краю, осмислення свого життя. Так, у поемі «Рапсодія ранків» поет одним з перших в УРСР написав про Голодомор 1933 року. Поема «Лейтенант Базіль» присвячена герою французького руху Опору, Герою Радянського Союзу Василю Порику, уродженцю с. Порик Хмільницького району.

Василь Колодій перекладав з російської (О. Пушкіна, М. Лермонтова, М. Некрасова, О. Блока, А. Ахматову, В. Маяковського, С. Єсеніна, Є. Євтушенка), білоруської (Я. Купалу, М. Богдановича, М. Танка, А. Кулешова, П. Бровку), болгарської (І. Вазова, Н. Вапцарова, І. Давидкова), польської (А. Міцкевича, Ю. Словацького, Ц. Норвіда, Л. Стаффа) та інших мов. Твори Василя Колодія перекладені російською, білоруською, туркменською, киргизькою та болгарською мовами.

ЛІТЕРАТУРА

Братунь Р. Слово про поета. Василь Колодій [Текст] / Р. Братунь // Заграв. Імена на літературній карті Львівщини: календар-альманах на 2012 рік / упоряд. С. Дмитрів; ред. О. Букавіна; ЛОУНБ. – Львів, 2012. – С. 15-18.

Пуляєва Л. Він любив дарувати поетичні експромти [Текст] / Людмила Пуляєва // Високий Замок. – 2002. – 4 листоп. – С. 12.

Спогади про Василя Колодія [Текст] / упоряд. М. Муха-Колодій. – Львів: Каменяр, 2011. – 255 с.

4 листопада

Богдан ЛЕПКИЙ (1872-1941) **До 150-річчя від дня народження**

Чи відомо вам, що:

- *Богдан Лепкий – найпопулярніший український письменник 1930-х років у Галичині?*

- *бібліографія Б. Лепкого становить до тисячі позицій і з інших галицьких українських письменників поступається лише бібліографії І. Франка?*

- *за волею батька 1891 р. майбутній письменник спочатку вступив до Віденської академії мистецтв, і хоч професійного художника з Богдана Сильвестровича не вийшло, він все ж залишив по собі низку намальованих ним картин, передовсім – портрети, а також мистецтвознавчі розвідки; 1932 р. у Відні відбулася персональна виставка його художніх творів?*

- *найпопулярніший вірш Б. Лепкого «Журавлі» (Чуєш, брате мій, товаришу мій..., 1910) став народною піснею?*

- *1932 р. селяни с. Черче подарували письменникові земельну ділянку і цеглу, з якої він збудував собі віллу в цьому курортному селі; відтак кожне літо Б. Лепкий проводив у Черчі?*

Творчу спадщину Б. Лепкого становлять понад 80 окремих книг, передовсім – історичні повісті, пенталогія «Мазепа» («Мотря», «Не вбивай», «Батурин», «Полтава», «З-під Полтави до Бендер»), а також поезія, яку він таки найбільше любив, повісті, оповідання, літературна критика, спогади, літературознавчі та мистецтвознавчі праці, переклади, передовсім – з польської на українську та з української на польську, а також з російської на українську, та ін. Б. Лепкий – енергійний видавець, упорядкував і перевидав 62 томи української класики з ґрунтовними коментарями.

Богдан Теодор Нестор Лепкий народився на хуторі Кривенькому (нині не існує) неподалік с. Крогулець (нині входить до складу

Васильковецької територіальної громади Чортківського району Тернопільської області) в сім'ї місцевого пароха. Батько часто переїжджав, змінюючи парафії, тому 1878 р., коли Богдан сягнув шкільного віку, він замешкав у свого діда по матері о. Михайла Глібовицького – пароха Бережан і віце-маршала Бережанського повіту. 1891 р., після закінчення Бережанської гімназії, Б. Лепкий вступив до Віденської академії мистецтв, проте через кілька місяців перевівся на філософський факультет Віденського університету, де студіював мовознавство й літературу. Але вже наступного року покинув Відень, перевівся до Львівського університету, який закінчив 1895 р. Того ж року, опублікувавши на шпальтах «Діла» оповідання «Шумка», дебютував як письменник.

Професійний шлях педагога Б. Лепкий розпочав на посаді учителя Бережанської гімназії, викладав українську, польську, німецьку мови і літератури, історію та географію, поки у 1899 р. його не запросили в Краків, до Ягеллонського університету на лекторат української мови та літератури. Пов'язавши своє життя з Краковом, викладав також у III гімназії ім. Яна III Собеського і в гімназії св. Яцка; був доцентом виділових курсів для вдосконалення кваліфікації вчителів.

Брав участь у Першій світовій війні та в українських визвольних змаганнях, відтак – на еміграції в Німеччині. 1925 р. повернувся до Галичини, поновився на посаді доцента Ягеллонського університету, де керував кафедрою української літератури; з 1932 р. – ординарний професор і дійсний (згодом – почесний) член НТШ. У 1938-1939 рр. був сенатором сейму Речі Посполитої

Приятелював і листувався з письменниками Василем Стефаником, Михайлом Яцківим, Остапом Луцьким, Кирилом Студинським, Іваном Франком, Ольгою Кобилянською, Федором Вовком, Станіславом Виспянським, Владиславом Орканом, Казимиром Тетмаєром, художниками Осипом Куриласом, Олексою Новаківським, Михайлом Бойчуком, політиками Олександром Барвінським, В'ячеславом Липинським, Кирилом Трильовським та ін.

Під впливом пануючої в Кракові консервативної ідеології угруповання «станьчиків» характерною рисою світогляду Б. Лепкого був окциденталізм, посилений ідеєю національної державності в

консервативному християнсько-релігійному варіанті. Він був членом Християнсько-суспільної партії і речником польсько-українського порозуміння. Став співзасновником і активним учасником «Слов'янського клубу», що видавав часопис «Słowiański Świat», у ньому провадив постійні рубрики «Руська хроніка» і «Огляд руської преси».

Помер Богдан Лепкий у Кракові 21 липня 1941 р., похований там же, на Раковецькому цвинтарі.

Ігор ЧОРНОВОЛ

ЛІТЕРАТУРА

Білик Н. Літописець долі рідного народу [Текст] / Н. Білик, Б. Мельничук // Вибрані твори / Б. Лепкий. – Тернопіль, 2004. – Т. 1. С. 3-12.

Ільницький М. «Найпопулярніша постать на галицькому ґрунті...» [Текст] / М. Ільницький // Твори в двох томах / Богдан Лепкий. – Київ, 1991. – Т. 1. – С. 5-30.

Литвиненко Т. Історіософічна концепція пенталогії Б. Лепкого «Мазепа» та її художня реалізація [Текст] : автореферат дисертації канд. філол. наук / Т. Литвиненко. – Київ, 1999. – 24 с.

«Чи ми свою державу мали б, якби вони тоді УПАли?»

80-річчю УПА присвячується

Вечір розпочинається коротким вступним словом про участь мешканців громади в національно-визвольному русі 40-50-х років, спогадами про тих, хто загинув у боротьбі проти польських, німецьких та більшовицьких окупантів, хто був закатований у в'язницях або передчасно зведений у могилу на засланні, і про тих, хто вижив. У приміщенні, де проходить вечір історичної пам'яті, слід встановити стенди зі списками полеглих за волю України вихідців із цього населеного пункту, їхніми короткими біографіями та світлинами. Те ж саме треба зробити і з матеріалами про підпільників з інших місцевостей, які загинули на території села чи міста, а також репресованих.

Оживлять вечір історичної пам'яті виступи безпосередніх учасників визвольних змагань: колишніх вояків УПА та підпільників, людей, що перебували в ув'язненні та на засланні, їхніх родичів і знайомих, очевидців кривавих злочинів окупантів. Окрасою урочистості стане виконання повстанських пісень. До проведення заходу слід залучити представників місцевої преси, радіомовлення.

* * *

Святково прибране приміщення. На задньому плані сцени – околиця лісу і сільська хата, на передньому – юнак і юнка з прапором в руках.

На сцену виходить двоє ведучих і двоє читців, які стають з правого і лівого боку від пари з прапором.

Ведучий І. (речитативом) «Весь порив великих ідей українського націоналізму та вся сила динаміки Української Революції знайде своє втілення в українській революційній армії, яка повстане в боротьбі цілого озброєного народу, дасть йому силу і перемогу та понесе ідеї Української Революції – **свободи народів** – поза межі Рідної землі» (Із «Військових постанов» II Великого Збору ОУН, квітень 1941 р.).

Ведучий ІІ. Основоположник українського історичного роману Пантелеймон Куліш так висловився про нерозривну єдність подій у житті людини, народу і всього людства: «Минуле пов'язане із сучасним органічно і нема в сучасному нічого, що не мало б свого коріння в минулому...».

Полиньмо на крилах уяви в далеке і близьке минуле... Згадаймо про спільні збройні виступи наших князів у добу княжої Української Держави проти азійських напасників. Брязкіт цих княжих мечів через кілька століть перегукнувся з брязкотом козацьких шабель і ревом гармат славних гетьманів козацької державної України – Богдана Хмельницького, Івана Виговського, Івана Мазепи. «Нехай вічна буде слава, же през шаблі маєм права!» – писав гетьман Іван Мазепа, і приклад мазепинців надихнув славних Українських січових стрільців. А героїзм усусусів засвітив смолоскипом арміям Української Народної Республіки, соборним Арміям соборного і державного українського народу. Ті Армії вів Головний Отаман Симон Петлюра. З лона тих Армій вийшов один із видатних державників, полковник Євген Коновалець – творець Української військової організації, УВО, з якої постала нова сила української нації – революційна Організація українських націоналістів, що дійшла до вершин своєї могутності за керівництва Степана Бандери. Збройним раменом революційної ОУН стала створена нею Українська повстанська Армія, що вела безпрецедентну боротьбу в обороні прав України за її місце під Божим сонцем.

(Притишено звучить перший куплет Гімну ОУН в пісенному або в прозовому варіанті).

*Зродились ми великої години
З пожеж війни, із полум'я вогнів,
Плекав нас біль по втраті України,
Кормив нас гнів і гнів на ворогів.*

*І ось ідемо в бою життєвому,
Тверді, міцні, незламні, мов граніт.
Бо плач не дав свободи ще нікому,
А хто борець – той здобуває світ.*

О. БАБІЙ

Читець І. (Ще не змовкли останні слова Гімну, як почувся голос читця):

...Як над Україною загули мотори важких бомбовозів, а хати здригнулись від реву гармат, прийшов короткий і змістовний наказ: «В ряд вставай, щоб не було запізно!» Бо не волю довгождану несли в Україну із заходу чужі полки, а наругу і нову руїну. Згаром попалених хат змазував багрянні написи: «Єдіная советская...» божевільний маляр і брунатною гряззю виводив нові, чудацькі літери:

NUR FÜR DEUTSCHE.

І зловіщо зашуміло над хатами: «Не хлібом-сіллю, а кулею брунатною гада вітай!»

Ожилились діброви. Зашепотіли ліси і привітно прийняли в свої обійми новітніх коліївців. Вклонились їм високі дерева і закрили їх своїм віттям перед очима ворога.

У землянках, у тіні крислатих дерев чистили повстанці кріси й гострили шаблі. А як ніч-мати сповивала темрявою села і міста, виходили вони зі своїх криївок. І супокій ночі прорізували свисти куль. Хтось скрикував востаннє і, вмившись своєю кров'ю, прощався зі світом.

Це українські повстанці розплачувались з катом-наїзником за грабіж української землі, за стогін болісний катованих батьків і братів, за сльози зневажених матерів і сестер, за збиткування безжалісне над дітьми малими. За руїну.

...Не при станках на чужині, на галерах новітніх, тужливі пісні невольничі співаючи, право на долю раба купувати нам. Отут, у лісі, де дощ змиває голову, а буйний вітер кучері розчісує, а свист куль замість колисанки, отут наше життя. Буйне, вільне, юнацьке! Не зігнем ми порабськи карк, не схилимо голів у ярма!»

(З підпільних писань)

Мелодія Гімну стає голоснішою.

*Не хочемо ні слави, ні заплати,
Заплатою нам – розкіш боротьби,
Солодше нам у бою помирати,
Як жити в пугах, мов німі раби.*

*Веде нас в бій батьків, що впали, слава,
Для нас закон найвищий і приказ.*

***Соборная, Вкраїнська Держава
Тверда, міцна від Сяну по Кавказ!***

*Велику правду, для всіх нас єдину,
Наш гордий клич народів несе:
– Батьківщині будь вірним до загибелі,
Нам Україна вища над усе!*

О. БАБІЙ

Ведучий І. Прагнення до волі завжди було в серці українського народу. Недарма на нашому гербі-тризубі читаємо слово «воля». Протягом багатьох століть на нашу волю зазіхали різні загарбники. І тільки, як проблиски сонця в осінню пору, то тут, то там, спалахували повстання доведеного до відчаю, знедоленого народу.

...Рік 1917 не вирішив українського питання, хоч і розбудив у багатьох національну свідомість. Держава проіснувала недовго. «Червона мітла», що прийшла після цього на Україну, кістлявою рукою смерті змела в могили мільйони українців.

Загарбавши в 1939 році Західну Україну, більшовицько-енкаведистські загони розпочали масові розправи над мирним населенням. Понівеченими тілами заповнилися в'язниці. Частково ці злочини викрилися після приходу німецької армії. Та викриваючи більшовицькі злочини, німці водночас робили й свої.

У такий грізний час народ України взявся до зброї. Спочатку це сталося на Волині, потім у Галичині та інших регіонах. Так утворилися перші загони УПА. Вона була єдиною існуючою під час війни політичною українською самостійницькою організацією українських націоналістів.

Читець І.

*Із гір Карпат несеться гомін волі,
Із гір Карпат несеться волі зов...
Там синьо-жовті лопотять прапори –
Там вже заграла українська кров.
Там борами мандрують «Сіроманці»,
На плечах кріс, граната у руках...
Батьківщини це вірнії повстанці
Виконують Провідника наказ.
Бандера шлях до волі нам покаже...
З його наказу ідемо у бій!
І розіб'єм, розгромим кодро враже,
Запалимо визвольний буревій.
Гей, рідний брате Заходу і Сходу,
Єднайсь в один ударний моноліт!
Ми Україні вибором свободу,
Загарбницький повалимо ми світ!
Батьківщино, о люба наша Мати,
Ми знищим ката, волю принесем.
І загримлять могутнії гармати,
Вітаючи Тебе з воскресним днем.*

Марш «СІРОМАНЦІВ»

(автор музики невідомий, текст пісні вперше опублікований у журналі «Повстанець за 1945 р.»)

Ведучий II. УПА – це були злиті воєдино збройні загони, в яких кожен виконував свої функції – одні в боях здобували у ворога зброю, інші дбали про постачання. Діяла широка розвідувальна сітка, до якої залучались жінки, дівчата та підлітки. Сама назва «Українська повстанська армія» з'явилася в грудні 1942 року.

Читець II.

*Ми лицарі без жаху і без смерти,
На злочин світа станем без ваги,
Ми присяглися долю переперти,
Роздерти присуд смерти вам, «боги»!

Роздерли ви Україну на чверте,
Безсмертну душу вперли в ланцюги.
Та ми зродились, щоб за неї вмерти,
Роздерти присуд смерти вам, «боги»!*

*Нас не злякають танки, ні канони,
Ми слаvim правду, Бога, новий світ,
Вас прокляли упавші мільйони,
На смерть нас гонить кров їх з роду в рід.
Народ безсмертний переможе в бою
І встане месник із кривавих мук,
За нами встане лавою страшною
Мільйон мільйонів мускулястих рук!
Здвигнем з заліза, з крові і завзяття
Державу від Дунайця по Кавказ.
Ми лицарі, що скинемо прокляття,
За смерть ми смертю покараєм вас!*

ГІМН БЕЗСМЕРТНОЇ БАТАВИ (офіційний марш УПА-Захід,
автор слів Василь Пачовський, музики – Станіслав Людкевич)

Ведучий II. Згодом, 30 травня 1947 року, Українська Головна Визвольна Рада прийняла постанову про відзначення дня 14 жовтня як свята УПА. Це була унікальна армія: за труднощами умов і озброєння, напевно, їй нема рівної в світі. Важко повірити, які знання і хист треба було мати, щоб дислокувати майже всі збройні сили в підпіллі. Навіть один з польських генералів сказав: «Двадзєсця наших воякув не вартує єдного УПовца».

Читець I.

*Не плачте за тими, що згинули в бою,
Їм сліз не потрібно, а чину.
Затиснені руки –
Зробіть ви судьбою,
А месником – кожну дитину.*

Ведучий I. «Не плач, не сльози, а кров та залізо розсудять нас з ворогами», – такий був клич тих, чию пам'ять ми сьогодні вшановуємо.

Звучить пісня «Не сміє бути в нас страху» (слова і музика Романа Купчинського).

Ведучий I. «Здобудь Незалежну Українську Державу або загинь у боротьбі за неї», – молодий боєць УПА знав це, як молитву, як ненчині колискові, це було в його генах. Катування, нелюдські тортури, зневага до людини і Бога, які приносили на українські простори західні «надлюди» та східні «брати-визволителі», кликали під знамена справедливої борні нових і нових героїв. Воістину всенародним був повстанський рух Західної України сорокових – початку п'ятдесятих років.

Читець II.

*Гей, степами, темними ярами
Йдуть походом залізні полки
Хто відважний, хай іде за нами,
Лицарями будьте, юнаки!*

*За когось битись не будемо,
До нікого в найми не підем,
Для Вкраїни ми усі живемо,
І за неї голови кладем.*

*Кожний ворог йде нас визволяти,
А для себе землю він краде,
На могилу землю буде мати!
На могилі воля зацвіте!*

*Лети, пісне, попід небесами,
До українських промовляй сердець,
Хай же буде наша воля з нами,
А ворожим замірам кінець!*

САНЖАРА. Там за лісом

Читець І. «...Зникнули захід, південь і схід і в нашу країну нахлинула північ. Збіглися докупи білі села й розорані лягли широкі межі, де цвіли чабрик і жовта дівина. Місто сумує згарищами високих димарів і в ньому гомонить чужинецький сміх. У провулках чаїться сторожке око шпига і слабість продажних сердець плює зневагою на наші святощі. Клекотять цільними шляхами ковані вози в піщані землі і в тайгу, де лютує вічна хуга. Мужницький піт всякає в люто зриті залізом скиби й земля родить хліб, що від нього п'яніють зайди. Мре з голоду в безверхій хаті дитина і мати краде по чужих городах лободу. На зорі вистукують кулі: кінець дням і скриплять у вихорі високі шибениці. На свіжих ранах від західних вандалів карбуються нові близни і жах ходить країною, як хазяїн. Заорані лягли в зневазі високі могили й очима мертв'яка нудьгують побиті хулою вікна церков. Чорне гайвороння кружляє полями як метелиця, а дальною пустелею зловіщо виють пси.

Та владно шумить ліс, лякаючи ворогів. Цвітуть синявою і золотом розгорнені прапори й горять на них три вогняні літери, як три пройдені роки: УПА. Знову ходять країною сірі стежі й шукають серця ворога. Наш молодий сміх котиться степами й оживають села. Знову пахне чорна ріля, розбита копитами коня, і синя мла дрожить від його іржання. Селянські мозолі затискаються на гладкому дереві рушниць і ліс здригається від молодецького покрику. Малі діти вбирають у свої очі синяву неба й золото осінніх лісів і переказують як молитву: «Я дух одвічної стихії...». На високих костирях палають жертвою святі вогні й країною ходить єдино клич: «Народ у боротьбі!» Зринають в обрій сірі стежі й горить на їхніх шапках золотий Тризуб. Мають на вітрі їхні прапори й кидають синяву й золото на північ і на схід, на південь і на захід».

(З підпільних писань)

Звучить пісня «Ну і що ж».

*Ну і що ж, що прийдеться нам вмерти
У похідній шинелі в житах.
Ми у вічі сміємося смерті,
А вмирати прийдеться лиш раз.
Будуть нас на воротах прощати,
Недаремно дівчата, ждучи,
Будуть нам маршовії співати
До атаки гранати, рвучись.
Наша сотня залізна ударна,
Наша сотня в бою богатир.
Нас тризуба веде знам'я грізне
І завзятий наш друг командир.
За потоптану честь України,
За поганьблену землю святу,
Ми ідем, щоб підняти з руїни
Українську державу нову.*

Ведучий II. Після переходу фронту на Захід розпочалися масові арешти, тортури, засудження десятків тисяч людей до тривалих строків ув'язнення в таборах за найменшу причетність до УПА.

Читець II. Читається коротка табірна легенда «За Україну, за її волю!..» Романа Дурбака.

*Лісів блакитних оксамити,
Під ними шепчуться жита.
– Вилазьте з бункера, бандити,
Ми вам даруємо життя! –
З криївки вийшли на стежину,
Обнявшись, хлопець і дівча,
В руках у них в одну хвилину
Вогниста блиснула свіча.
Вони метнули дві гранати –
Одну розлюченій юрбі,
А другу, разом щоб вмирати,
Розбили між грудьми собі.
Одна облавників косила,
А друга рвала їх обох...
Любов, як смерть, – велика сила,
Від неї вищий тільки Бог.*

(1955-1991 pp.)

Ведучий II. Багато воїнів УПА загинули в нерівній боротьбі, багато було замордовано в застінках НКВС, чимало людей навічно залишилися в мордовській, колимській, соловецькій землях.

Читець I. Читається «Пісня останніх» (Посвята воїнам УПА).

*Ну ось і все. Залишилися останні,
Та й ті смертельно втомлені в боях.
Уже не віримо ні в щастя, ні в кохання,
Позаду – жах і попереду – жах...
Іще не пізно здатися на ласку,
Та краще серце вирвати з грудей...
Життя вернути зрадою не важко,
Та як же потім жити між людей?
Останній бій очистить, наче сповідь,
Прощальну тишу лісу розірве.
Спочине тут навіки гордий провід,
Піде у вічність Братство лісове.
Уже без нас зустрінуть сонце квіти,
Біжать останні миті, як вода.
Ти мусиш, Україно, зрозуміти:
Загибель наша – то ще не біда.
Свободи дух нових борців породить
І з ними Волю в край наш принесе.
Та ми вже не побачим, бо надходить
І нам пора.*

Оце, нарешті, все...

На сцену виходять двоє ведучих.

Ведучий І. Закінчився наш вечір, вечір, присвячений тим, хто вписав славу і водночас трагічну сторінку в історію боротьби українського народу за свою свободу і незалежність. **Без УПА українці на фронтах Другої світової війни змушені були б гинути тільки під чужими прапорами, в рядах чужих армій, за чужі і ворожі Україні цілі та інтереси. УПА своєю боротьбою врятувала національну честь України і показала світові, чого хоче український народ і на що він здатний.**

Читець ІІ.

*До нащадків, що волю здобудуть,
Ми звертаємось, люди, до вас,
Котрі подвиг святий не забудуть,
Щоб свободи наш дух не погас.
Навіть небо горить над ланами –
Виднокіл весь вогнем обняло.
Слабодухих нема поміж нами,
Хоч немало вже нас полягло.
Ми вогненний рубіж не лишили
І нерівний кінчаємо бій,
І останні згасають вже сили,
І послідній у крісах набій:
По одному на кожного брата,
Ще по одному в кожного брата,*

*Чотовому залишилось три:
Ще один – на кривавого ката
І один для подруги – сестри.
Ми не вклякнем, щоб милість просити,
Краще смерть, ніж полону ганьба,
Та готові й тортури зносити,
Як на подвиг покличе судьба.
Не судилось нам волю здобути
І звільнити сплюндрований край –
Хоч ми, слово, із криці відкуте,
Ворогів України карай.
Україні віддай ти, юначе,
Свої сили, як треба, – й життя:
Хай вона у неволі не плаче –
Не скупись для її майбуття.
До нащадків, що волю здобудуть,
Ми звертаємось, люди, до вас,
Які подвиг святий не забудуть,
Щоб вогонь Прометеїв не згас.*

М. РОМАНОВИЧ. Пісня останніх повстанців

Ведучий II. Сьогодні ми згадали тих, хто вже навіки залишиться там – у кривавій, зате героїчній добі, яка смертю полеглих скріпила наші стремління до волі і окропила її перший проблеск на видноколі нової України. І ми не маємо права відвести погляду від тих віддалених у часі очей, бо незалежна Україна була б неможлива без страшних, ніколи до того не бачених жертв, якими наш народ оплатив право бути вільним.

Ведучий I. УПА створила легенду, легенду модерного героя-лицаря, легенду вічно чуйного борця, що кожної хвили готовий на бій, на рани і смерть за свою Батьківщину. УПА – це символ незламної волі українського народу до власного життя, до свободи, до самостійності, до суверенної держави за всяку ціну і жертву. УПА – це символ нашої національної і політичної зрілості. УПА – це символ духа жертви, посвяти й любові до рідного краю... УПА дала нам всім невмирущу легенду, дала вічно живий символ, дала світлий заповіт.

Юнак і юнка читають вірш «Що вони взяли з собою...»

Юнак. *Що вони взяли з собою у могили?*

Юнка. *Журу важку, немов льодяні брили,
Постріли в груди,
Осколки гранат.
Смуток великий
ранених Карпат,
Любов свою щиру
до рідної мами –*

Юнак. *Ось що вони взяли навіки до ями.*

Юнка. *О, скільки могил тих
ще десь є у лісі –
В зелених Карпатах,
на тихім Поліссі...
Чекають посвяти
хрести на могилі...
Згадати їх славу –
Мороз йде по тілу.*

Юнак. *Не можна забути
цих славних героїв,
Бо перші повстали,
взялися до зброї.
Били тих, з Берліна,
У чорних мундирах.
Удари їх знають
червоні вампіри...
Яке мають право
Гидкі ренегати
Цю славу безсмертну
В болоті топтати?*

Юнак і юнка разом (речитативом): *Що є над життя
ще дорожче в людині?
Вони його дали
за волю Вкраїни.*

Дрогобич, 1989 р.

Ведучий II. Учасники УПА і збройного підпілля ОУН зложили своє життя на високому вівтарі. Хай же Всевишній прийме цю жертву і підкріпить нею долю нашого народу.

*Громи трясли буремним сорок другим,
Холодний Яр чаїв глибоку злість,
А вітер ніс над світом недолугим
У зимну даль таку ж гримлячу вість,
Що по лісах, і балках, і яругах
пройшла борців караюча стопа,
Що чорнозем нову зродив потугу
З ім'ям гучним, промовистим – **УПА**.
З'явилися Хрін, Легенда і Лайдака,
Савур, Ведмідь, Причепи і Різун,
Щоб Чорний ліс, узгір'я і байраки
Вітали в них нездолану ОУН.
А Прут і Поль, і Орлик, і Чорнота,
І Буревій, і Гонти, і Грицай, –
Ці імена знеслися у висоти,
А з ними Шум, і Зірка, і Порай.*

Гриміла даль. А блискавець зигзаги
В димистій млі овидів грозових
Про героїзм виписували саги
Старшин, бійців, сестер і зв'язкових...
Пливли літа, не знаючи зупинки,
Не знав її і месник-одчайдух.
Хай вічним сном заснули в них Чупринки,
Арсенич, Бей, і Шелест, і Старух,
І безліч їх – орлів крицевочолих, –
Живою все лишилася мета,
Бо не спалив комуни підлий Молох
Ні славних діл, ні Тризуба й Хреста...
І досі в час осіннього відцвіття
Ми в небесах шукаємо зорю,
Що шлях борні героям осіяла,
Кривавий шлях. Щоб скинути ярмо.
На нім УПА аж десять літ стояла,
Сьогодні ми завзято стоїмо.
А завтра що?.. Нова настане днина,
За ціль стару нового зриву мить,
На змаг новий нова ітиме зміна,
Чини батьків геройських довершить!
Блищать зіниці мільйонній перлини,
Хвалебний гімн зліта в блакитну даль, –
Встає з пільми розкута Україна
І вам склада вінок на п'єдесталь!

М. ВЕРЕС. Кантата героям УПА

Під час проведення вечора слід використати для музичного оформлення пісні УПА у виконанні гурту «Соколи»

Ірина ЛЕШНІВСЬКА
(з методичних порад «Крізь сміх заліза» за 2003 рік)

ЗМІСТ

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПЕРЕЛІК ДАТ	3
СВЯТИНІ, ЩО ОБ'ЄДНУЮТЬ НАРОД У НАЦІЮ.....	26
<i>30 років з часу прийняття Державного Герба України, Державного прапора України і Державного Гімну України (І. Лешнівська)</i>	
Василь ЛИЗАНЧУК	32
<i>До 85-річчя від дня народження (І. Крупський)</i>	
Тарас САЛИГА	34
<i>До 80-річчя від дня народження (біографічна довідка)</i>	
Лев-Роман РЕБЕТ	35
<i>До 110-річчя від дня народження (В. Муравський)</i>	
Іван ЧМОЛА	38
<i>До 130-річчя від дня народження (Ю. Леськів)</i>	
Іван ВАКАРЧУК	40
<i>До 75-річчя від дня народження (І. Сварник)</i>	
Ігнацій ЛУКАСЕВИЧ	43
<i>До 200-річчя від дня народження (біографічна довідка)</i>	
Іван СВАРНИК	46
<i>До 70-річчя від дня народження (У. Кришталович)</i>	
Богдан НАДРАГА	49
<i>До 100-річчя від дня народження (біографічна довідка)</i>	
Надія МОРИКВАС.....	50
<i>До 70-річчя від дня народження (біографічна довідка)</i>	
Петро ГОЦЬ	52
<i>До 85-річчя від дня народження (І. Лешнівська)</i>	
Марта ГАЙ	56
<i>До 100-річчя від дня народження (І. Лешнівська)</i>	
Ігор МЕЛЬНИК	64
<i>До 70-річчя від дня народження (І. Сварник)</i>	
Ліліана КОСАНОВСЬКА	67
<i>До 50-річчя від дня народження (О. Вахула)</i>	
Марія ЧУМАРНА	68
<i>До 70-річчя від дня народження (О. Лєтунова)</i>	
Ніна БІЧУЯ	69
<i>До 85-річчя від дня народження (Л. Цюцюра)</i>	
Мирослав КУШНІР	72
<i>До 100-річчя від дня народження (Г. Москович)</i>	
Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ	74
<i>До 80-річчя від дня народження (І. Сварник)</i>	
УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМІЯ	78
<i>До 80-річчя з часу створення (Я. Сватко)</i>	
ТОВАРИСТВО ЛЕВА	83
<i>До 35-річчя з часу створення (О. Шейка)</i>	
Тарас ЛУЧУК	87
<i>До 60-річчя від дня народження (біографічна довідка)</i>	
Василь КОЛОДІЙ	88
<i>До 100-річчя від дня народження (біографічна довідка)</i>	
Богдан ЛЕПКИЙ	90
<i>До 150-річчя від дня народження (І. Чорновол)</i>	
«Чи ми свою державу мали б, якби вони тоді УПАли?»	93
<i>Вечір історичної пам'яті (методична сторінка) (І. Лешнівська)</i>	